

**Univerza v Ljubljani
Fakulteta za socialno delo**

Lea Toplikar

**Pristopi dela socialnih delavk v fazi odkrivanja spolne zlorabe otrok na enotah
Centra za socialno delo Južna Primorska**

Diplomsko delo

Ljubljana, 2020

**Univerza v Ljubljani
Fakulteta za socialno delo**

Lea Toplikar

**Pristopi dela socialnih delavk v fazi odkrivanja spolne zlorabe otrok na enotah
Centra za socialno delo Južna Primorska**

Diplomsko delo

**Mentorica: doc. dr. Nina Mešl
Somentorica: as. dr. Tadeja Kodele**

Ljubljana, 2020

ZAHVALA

Zahvaljujem se mentorici doc. dr. Nini Mešl in somentorici as. dr. Tadeji Kodele za strokovno vodstvo, usmeritve, vse nasvete in potrpežljivost. Hvala tudi vsem sogovornicam enot Centra za socialno delo Južna Primorska, saj brez njih realizacija diplomskega dela ne bi bila mogoča.

Prav tako se zahvaljujem svoji širši družini in prijateljem za vso podporo, spodbudne besede in pomoč, ki so mi jih nudili v času pisanja diplomske naloge. Še posebej pa se želim zahvaliti svojim staršem, brez njih ne bi bila to kar sem. Hvala.

PODATKI O DIPLOMSKEM DELU

Ime in priimek: Lea Toplikar

Naslov: Pristopi dela socialnih delavk v fazi odkrivanja spolne zlorabe otrok na enotah Centra za socialno delo Južna Primorska

Mentorica: doc. dr. Nina Mešl

Somentorica: as. dr. Tadeja Kodele

Kraj: Ljubljana

Leto: 2020

Število strani: 132

Število prilog: 3

Število tabel: 4

Število slik: 0

POVZETEK DIPLOMSKEGA DELA

V diplomskem delu pišem o pristopih dela, ki jih strokovne delavke enot Centra za socialno delo Južna Primorska uporabljajo v pogovorih z otroki v fazi odkrivanja spolne zlorabe. Poleg tega se osredotočim še na to, katera orodja in znanja bi strokovne delavke potrebovale, da bi lahko bolj kompetentno opravljale svoje delo, zanima me tudi njihov pogled na uporabo anatomskih lutk kot diagnostičnega pripomočka pri odkrivanju suma spolne zlorabe otrok. Teoretični del zajema temo nasilja in zanemarjanja otrok, opredeljuje glavne značilnosti zaščite otrok, v nadaljevanju pa so v ospredju predvsem specifike spolne zlorabe otrok in sam postopek odkrivanja tega kaznivega dejanja. Teoretični del sklenem s temo pogovora z otrokom z izkušnjo spolne zlorabe in predstavitevijo glavnih značilnosti anatomskih lutk. V empiričnem delu so predstavljene značilnosti izvedene kvalitativne raziskave in rezultati pridobljeni s pomočjo delno standardiziranega intervjuja opravljenega s sedmimi strokovnimi delavkami. Rezultati so pokazali, da strokovne delavke uporabljajo različne pristope dela v pogovoru z otrokom v fazi odkrivanja spolne zlorabe. Same se tudi v večini počutijo kompetentne pri opravljanju svojega dela, želele pa bi si več praktičnih izobraževanj, ki bi pripomogle k utrjevanju njihovih kompetenc. Anatomske lutke v glavnem vrednotijo kot dober pripomoček pri odkrivanju spolnih zlorab otrok, ob predpostavki, da je strokovnjak usposobljen za njihovo uporabo.

Ključne besede: nasilje nad otroki, spolna zloraba otrok, pogovor z otrokom, uporaba anatomskih lutk

GRADUATION THESIS DATA

Name and surname: Lea Toplikar

Title: Work approaches of social workers in the detection of child sexual abuse in the units of the Center for social work Južna Primorska

Mentor: doc. dr. Nina Mešl

Comentor: as. dr. Tadeja Kodele

City: Ljubljana

Year: 2020

No. of pages: 132

No. of appendixes: 3

No. of tables: 4

No. of pictures: 0

GRADUATION THESIS ABSTRACT

In this graduation thesis I write about work approaches of professional workers in the detection of child sexual abuse in the units of the Center for social work Južna Primorska. Furthermore I also focus on what tools and knowledge professional workers would need to be able to do their job more competently and on their view on anatomical dolls as a diagnostic tool in detecting child sexual abuse. The theoretical part covers the topic of violence and neglect of children, defines the main features of child protection, and then focuses on the specifics of child sexual abuse and the very process of detecting this crime. I conclude the theoretical part with the topic of conversation with a child with experience of sexual abuse and the presentation of the main features of anatomical dolls. The empirical part presents the characteristics of the conducted qualitative research and the results obtained with the help of a partially standardized interview conducted with seven professional workers. The results showed that professional workers use different approaches of work in conversation with the child in the phase of detecting sexual abuse. Most of them also feel competent in doing their job, however, they would like more practical training that would help consolidate their competencies. Anatomical dolls are mainly valued as a good tool in detecting child sexual abuse, assuming that the professional is trained to use them.

Keywords: violence against children, child sexual abuse, conversation with a child, the use of anatomical dolls

PREDGOVOR

O nasilju nad otroki, kamor sodi tudi spolna zloraba otrok, in zaščiti, ki jo otroci v teh primerih potrebujejo, se vedno več govori tako v strokovni kot tudi v laični javnosti. Strokovne delavke pa so tiste, ki lahko v različnih kontekstih, v katerih prihajajo v stik z otrokom, razne oblike nasilja in zanemarjanja tudi odkrijejo. Ravno zaradi tega in postopkov zaščite, ki so stresni za vse vpletene, je pomembno, da so strokovne delavke ustrezno usposobljene za sodelovanje z otrokom in družino, ki ima izkušnjo nasilja (Kodele, Leskošek in Mešl, 2019, str. 9).

Z otrokom, pri katerem se ugotavlja sum spolne zlorabe, je treba opraviti pogovor, ki med drugim služi tudi postopku zaščite otroka. Zato je pomembno, da zna strokovna delavka prepoznati določene indikatorje zlorabe, se hkrati primerno odzvati na otrokovo pripoved in v pogovoru z njim ravna strokovno ter uporablja socialno-delovne pristope oz. znanja.

Spolno zlorabo otroka pa je zapleteno in težko odkrivati. V ta namen so strokovnjaki razvili celo vrsto diagnostičnih pripomočkov, med katerimi so tudi anatomske lutke, ki jih pogosto uporabljajo terapevti, socialni delavci, policisti in zagovorniki pri ugotavljanju suma spolne zlorabe otrok (Umek, 2009, str. 22). Diagnostični pripomočki so strokovnim delavkam v pomoč pri vodenju pogovora z otrokom, a je v prvi vrsti pomembno, kako vzpostavijo odnos z njim, da ne povzročijo še dodatne stigmatizacije. Ključno je torej, da strokovne delavke otrokom v pogovoru nudijo izkušnjo varnega odnosa, lastne vrednosti in moči, saj lahko prvi pogovor z otrokom vpliva na nadaljnjo soustvarjanje izvirnega delovnega projekta pomoči in podpore (Čačinovič Vogrinčič, 2008).

V sklopu diplomske naloge želim raziskati pristope dela, ki jih strokovne delavke uporabljajo v pogovoru z otrokom v fazi odkrivanja spolne zlorabe. Zanima me tudi, katera orodja in znanja bi same še potrebovale, da bi se počutile bolj kompetentne pri pogovoru z otrokom, pri katerem se ugotavlja sum spolne zlorabe, in kakšen je njihov pogled na uporabo anatomske lutke kot diagnostičnega pripomočka pri odkrivanju suma spolne zlorabe otrok. Pri tem se osredotočim na strokovne delavke enot Centra za socialno delo Južna Primorska, saj te sodelujejo s kriminalistom, ki anatomske lutke pri pogovorih z otroki tudi uporablja. Z intervjuji, ki jih bom opravila s strokovnimi delavkami, ki so lahko že prisostvovala pogovorom, kjer je bila uporabljena anatomsko lutka, bom pridobila informacije o njihovih izkušnjah oziroma pogledih na ta diagnostični pripomoček.

V teoretičnem delu naloge najprej na splošno predstavim področje nasilja nad otroki in opredelim glavne značilnosti postopka zaščite otrok pred nasiljem in zanemarjanjem. Od tretjega poglavja naprej pa se osredotočim na spolne zlorabe otrok, opišem njene oblike, znake in posledice. Osredotočim se še na nekatere specifične povzročitelje spolne zlorabe otrok in na sam postopek odkrivanja tega kaznivega dejanja. Teoretični del sklenem s poglavjem o pogovoru z otrokom z izkušnjo spolne zlorabe, v katerem predstavim tudi glavne značilnosti anatomskih lutk in njihovo uporabo v fazi odkrivanja spolne zlorabe otrok.

V empiričnem delu skozi rezultate predstavim delo strokovnih delavk v pogovoru z otrokom v fazi odkrivanja spolne zlorabe. Prikažem pristope, metode in tehnike, ki jih uporabljajo v prvem pogovoru z otrokom ter kompetence strokovnih delavk za sodelovanje z otroki v primeru suma spolne zlorabe. Pišem tudi o izobraževanju strokovnih delavk, ki delajo na tem področju in prikažem njihov pogled na uporabo anatomskih lutk pri delu z otroki z izkušnjo spolne zlorabe.

V diplomski nalogi za poimenovanje spolne zlorabe otroka uporabljam še izraze zloraba, spolna zloraba in zloraba otroka. Poimenovanja so vselej zamenljiva.

Kazalo vsebine

I. TEORETIČNI UVOD	1
1. Nasilje nad otroki	1
2. Zaščita otrok pred nasiljem in zanemarjanjem	2
3. Spolna zloraba otrok	4
3.1. Oblike in znaki spolne zlorabe otrok	8
3.2. Posledice spolne zlorabe otroka	10
3.3. Storilci spolnih zlorab otrok	13
4. Odkrivanje spolnih zlorab otrok	15
4.1. Pogovor z otrokom z izkušnjo spolne zlorabe	16
4.1.1. Uporaba anatomske lutke v pogovoru z otrokom z izkušnjo spolne zlorabe ..	19
II. FORMULACIJA PROBLEMA	21
Raziskovalna vprašanja	22
III. METODOLOGIJA	23
Vrsta raziskave	23
Merski instrument	23
Populacija in vzorec	23
Metoda zbiranja podatkov	24
Obdelava in analiza podatkov	24
IV. REZULTATI	26
Pogovor z otrokom	26
Pristopi, metode in tehnike uporabljene v pogovoru z otrokom	36
Kompetence strokovnih delavk za sodelovanje z otroki v primeru suma spolne zlorabe	38
Izobraževanja strokovnih delavk, ki delajo z otroki z izkušnjo spolne zlorabe	40
Anatomske lutke	41
V. RAZPRAVA	45
Prispevek in omejitve raziskave	50
VI. SKLEPI	52
VII. PREDLOGI	54
VIII. UPORABLJENI VIRI IN LITERATURA	56
IX. PRILOGE	65
Priloga A: Vprašalnik	65
Priloga B: Odprto kodiranje	66
Priloga C: Osno kodiranje	111

Kazalo tabel

Tabela I.1.: Statistika - Število žrtev med leti 2015 in 2019	5
Tabela I.2: Dejavniki, ki vplivajo na otrokovo doživljanje posledic spolne zlorabe	11
Tabela III.1: Značilnosti vzorca.....	24
Tabela III.2: Primer odprtega kodiranja	25

I. TEORETIČNI UVOD

1. Nasilje nad otroki

V Republiki Sloveniji smo leta 2008 s sprejetjem Zakona o preprečevanju nasilja v družini – ZPND (2008) vpeljali sistemski pristop do nasilja, kar pomeni, da s pomočjo zakona presojujemo različne oblike nasilja, ki se pojavljajo v družini (sem sodi tudi nasilje nad otroki). Velik premik k zaščiti otrok pred nasiljem je Slovenija naredila leta 2016, ko je telesno kaznovanje otrok v družini vnesla v zakonodajo in ga opredelila v novem 3a členu Zakona o preprečevanju nasilja v družini, ki prepoveduje vsako telesno kaznovanje otrok. V tem členu je kot telesno kaznovanje opredeljeno vsako fizično, ponižujoče ali kruto kaznovanje otrok oz. vsako kaznovanje z elementi psihičnega, fizičnega ali spolnega nasilja in zanemarjanja kot vzgojne metode. Kdaj pa nasilje v družini/nasilje nad otroki postane tudi kaznivo dejanje, opredeli kazenska zakonodaja. Ta zaradi nujnega varstva pravnih vrednot določa kot kaznivo dejanje vsako človekovo protipravno ravnanje. Določeni so tudi znaki kaznivega dejanja in kazen za krivega storilca. Kaznivo dejanje je storjeno takrat, ko je storilec protipravno ravnal, ne glede na to, kdaj nastane njegova posledica (Kazenski zakonik, 2008; Knežević Hočevar, 2015; Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o preprečevanju nasilja v družini, 2016; Filipčič, 2019).

Aničić, Hrovat Svetičič, Hrovat in Sušnik (2015) pojasnjujejo, da je nasilje nad otroki kakršenkoli vzgojni ali nevzgojni pristop, ki povzroči dejansko ali potencialno škodo tako v fizičnem kot v psihološkem zdravju otrok. Poudarjajo, da je tako ravnanje z otrokom v nasprotju z družbenimi in pravnimi normami, saj se opušča potrebno skrb za otroka oz. se zanj pomanjkljivo ali neustrezno skrbi. Povzročitelj je največkrat eden izmed staršev, oba starša oz. oseba, ki jo otrok pozna in je pomemben del njegovega življenja. Nasilje nad otroki lahko vključuje: fizično nasilje, psihično nasilje, ekonomsko nasilje, zanemarjanje, neodgovorno ravnanje, izkoriščanje otroka in spolno zlorabo otroka.

V nadaljevanju bom na kratko predstavila posamezne oblike nasilja nad otrokom, a bom namenoma izpustila spolno zlorabo otrok, saj jo bom natančneje opredelila v tretjem poglavju.

Fizično nasilje je vsaka uporaba fizične sile nad otrokom, ki ga poškoduje in predstavlja nevarnost za njegovo zdravje, dostojanstvo in razvoj. Sem uvrščamo: klofutanje, brcanje, davljenje, porivanje, pretepanje z roko ali predmetom, polivanje z vodo, ureznine itn. Psihično nasilje nad otrokom je zloraba moči odraslega na besedni ravni z namenom manipulacije in

razvrednotenja oz. ponižanja otroka. Odrasla oseba lahko otroka zavrača, izolira, ignorira, zastrašuje z namenom dosega lastnega cilja, ga nenehno kritizira in mu vzbuja občutek krivde ter odgovornosti. Dolgotrajno doživljanje psihičnega nasilja pri otroku povzroči poškodovan občutek lastne vrednosti in tako negativno vpliva na njegovo samopodobo. Pri otrocih je ekonomsko nasilje nekoliko težje odkriti, saj ga bolj povezujemo z nasiljem nad ženskami, a se vseeno velikokrat pojavi pri otrocih, ki doživljajo tudi fizično in psihično nasilje. Gre na primer za neplačevanje preživnine, odvzem žepnine, skrivanje žepnine, jemanje in skrivanje otrokovih stvari, prisilno delo otrok ipd. Pri zanemarjanju otroka pa gre običajno za dolgotrajno opuščanje skrbi za osnovne potrebe otroka oz. za neprimerno skrb zanj (npr.: opuščanje skrbi za prehranjevanje, higieno, počitek, izpostavljanje nevarnostim, neprimerno varstvo) (Algeri in Souza, 2006; Aničić, Hrovat Svetičič, Hrovat in Sušnik, 2015; Rodrigues idr., 2016; Frangež, Drobnič Radobuljac in Kodele, 2019).

Ker bom v diplomski nalogi raziskovala pristope dela socialnih delavk¹ v fazi odkrivanja spolne zlorabe otrok na enotah Centra za socialno delo Južna Primorska, se bom v teoretičnem uvodu osredotočila zgolj na spolne zlorabe otrok, kot ene izmed oblik nasilja nad otroki. Pred tem pa bom v drugem poglavju nekaj besed namenila še zaščiti otrok pred nasiljem, zanemarjanjem in zlorabami.

2. Zaščita otrok pred nasiljem in zanemarjanjem

Slovenija je največji premik k priznavanju posebnega varstva, zaščite in spoštovanja dostojanstva otrok naredila z ratifikacijo Konvencije o otrokovih pravicah (Konvencija o otrokovih pravicah, 1990). Podreka in Tašner (2019, str. 24) razložita, da je Slovenija, kot ena izmed držav pogodbenic, zavezana k uresničevanju konvencije, že od devetdesetih let naprej pa na sistemski ravni tudi sprejema pomembne ukrepe za zagotavljanje zaščite in koristi otrok.

Velik doprinos za zaščito otrok sta tako pomenili tudi ratifikaciji Evropske konvencije o uresničevanju otrokovih pravic (Zakon o ratifikaciji Evropske konvencije o uresničevanju otrokovih pravic, 1999) in Konvencije Sveta Evrope o zaščiti otrok pred spolnim izkoriščanjem in spolno zlorabo (Zakon o ratifikaciji Konvencije Sveta Evrope o zaščiti otrok pred spolnim izkoriščanjem in spolno zlorabo, 2013).

¹ Za poimenovanje socialnih delavk in delavcev uporabljam žensko slovnično obliko, ki pa je vsakokrat zamenljiva.

Eno izmed temeljnih načel Konvencije o otrokovih pravicah (1990) in hkrati glavno vodilo socialnih delavk v procesih zaščite otrok, je varovanje otrokovih najboljših koristi. Slednje je treba presojati z vidika trenutnih in dolgoročnih koristi, saj sprejeti ukrepi v postopku zaščite pomembno vplivajo na potek otrokovega življenja. Ravno zato morajo socialne delavke pri določanju koristi otroka upoštevati tudi njegov glas (Čižman, 2019).

Ker lahko državni organi pomagajo le tistim otrokom, za katere vedo, da potrebujejo pomoč, je zelo pomembna prijavitvena dolžnost, ki je določena s številnimi predpisi. Temeljni predpis, ki določa prijavitveno dolžnost nasilja nad otrokom v družini, je Zakon o preprečevanju nasilja v družini (2008) (Filipčič, 2019, str. 44, 45). V 6. členu omenjenega zakona je zapisano, da je vsakdo dolžan prijaviti nasilje na center za socialno delo, policijo ali državno tožilstvo, kadar sumi, da je žrtev nasilja otrok (Zakon o preprečevanju nasilja v družini, 2008). Družinski zakonik pa po 180. členu nalaga dolžnost prijave vseh primerov ogroženosti otroka v družini (ne le nasilja) (Družinski zakonik, 2017).

Organ, ki mora otroku pomagati v skladu s stopnjo njegove ogroženosti, pa je center za socialno delo (v nadaljevanju CSD). Ta je na podlagi Zakona o preprečevanju nasilja v družini (2008) določen kot osrednji organ pri obravnavi omenjenega nasilja (Filipčič, 2019). Čatić (2013, str. 101) piše, da ima CSD primarne, neposredne in izrecne dolžnosti, da z ustreznimi metodami socialnega dela z družino in uporabo javnih pooblastil, otroku zagotovi primerno zaščito.

Pomembno je, da so postopki za zaščito otroka po prijavi izvedeni čim hitreje, saj sta od teh odvisna varnost in okrevanje otroka. Po prijavi na CSD socialne delavke najprej zberejo vse znane informacije o primeru in na podlagi teh izdelajo oceno ogroženosti ter načrt pomoči za otroka in družino (Leskošek, Miklič in Sitar Surić, 2019). Za izdelavo ocene ogroženosti mora socialna delavka oceniti številne okoliščine ter lastnosti staršev in otroka, upoštevati pa je treba tudi vse rizične in podporne dejavnike (Aničić, Hrovat Svetičič, Hrovat in Sušnik, 2015). Pri tem ima pomembno vlogo tudi medinstitucionalni tim (v nadaljevanju MDT), ki ga socialna delavka lahko skliče z namenom učinkovitejše zaščite otroka. Na MDT-ju sodelujejo vse pomembne institucije, ki prihajajo v stik z otrokom pri preprečevanju ogroženosti in zaščiti pred nasiljem ter zanemarjanjem (npr. policija, zdravstvo, vzgojno-izobraževalni zavod) (Domiter Protner, Leskošek in Frangež, 2019). V nujnih zadevah in na terenu lahko socialne delavke opravijo takojšnjo oceno ogroženosti, ki ni nujno narejena v pisni obliki. Socialna delavka mora tako imeti potrebna znanja in sposobnost za hitro miselno oceno. Pretehtati mora

namreč vse dejavnike, ki kažejo na stopnjo varnosti otroka, odločiti se mora tudi, če je potrebno nujno in takojšnje ukrepanje (Leskošek, Miklič in Sitar Surić, 2019, str. 171).

Z začetkom uporabe Družinskega zakonika (2017) so se pooblastila za izrek zaščite otrok prenesla s CSD-jev na sodišča. Sodišče po uradni dolžnosti ali na predlog izreče ukrepe za varstvo koristi otroka, ki sočasne odredbe (med temi je tudi določilo o prepovedi ali omejitvi stikov in določilo o načinu izvajanja stikov) ali ukrepi trajnejšega značaja (omejitev ali odvzem pravice do stikov, omejitev starševske skrbi, odvzem otroka, namestitev otroka v zavod, odločitev o zdravniškem pregledu ali zdravljenju in odvzem starševske skrbi). Ko se sodišče odloča o ukrepu trajnejšega značaja, mora upoštevati mnenje CSD-ja (Leskošek, Miklič in Sitar Surić, 2019). CSD ima pooblastilo, da v primeru hude ogroženosti, otroka umakne iz okolja, če je le na ta način mogoče zavarovati njegove koristi. Otroka v tem primeru namesti v rejništvo, krizni center, k drugi osebi ali v zavod. V roku 12. ur po nujnem odvzemu mora sodišču predlagati izdajo časne odredbe o odvzemu otroka (Leskošek, Miklič in Sitar Surić, 2019, str. 182).

V primerih nasilja, zanemarjanja in zlorab so tako socialne delavke otroka dolžne zaščititi, to pa morajo storiti pravočasno in učinkovito. Postopki za zaščito otroka so lahko zelo stresni, tako za otroka, kot tudi za strokovnjake, ki so v postopke vključeni, zato je še toliko bolj pomembno, da se otroku omogoči čas in prostor za izražanje njegovega mnenja in občutij, saj le tako lahko vpliva na postopke, ki spremenijo potek njegovega življenja (Kodele, Leskošek in Mešl, 2019).

3. Spolna zloraba otrok

Beseda »otrok« je v prvem in drugem poglavju uporabljena za osebe mlajše od 18 let, kot to določa Konvencija o otrokovih pravicah (KOP). Od tretjega poglavja dalje pa je uporabljena za osebe mlajše od 15 let, saj je spolna zloraba otroka v Kazenskem zakoniku (KZ-1) pravno-formalno opredeljena kot spolni napad na osebo mlajšo od 15 let (Kazenski zakonik, 2008).

Tematika spolne zlorabe otrok je še danes močno tabuizirana, čeprav ne tako, kot je bila nekoč. Zaradi teže tega kaznivega dejanja si pogosto radi zatiskamo oči pred resnico in se pretvarjamo, da se to dogaja le v nam neznanem okolju. Po drugi strani pa Selič (2003, str. 125) opozarja, da so spolne zlorabe otrok realen družbeni pojav in problem, ki terja kar najhitrejše odzive mreže institucij in različnih profesionalnih dejavnosti.

V Sloveniji je bila problematika spolne zlorabe otrok, ravno zaradi njene narave prikritosti, nagovorjena šele okoli leta 1988, kljub temu da je v družbi prisotna že od nekdaj. V sklopu izobraževanja kriminalistov in policistov na področju mladostniške kriminalitete pa je policija o spolni zlorabi otrok spregovorila leta 1981 (Bašič, 1997; Frangež, 2010).

Frangež in Dvoršek (2013) opozarjata, da kljub vsem zakonom in predpisom, ki ščitijo otrokove koristi, na področju spolne zlorabe otrok vseeno obstaja veliko temno polje kriminalitete, kar pomeni fenomen izredno nizkega prijavljanja sumov tovrstnih kaznivih dejanj. To lahko pripišemo nepoznavanju značilnosti, kot so faze in oblike zlorab ter pomanjkanju razumevanja specifik spolne zlorabe otrok. K nizki stopnji odkrivanja in prijavi sumov tega kaznivega dejanja pa prispeva še podatek, da se več kot polovica zlorab zgodi znotraj ožjega ali širšega družinskega kroga. Zlorabe v povprečju trajajo od tri do pet let in se v 90 % začnejo pred otrokovim dvanajstim letom starosti. Spolne zlorabe se tako najpogosteje začnejo med šestim in osmim letom starosti (Vanček, 2004; Frangež in Dvoršek, 2013). Mathews, Lee in Norman (2016) dodajajo, da večina primerov spolne zlorabe otrok ostaja prikritih zaradi otrokove ranljivosti, storilčevega vpliva in zlorabe oblasti ter družbene atmosfere. Predvsem pa poudarjajo, da se družbe, zaradi verjetnosti nerazkritja zlorab, tako soočajo s temeljnim izzivom, kako spolno zlorabo otrok prepoznati v zgodnji fazi, preprečiti nadaljevanje zlorabe, kaznovati povzročitelja ter omogočiti rehabilitacijo otroka in podporo otrokovi družini.

Po podatkih uradne statistike Policije Slovenije je bilo med leti 2015 in 2019 (do 12. novembra) podanih 550 kazenskih ovadb zoper kaznivo dejanje spolnega napada na osebo, mlajšo od 15 let (Ministrstvo za notranje zadeve; Policija, b. d.). V tabeli I.1. so poleg števila kazenskih ovadb zoper kaznivo dejanje spolnega napada na osebo, mlajšo od 15 let, številčno prikazane še kazenske ovadbe zoper pridobivanje oseb, mlajših od 15 let, za spolne namene in ovadbe zoper prikazovanje, izdelavo, posest in posredovanje pornografskega gradiva, med leti 2015 in 2019 (*Statistika velja do 12. novembra 2019).

Tabela I.1.: Statistika – Število žrtev med leti 2015 in 2019

Št. kaznivih dejanj	LETO						
Tip dokumenta	Člen	Opis klasifikacije kršitve	2015	2016	2017	2018	2019*

Kazenska ovadba	173.	Spolni napad na osebo, mlajšo od 15 let	79	131	113	97	130
	173.A	Pridobivanje oseb, mlajših od 15 let, za spolne namene	5	9	3	3	73
	176.	Prikazovanje, izdelava, posest in posredovanje pornografskega gradiva	48	62	103	96	70

Vir1: https://www.policija.si/images/stories/NovinarskoSredisce/SporocilaZaJavnost/2019/11_november/15_zascita_otrok_spolne_zlorabe/Statistika_KD_zoper_spolno_nedotakljivost.pdf

Spolna zloraba otroka je vsako dejanje, ko oseba z zlorabo svoje moči in privilegiranega položaja nad otrokom, tega prisili v dejanja, ki imajo spolno konotacijo ali v spolnost samo. Namen je zadovoljitev lastnih potreb po nadzoru in moči ter zadovoljitev lastnih spolnih potreb. Spolni napadi na otroka se najpogosteje dogajajo v okolju, v katerem bi moralo biti vzpostavljeno varno in zaupno vzdušje ter s strani osebe, od katere naj bi otrok pričakoval zaščito. Spolna zloraba otroka je kršitev zakonskih določil, moralnih, socialnih in etičnih norm (Frangž, 2010; Hrovat, Čobec in Strle, 2017).

Številni avtorji (Bouwkamp, 1996; Vanček, 2004; Repič, 2008; Šraj, 2010; Smolej, 2011; Hrovat, Čobec in Strle, 2017) sicer navajajo različne definicije spolne zlorabe, katerim pa je v osnovi skupen opis razmerja moči med otrokom in storilcem ter dejanja, h katerim povzročitelj napeljuje otroka. Ob tem je treba poudariti, da spolna zloraba, ne glede na definicijo, ni povezana z discipliniranjem in vzgojo otrok. Fizično nasilje, pa tudi psihično, se namreč, sploh v širši javnosti, povezuje z vzgojo in disciplino. Odrasla oseba, ki spolno zlorablja otroka, od njega zahteva, da sodeluje v spolnih dejanjih proti svoji volji. Otrok se tako nahaja v situaciji, v kateri ima občutek, da se ji ne more izogniti zaradi premoči odraslega, ki ga zlorablja. Storilec svoje zahteve doseže s čustvenim pritiskom, grožnjami ali celo s fizičnim nasiljem (Bouwkamp, 1996; Repič, 2008). Otrok zaradi neenakih moči v odnosu in svoje razvojne stopnje sam nima možnosti, da bi izbral med privolitvijo ali zavrnitvijo spolne aktivnosti in lahko tako povzročitelj pasivno držo otroka razume kot strinjanje z njegovimi ravnanji. Pri spolni zlorabi otrok ne gre le za spolni dogodek (za prepovedano spolnost med odraslo osebo in otrokom), ampak za izkoriščanje odnosa in spretno vpenjanje otroka v dogajanje. Storilec od zlorabljenega otroka pogosto zahteva, da čuva njuno skrivnost in v vsakem primeru želi preprečiti, da bi se ta zaupal drugi osebi in ji tako razkril dogajanje oziroma vzbudil sum v povzročitelju. Molk otroka doseže s pomočjo manipulacije, obljub ali celo groženj. Neoporekljivo je dejstvo, da je otrok z

izkušnjo spolne zlorabe poškodovan tudi čustveno (Bouwkamp, 1996; Bobnar, 2000; Waiss in Gallé, 2001; Repič, 2008; Domiter Protner, 2012).

Repič (2008, str.18) po Haugaard in Reppucci (1988), navaja šest splošno sprejetih meril, ki definirajo spolno zlorabo otroka, katero je drugače težko točno opredeliti zaradi obstoja zapletenih in medicinskih definicij kot tudi različnih družbenih in kulturnih norm. Ta splošno sprejeta merila so:

- **namen ali reakcija storilca** (storilec namerno spodbuja, išče in stopnjuje spolno vzburjenje z otrokom),
- **reakcija žrtve** (otrok začuti, da odrasli s svojim neprimernim vedenjem ali nasiljem prekorači njegove meje),
- **uporaba sile** (storilec uporabi silo za seksualno potešitev z otrokom),
- **izkoriščanje** (z otrokom storilec enostavno manipulira, saj so otroci odvisni od svojih skrbnikov, saj jim ti omogočajo preživetje),
- **odsotnost privolitve** (otroci nimajo še zavedanja za privolitev v spolnost in tako nekateri storilci smatrajo, da je otrok v njegovo početje privolil, ker se ta ne upira) in
- **prezgodnja razvojna zrelost** (otrokova razvojna stopnja ne ustreza seksualnim dejanjem in pričakovanjem storilca).

Seveda je spolna zloraba otrok opredeljena tudi pravno-formalno, in sicer v 19. poglavju Kazenskega zakonika (KZ-1), ki govori o kaznivih dejanjih zoper spolno nedotakljivost (Kazenski zakonik, 2008). Menim, da je pravna opredelitev pomembna predvsem zato, ker poda jasno sporočilo, da je spolna zloraba otrok kaznivo dejanje, ki je kazensko pravno in posledično tudi sodno preganjano. Ne glede na definicije številnih avtorjev, se spolno zlorabo otrok torej preiskuje in zaporno kaznuje le na podlagi Kazenskega zakonika. Zato bom v nadaljevanju naštela in zajela bistvo členov, v katerih so opisana dejanja, ki opredeljujejo spolno zlorabo otrok. Iz členov 173. (Spolni napad na osebo, mlajšo od 15 let), 173.a (Pridobivanje oseb, mlajših od 15 let, za spolne namene) in 176. (Prikazovanje, izdelava, posest in posredovanje pornografskega gradiva) lahko razberemo, da je kaznovana vsaka oseba, ki spolno občuje ali stori kakšno drugo spolno dejanje z osebo drugega ali istega spola, ali s slabotno osebo, ki še ni stara 15 let. Kazensko so odgovorne osebe, ki s pomočjo zlorabe svojega položaja spolno zlorabijo otroka. Povzročitelje se kazensko in sodno preganja tudi, če otroke prek informacijskih ali komunikacijskih tehnologij napeljujejo k srečanju z namenom, da otroka spolno zlorabijo ali izdelujejo gradivo, ki prikazuje seksualne vsebine otroka. Z zaporno ali

denarno kaznijo pa se kaznuje tudi vse osebe, ki sodelujejo pri prostituciji otroka ali po tej posegajo in osebe, ki otrokom omogočajo dostop do pornografskih vsebin, izdelujejo seksualne vsebine, v katerih je otrok in tako gradivo hranijo, prodajajo ipd. (prav tam, 2008).

3.1. Oblike in znaki spolne zlorabe otrok

Ko slišimo besedno zvezo spolna zloraba otrok, v večini primerov pomislimo na prisilen spolni odnos z otrokom. Spolna zloraba pa ni omejena samo na prisilen spolni odnos, ampak ima lahko več oblik oz. vključuje širok spekter spolnih vedenj. Nekatere oblike spolne zlorabe so zelo očitne, spet druge pa veliko manj prepoznane (Rojšek, 2002; Repič, 2008; Filipčič in Klemenčič, 2011; Hrovat, Čobec in Strle, 2017).

Očitne oblike spolne zlorabe otrok:

- samozadovoljevanje v otrokovi prisotnosti, opazovanje otroka pri samozadovoljevanju, prisila otroka k vzajemnem samozadovoljevanju;
- zahteva, da se otrok dotika spolnih organov odraslega, svojih spolnih organov ali se odrasli dotika spolnih organov otroka;
- oralno-genitalni stik odrasle osebe in otroka;
- otipavanje intimnih delov otroka (zadnjica, prsi, notranja stran stegen, genitalno območje), zahteva, da otrok otipava intimne dele odraslega;
- drgnjenje spolnih organov ob kateri koli del otrokovega telesa;
- intimno poljubljanje otroka;
- spolno občevanje z otrokom (penetracija v vagino ali danko otroka);
- prisilni spolni akt z živaljo (bestialnost);
- potiskanje prstov ali predmetov v otrokov spolni organ ali zadnjično odprtino (Rojšek, 2002; Repič, 2008; Filipčič in Klemenčič, 2011; Hrovat, Čobec in Strle, 2017).

Manj prepoznane oblike spolne zlorabe otrok:

- slačenje odraslega pred otrokom, razkazovanje genitalij otroku, dotikanje genitalij v pričo otroka;
- siljenje otroka v ogled pornografskih vsebin;
- opazovanje otroka pri slačenju ali kopanju za potešitev spolne sle;
- dajanje nesramnih pripomb o otrokovem telesu ali spolnosti;
- fotografiranje otroka in odkrito opazovanje otroka v erotični poziciji (Rojšek, 2002; Repič, 2008; Filipčič in Klemenčič, 2011; Hrovat, Čobec in Strle, 2017).

Ne glede na obliko spolne zlorabe, se vsak otrok nanjo odzove drugače. Kljub temu pa obstajajo indikatorji oz. znaki, ki lahko nakažejo na to, da se z otrokom nekaj dogaja. Skrb, da otrok doživlja spolno zlorabo je upravičena, če pri njem prepoznamo več, v nadaljevanju naštetih znakov oz. če je kateri izmed njih zaskrbljujoče izstopajoč (Hrovat, Čobec in Strle, 2017). Različni strokovnjaki (Rowan, 2006; Repič, 2008; Frangež, 2010) kot pogoste znake, ki opozarjajo na morebitno spolno zlorabo otroka navajajo nočne more, moteno spanje, močenje postelje in strah pred spanjem v temi, otroci pa se lahko bojijo tudi spati sami. Včasih otroci prevzamejo zapeljive načine vedenja, imajo seksualna znanja, ki niso primerna njihovi razvojni fazi in se poslužujejo agresivnega oz. škodljivega spolnega vedenja do sovrstnikov. Pri otrocih, ki so še zelo majhni, lahko spolno zlorabo prepoznamo tudi prek njihovih risb in seksualizirane igre s plišastimi igračami, lutkami in podobno. Pojavi se miselna odsotnost, navadno se jim na enkrat poslabša učni uspeh v šoli, izolirajo se od skupine (npr. v vrtcu ali šoli), poveča se tesnoba ali pa prihaja do nenadnih agresivnih izbruhov (Bouwkamp, 1996; Rowan, 2006; Repič, 2008; Frangež, 2010). Hrovat, Čobec in Strle (2017) kot znake, na katere moramo biti bolj pozorni, navajajo slačenje otroka v neprimernih trenutkih, strah otroka pred slačenjem, znake otrplosti, strah pred premikanjem, strah pred postavljanjem v položaje, ki jih povezujejo s spolno zlorabo ali pa postavljanje otroka v položaj, v katerem jih storilec zlorablja, v neprimernih trenutkih (npr. med zdravniškim pregledom, ko se od otroka zahteva, da se sleče). Pravijo, da so pomembne tudi zaupne osebe, saj jim lahko otrok prek zgodbe pripoveduje, da se namišljeni prijatelj z njim vede nenavadno ali pa omeni, da se prijateljici oz. prijatelju dogaja nekaj hudega. Včasih se lahko otrok z izkušnjo spolne zlorabe boji in tudi protestira, da bi ostal sam z osebo, ki jo pozna in se izogiba dotikov odraslih ali pa se ob dotiku impulzivno umakne (Bouwkamp, 1996; Hrovat, Čobec in Strle 2017). Mogoče je, da otrok kaže pretirano zanimanje za spolnost in spolne organe ter se dotika spolnih organov drugih (Hrovat, Čobec in Strle 2017). Spolno zlorabo otrok pa lahko prepoznamo tudi prek nekaterih telesnih znakov. Pojavijo se lahko razne spolno prenosljive bolezni, migrene, podkožne krvavitve, rane, ugrizi, praske, lišaji okoli ust, splošne bolečine in problemi s hranjenjem. Pogosto prihaja do vnetja sečil, želodčnih težav, srbečice okoli spolovil ali danke, razširi se vaginalna ali rektalna odprtina, pojavlja se pogosto bruhanje in prihaja do težav z zadrževanjem urina ali blata. Pozorni moramo biti, če se otroci pogosto potožijo po bolečinah v spodnjem delu trebuha, težko hodijo in sedijo. Najbolj očitni telesni znak spolne zlorabe pa je nosečnost spolno še ne dovolj dozorele deklice (Rowan, 2006; Repič, 2008; Frangež, 2010; Hrovat, Čobec in Strle, 2017).

3.2. Posledice spolne zlorabe otroka

Kljub mnogim posledicam, ki se lahko pojavijo pri žrtvah spolne zlorabe, je, kot smo že zapisali, od otroka do otroka odvisno, kako se bo odzval na zlorabo in s katerih znakov lahko zlorabo prepoznamo. Vsak posameznik se namreč na drugačen način spoprijema s travmo, kot je spolna zloraba. Kakšne posledice se bodo pojavile pri otroku, je odvisno tudi od njegovega starostnega obdobja. V vsakem starostnem obdobju so namreč na različni razvojni stopnji, ki lahko v najhujših primerih zaradi travme, kot je spolna zloraba, ostane nedokončana. Pri otroku, ki doživlja oz. je doživljal spolno zlorabo se pojavljajo tako kratkoročne, kot dolgoročne posledice, ki pa jih je težko jasno razmejiti. Razmejitev je težka predvsem zato, ker se spolna zloraba otroka lahko dogaja tudi več let (Repič, 2006, 2008; Šraj, 2010; Hrovat, Čobec in Strle, 2017).

Avtorji (Bouwkamp, 1996; Repič, 2006, 2008; Alao & Molojwane, 2008; Gannon, Gilchrist in Wade, 2008; Šraj, 2010; Hrovat, Čobec in Strle, 2017) poudarjajo, da kratkoročne posledice navadno nastopijo že ob začetku zlorabe, njihova intenzivnost lahko niha, opazne pa so še kratko obdobje po zlorabi. Med te posledice uvrščajo: motnje hranjenja, psihosomatske motnje, anksioznost, negativen odnos do svojega telesa, izredna nihanja v razpoloženju, slabo samopodobo, poskuse samomora, motnje spanja, želodčne slabosti, miselno odsotnost, agresivno vedenje in težave pri socialnem vključevanju. Kot dolgoročne posledice spolne zlorabe pa naštevajo: krivdo in sram, zlorabe prepovedanih substanc, motnje hranjenja, depresijo, nezaupanje vase in druge, spolno disfunkcijo, slabe partnerske odnose, samomorilna nagnjenja, mejno osebnostno motnjo in posttravmatsko stresno motnjo.

Pogosto se pri otrocih kot dolgoročni posledici pojavita depresija in posttravmatska stresna motnja (v nadaljevanju PTSM). Otrok med spolno zlorabo doživlja hudo travmo, ki blokira oz. onemogoči nemoteno delovanje informacijske predelave v možganskem sistemu, kar privede do neprilagojenih odzivov. Otroci se v trenutkih zlorabe torej lahko disociirajo od sebe, da lažje prenesejo travmatično izkušnjo. Tako obstaja verjetnost, da se razvijejo PTSM in disociativne motnje. Pri PTSM-ju gre za podoživljanje oz. vsiljevanje slik travmatičnega dogodka, kar pomeni, da oseba prek dotika, vonja, vida, okusa in sluha priključ spomin na travmo in ima občutek, da se ji le-ta ponovno dogaja v tem trenutku (Cvetek, 2002; Repič, 2008; Gannon, Gilchrist in Wade, 2008).

Mešl in Drobnič Radobuljac (2019, str. 207) kot o posledici travmatičnih dogodkov v otroštvu, pišeta o razvojni travmi, na katero sovplivajo tudi otrokov značaj, genetska konstelacija, fiziološke značilnosti in podpora, ki jo otrok prejema iz svojega okolja pred, med in po travmi. Povzameta tudi opis njene specifičnosti po avtorici Lewis Herman (2001), ki pravi, da lahko razvojna travma pri osebi povzroči občutek nepreklicne spremembe lastnega jaza. Spolna zloraba lahko torej otroka tako zaznamuje, da ga spremeni ali pa celo izgubi občutek, da sploh še ima kakršenkoli jaz.

Spolno zlorabo otrok uvrščamo med negativne izkušnje iz otroštva (Adverse Childhood Experiences ali ACEs), ki se lahko dogajajo pred 18. letom starosti. Izsledki ACE študije so pokazali, da take izkušnje ogrožajo zdravje osebe, ki je preživela travmo. To posledično vpliva na razvoj raznih bolezni v odrasli dobi (npr. spolno prenosljive bolezni, kronične bolezni, rak) in povzroča škodljivi stres, ki vpliva na možganski razvoj. Otroci imajo tako lahko v prihodnje težave pri oblikovanju zdravih in stabilnih odnosov, zapadejo v depresijo, razvijejo agresivno vedenje in imajo socialne probleme. Za obvladovanje negativnih posledic travmatičnih izkušenj, lahko osebe v odrasli dobi posegajo po prepovedanih ali dovoljenih drogah (npr. nikotin, alkohol) (Greeson idr., 2014; Felitti idr., 2019; Violence prevention, 2019, lasten prevod).

Otroci z izkušnjo spolne zlorabe lahko travmatična doživljanja uspešno predelajo in spolno zlorabo sprejmejo kot travmo iz preteklosti, lahko pa se s situacijo in lastnimi doživljanji težje soočajo. Na njihovo doživljanje kratkoročnih in dolgoročnih posledic vpliva namreč več dejavnikov, ki so prikazani v tabeli I.2. Treba je poudariti, da opisani dejavniki ne vplivajo enako na vsakega otroka, saj je vsaka izkušnja spolne zlorabe individualna (Repič, 2008; Šraj, 2010; Hrovat, Čobec in Strle, 2017).

Tabela I.2: Dejavniki, ki vplivajo na otrokovo doživljanje posledic spolne zlorabe

Starost otroka (ko se je zloraba dogajala)	Kako starost vpliva na posledice, je zelo težko natančno določiti. Nekateri avtorji (Repič, 2008; Schoedl, Costa, Mari, Mello, Tyrka, Carpenter in Price, 2010; Cicchetti, Rogosch, Gunnar in Toth 2010; Hrovat, Čobec in Strle, 2017) navajajo, da mlajši, kot je otrok, hujše so lahko posledice. Spet drugi (Gomes-Schwartz, Horowitz in Cardarelli, 1990; Feiring, Taska in Lewis, 1999) pa so ugotovili, da so posledice hujše, če se je spolna zloraba dogajala adolescentu.
---	--

Spol otroka	Spol otroka pri spolni zlorabi lahko vpliva na način in vrsto zlorabe, kar ima navadno močnejši vpliv na posledice kot na spol sam. Pri dečkih naj bi se pojavljalo več nasilja ob zlorabi, deklice pa navadno zlorablja ožji družinski člani (npr. oče).
Stopnja resnosti spolne zlorabe	Spolna zloraba, ki vključuje več intimnih stikov in večjo izpostavljenost nasilju, grožnjam ter ustrahovanju, bolj vpliva na otroka.
Trajanje spolne zlorabe	Trajanje in pogostost spolne zlorabe navadno vplivata na doživljanje posledic otroka. Tako bo lahko otrok, ki je zlorabljan pogosto in dlje časa, doživljal hujše kratkoročne in dolgoročne posledice.
Odnos s povzročiteljem	Posledice so za otroka hujše, če ga zlorablja član ožje družine (npr. oče, mama, stari starši) oz. oseba, s katero ima tesen odnos, saj tako izgubi temeljno zaupanje v svet in izgubi občutek varnosti.
Družinsko okolje, odziv ne zlorablajočega starša	Primeren odziv družine, podpora in zaščita pred nadaljevanjem zlorabe, so zelo pomembni dejavniki, ki so otroku v pomoč pri soočanju z zlorabo in zmanjšanju posledic. Otroku je pomembno predvsem sporočilo, da mu nezlorabljaajoči družinski člani verjamejo.
Pomoč, podporni dejavniki	Zloraba ima lahko manjši vpliv na otroka, če ima osebo, ki ji o zlorabi lahko zaupa in nato prejme ustrezno strokovno pomoč ter pomoč svoje socialne mreže.
Morebitne druge težave otroka	Posledice zlorabe so navadno večje, če je otrok pred zlorabo imel druge težave (npr. tesnoba, anksioznost, težave pri navezovanju stikov) in je v splošnem manj psihično odporen.
Kulturno okolje, specifične družine otroka	Če deklica, zlorabljenka s strani očeta (ali drugega moškega člana družine), živi v okolju, v katerem prevladuje patriarhat, bo zloraba bolj »tolerirana«. V državah, kjer se več govori in piše o spolnih zlorabah otrok, pa bo storilec kaznovan in zloraba ne bo »normalizirana«.

Vir 2: (Gomes-Schwartz, Horowitz, & Cardarelli, 1990; Feiring, Taska, & Lewis, 1999; Repič, 2008; Šraj, 2010; Schoedl, Costa, Mari, Mello, Tyrka, Carpenter, & Price, 2010; Cicchetti, Rogosch, Gunnar in Toth 2010; Hrovat, Čobec in Strle, 2017).

Posledica spolne zlorabe je tudi ujetost otroka v začaran krog, iz katerega sam ne ve, kako se rešiti, tega ne zmore ali se zaradi nizke starosti, kljub neprijetnim občutkom, zlorabe ne zaveda. V času dogajanja spolne zlorabe otroci navadno razvijejo razna ravnanja oz. strategije preživetja, ki jim služijo kot obrambni mehanizmi, da zlorabo lažje preživijo. Otroci se zelo pogosto zatekajo v domišljjski svet, v katerem se dojemajo kot močne osebe v situacijah, v katerih so v realnosti nemočni. Postanejo tudi spretni pri laganju oz. prikrivanju zlorabe, velikokrat zamrznejo, tisti, ki pa že razumejo, da se jim dogaja zloraba, to zanikajo, racionalizirajo in se obnašajo, kot da se ni zgodilo nič hudega. Nevzdržne misli in občutke povezane s spolno zlorabo regulirajo z zatiranjem čustev, kar naredi situacijo bolj obvladljivo. V skrajnih primerih je lahko otrokova strategija preživetja tudi ta, da minimalizira posledice in

tako lažje prenese bolečino travme. Med zlorabo tako zapusti telo in se disociira od stiske, ponižanja, bolečine ter na varno umakne svoj notranji jaz (Waiss in Gallé, 2001; Repič, 2008; Phanichrat in Townshend, 2010). Julich (2005) pa je kot posledici pisala tudi o močni čustveni vezi, ki lahko nastane v času spolnega zlorabljanja med otrokom in storilcem. To čustveno vez je povezala s t. i. stockholmskim sindromom (Stockholm Syndrome), ki ga Graham (1994) opiše kot intenzivno vez oz. navezanost, ki se ustvari med talcem in ugrabiteljem ter je potrebna za preživetje talca oz. žrtve. Čeprav otroci z izkušnjo spolne zlorabe navadno niso talci v pravem pomenu besede, jih lahko opišemo kot ujetnike tistih, ki jih spolno zlorablja.

Kako otrok spolno zlorabo doživlja in kakšne posledice bo ta pustila na njem, je torej odvisno od več dejavnikov. Veliko otrok je premajhnih, da bi razumeli, kaj se jim dogaja, spet drugi o zlorabi molčijo zaradi lastnih notranjih bojov. Razvijejo lahko tudi obrambne mehanizme, ki jim pomagajo preživeti. Spolne zlorabe otrok je zato tudi težko razkriti. Čeprav je kar nekaj znakov, ki nas lahko opozorijo na zlorabo, je tistih, ki naš sum brez dvoma potrdijo, zelo malo.

3.3. Storilci spolnih zlorab otrok

Ljudje si navadno predstavljamo, da varnost otrok bolj ogrožajo neznanci kot osebe, ki jih otroci poznajo. Temu pa ni tako, saj so storilci spolne zlorabe navadno najpomembnejši odrasli v otrokovem življenju, tisti, ki mu nudijo pozornost, se zavedajo njegovih interesov in skupaj preživljajo prosti čas (Bain in Sanders, 1996; Frei, 1996; Waiss in Gallé, 2001; Kinnear, 2007; Hrovat, Čobec in Strle, 2017).

Res je, da obstaja splošno prepričanje, da otroke spolno zlorablja le moški, pa tudi v medijih zasledimo največ pravnomočno obsojenih povzročiteljev moškega spola. Zato pa nekateri avtorji (Repič, 2008; Bourke, Doherty, McBride, Morgan in McGee, 2014; Hrovat, Čobec in Strle, 2017; Frangež, Drobnič Radobuljac in Kodele, 2019) poudarjajo, da ne smemo zanemariti dejstva, da tudi ženske spolno zlorablja otroke, čeprav to družba težko sprejme. Pravijo torej, da naj bi bile ženske povzročiteljice spolnih zlorab nekje v 5 % primerov. Zlorabe, ki jih povzročajo ženske, so še toliko bolj prikrite, saj so te navadno vključene v vsakodnevno nego, vzgojo in skrb otrok. Ne glede na spol storilca, pa se značilnosti spolne zlorabe ne razlikujejo. Storilca na prvi pogled ne moremo prepoznati, saj gre za osebe različne starosti, izobrazbe in spola, ki pripadajo različnim verskim in rasnim skupinam ter imajo različni socialni status. Med povzročitelji je le majhen odstotek tistih, ki jih otroci zelo privlačijo in nimajo interesa za odraslega partnerja. Večina storilcev je sposobnih čustvenih odnosov z odraslim, je poročenih

ali v zunajzakonskih partnerskih zvezah in do otrok ne čutijo posebne ali intenzivne privlačnosti (Bobnar, 2000; Kinnear, 2007; Repič, 2008; Hrovat, Čobec in Strle, 2017). Bobnar (2000, str. 6) piše o tem, da so storilci najpogosteje očimi, očetje, stari očetje, strici in bratranci.

Povzročitelj otroku spolno zlorabo predstavi kot normalen del odnosa, ta je namreč na začetku še zavita v igro. Ponuja mu na primer razna darila in predmete, ki jih navadno skrivata v oblačilih zraven intimnih predelov in jih nato iščeta. Da pa storilec otroku zlorabo prikaže kot nekaj normalnega in sprejemljivega, se poslužuje tudi nekaterih tipičnih fraz (npr. »*To je najina majhna igrlica*«, »*To delava zato, ker se imava zelo rada*«, »*Dal ti bom več žepnine*«, »*Kaj je narobe, me ne maraš?*«). Pozneje pa lahko povzročitelj spolno zlorabo opravičuje z dobronamerno »spolno vzgojo« ali krivdo prenese na otroka. (Bain in Sanders, 1996; Frei, 1996; Hrovat, Čobec in Strle, 2017).

Kåven, Maack, Flåm in Nivison (2018) so s pomočjo intervjuvanja storilcev (n=8) spolne zlorabe otrok prišli do ugotovitve, da so skoraj vsi povzročitelji (n=7) imeli negativne izkušnje v otroštvu (npr. spolno in fizično zlorabo, trpinčenje, travme, hladen/oddaljen odnos s starši, izključitev iz kroga vrstnikov, starš je imel probleme v duševnem zdravju), vsi so izrazili splošen občutek osamljenosti in večina njih (n=7) je tudi izpostavila pomanjkanje socialne podpore oz. občutek socialne izključenosti. Povzročitelji so povedali, da imajo težave z izražanjem svojih potreb, imajo nizko samopodobo in so zato na otroke gledali kot na manj zastrašujoče osebe, saj nimajo spolnih izkušenj. Nekateri (n=6) so si objeme otroka in sedenje otroka v naročju razlagali kot znak spolnega interesa, sploh, če so se stiki med njimi tudi po prvi zlorabi nadaljevali. Vsi povzročitelji so priznali, da imajo težave z impulzivnostjo, pomanjkanjem samokontrole in težave pri samoregulaciji čustev ter so opisali svoje življenje kot težko. Prav tako so vsi povzročitelji odgovornost za zlorabo preložili na otroka, lastne življenjske partnerje ali na situacijske okoliščine. Tudi Craissati, McClurg in Browne (2002) so ugotovili, da ima večina povzročiteljev spolne zlorabe travme iz otroštva. Od vseh povzročiteljev zajetih v raziskavo (n=178) jih le 18 % (n=32) ni imelo težkega otroštva.

Poudariti želim, da v širši javnosti obstaja zmotno prepričanje, da so vsi povzročitelji spolne zlorabe otrok pedofili. Ti so namreč v manjšini. Različni avtorji (Rojšek, 2002; Hrovat, Čobec in Strle, 2017; Kåven, Maack, Flåm in Nivison, 2018) pravijo, da je glede na klasifikacijo Diagnostičnega in statističnega priročnika duševnih motenj (DSM-5), pedofil oseba z motnjo spolne preference, ki jo spolno privlačijo seksualno še nezreli otroci. Omenjajo tudi, da mora oseba z motnjo spolne preference dosegati starost vsaj 16 let in mora biti vsaj 5 let starejša od

zlorabljenega otroka ter da mora imeti težave pri razlikovanju med naravno potrebo otroka po skrbi in naklonjenosti ter potrebo po spolnosti sami. Osebe z motnjo spolne preference, si navadno izbirajo poklice, v katerih so veliko v stiku z otroki, njihova spolna preferenca je okolici prikrita in se predstavljajo kot ljubitelji otrok. Nekateri izmed njih otroka nikoli ne zlorabijo in o spolnosti z njim samo fantazirajo.

Spolne zlorabe otrok so torej v naši družbi prisotne že od nekdaj. Da lahko razumemo dinamike spolne zlorabe otrok, pa moramo poznati razne oblike, znake, posledice in se zavedati, kdo vse je lahko povzročitelj tega kaznivega dejanja. Pravno-formalna opredelitev spolne zlorabe otrok pa je podlaga za odkrivanje, preiskovanje in tudi sodno preiganje povzročiteljev.

4. Odkrivanje spolnih zlorab otrok

Prijava suma spolne zlorabe otroka sproži postopek preiskovanja oz. odkrivanja, ki poteka na kriminalistični policiji v sodelovanju s pristojnim centrom za socialno delo. V tem poglavju bom tako na kratko predstavila splošni potek odkrivanja spolne zlorabe, v nadaljevanju pa se bom usmerila v pogovor z otrokom z izkušnjo spolne zlorabe, pri čemer se bom bolj osredotočila na socialno-delovni vidik, saj bom intervjuje opravila s socialnimi delavkami, ki delajo na področju zaščite otrok.

Kazniva dejanja zoper spolno nedotakljivost, predvsem spolni napad na osebo mlajšo od 15 let, je zelo zapleteno odkrivati in dokazovati. Veliko otrok z izkušnjo spolne zlorabe namreč ovirajo občutki sramu, strahu, nerazumevanja situacije, lojalnosti in krivde ter tako sami zelo redko poiščejo pomoč. Odrasle osebe, ki pa sumijo na spolno zlorabo otroka, velikokrat o tem ne obvestijo pristojnih organov zaradi teže odgovornosti, ki se pojavi, če je sum napačen ali pa si preprosto zatiskajo oči, zaradi želje, da je sum neupravičen (Bouwkamp, 1996; Hrovat, Čobec in Strle, 2017).

Leskošek, Miklič in Sitar Surić (2019, str. 165) razložijo, da je prijava zanemarjanja in nasilja nad otroki (sem seveda spada tudi spolna zloraba otrok) ključna v procesu dokazovanja nasilnih dejanj in pregona. Za ta proces pa je pristojna policija, ki je usposobljena za klasifikacijo kaznivih dejanj in za zbiranje osebnih ter materialnih dokazov. Ko policija dobi prijavo kaznivega dejanja, se torej sproži postopek policijske oz. kriminalistične preiskave tako, da policija vstopi v družino in prične s preverjanjem navedb ter zbiranjem dokazov. Spolno zlorabo otroka je težko dokazati predvsem zato, ker pogosto ni nobenih materialnih dokazov, edini

dokaz je izpoved oz. pričanje spolno zlorabljenega otroka (Umek, 2009, str. 16). Selič (2003, str. 126) izpostavi še dejstvo, da je zlorabo težko dokazati, ker običajno ni prič, izvedenci pa samemu dokaznemu postopku in varstvu pravic otroka z izkušnjo spolne zlorabe ne koristijo prav dosti. Ker je spolna zloraba otroka kaznivo dejanje, v katerem je oškodovana mladoletna oseba, se v postopek po prijavi vključi tudi CSD, ki je odgovoren za zaščito otroka (ki sem jo opredelila v drugem poglavju) (Leskošek, Miklič in Sitar Surić, 2019).

4.1. Pogovor z otrokom z izkušnjo spolne zlorabe

V postopku zaščite otroka je z namenom izdelave ocene ogroženosti in načrta pomoči za otroka in družino med drugim treba opraviti tudi pogovor z otrokom, ki je žrtev zlorabe. Prav zaradi zahtevnosti in občutljivosti področja odkrivanja spolnih zlorab, morajo imeti socialni delavci dovolj znanja, da zmorejo z otrokom vzpostaviti varen prostor in enakovreden odnos (Bobnar, 2000; Leskošek, 2000; Hrovat, Čobec in Strle, 2017). Pomembno vodilo pri takem pogovoru mora biti tudi to, da otrok o zlorabi govori čim manjkrat, saj s tem preprečimo retravmatizacijo. Otroci z izkušnjo spolne zlorabe tako potrebujejo strokovnjake, ki so dovolj močni, da »slišijo« njihove zgodbe in spodbujajo njihovo okrevanje. Pomembno je predvsem, da socialne delavke, ki opravijo pogovor z otrokom, znajo prepoznati indikatorje spolnih zlorab, ki jih otrok lahko nehoti izrazi. Pri delu na področju zaščite otrok pa poleg strokovnega znanja potrebujejo tudi podporo različnih institucij in razumevanje skupnosti, če želijo otroku zares pomagati (Zaviršek, 1993, 2016; Bouwkamp, 1996; Bobnar, 2000; Leskošek, 2000; Selič, 2003; Umek, 2009; Webb, 2011; Hrovat, Čobec in Strle, 2017).

Pogovor z otrokom je namreč v socialnem delu eno od pomembnejših ravnanj in ima tako otrok pri tem, v fazi odkrivanja spolnih zlorab, pravico biti slišan in upoštevan (Čaćinović Vogrinčič, 2008). Temeljno izhodišče za socialno delo in pogovor z otrokom je koncept delovnega odnosa soustvarjanja (Čaćinović Vogrinčič, Kobal, Mešl in Možina, 2005). Čaćinović Vogrinčič (2015, str. 184) razloži, da delovni odnos definira strokovnjake in uporabnike kot sodelavce v skupnem projektu, v katerem soustvarjajo deleže v rešitvi. Ta koncept omogoči, da je soustvarjanje zelenih izidov zastavljeno vsakokrat znova, kot enkratni delovni projekt. Elementi delovnega odnosa so dogovor o sodelovanju, instrumentalna definicija problema (Lussi, 1991) in osebno vodenje (De Vries in Bouwkamp, 1995). Tako opredeljen odnos pa je težko vzdrževati in ohraniti, če se v praksi strokovni delavci ne oprejo še na pomembne sodobne koncepte socialnega dela, ki so perspektiva moči (Saleebey, 1997), etika udeležnosti (Hoffman, 1994), znanje za ravnanje (Rosenfeld, 1993) in ravnanje s sedanjostjo (Anderson, 1994).

Avtorice (Vanček, 2004; Čačinovič Vogrinčič, 2008; Klemenčič, 2008; Hrovat, Čobec in Strle, 2017; Leskošek, Miklič in Sitar Surić, 2019) opozarjajo na to, da otrok potrebuje veliko poguma, da spregovori o zlorabi in si mora zato socialna delavka zanj vzeti čas. Otroku mora verjeti, ga spodbujati, mu odvzeti občutek krivde, ki ga nosi v sebi in pohvaliti pogum za razkritje neprimernega vedenja povzročitelja. Socialna delavka je ključna tudi v tem, da otroku v takem pogovoru nudi izkušnjo varnega odnosa, lastne vrednosti in moči. Ta njun prvi stik oz. pogovor je pomemben element, ki lahko vpliva na nadaljnjo soustvarjanje izvirnega delovnega projekta pomoči in podpore. Ravno zato je pomembno, da je socialna delavka pri opravljanju svojega dela na področju zaščite otrok kompetentna in si prizadeva z otrokom vzpostaviti zaupen in sodelujoč odnos (Čačinovič Vogrinčič, 2008).

Otroka je treba najprej nekoliko spoznati (npr. pogovor o družini, hobijih) (Duron, 2018, str. 10). Kot smo že omenili, je namreč zelo pomembno, da se z njim vzpostavi odnos, saj se tako otroku poveča občutek varnosti, kar pa pripomore k večji motivaciji, da spregovori. Če strokovni delavec na otroka deluje spodbudno in pomirjajoče, ne ustvarja dodatnega pritiska, otroku pa lahko to pomaga, da se spomni več podrobnosti zlorabe (Melander Hagborg, Strömwall in Tidefors, 2012, str. 163). Treba je nagovoriti tudi koncept resnice in laži ter v pogovoru postavljati vprašanja odprtega tipa (Melander Hagborg, Strömwall in Tidefors, 2012; Duron, 2018). Umek (2009, str. 23) navaja ugotovitev, da otroci dajejo bolj natančne odgovore na odprta vprašanja, kot pa na vprašanja s prisilno izbiro. Otroci imajo namreč možnost, da lahko pri vprašanju odprtega tipa priključijo več spominov (Duron, 2018). Odgovori so podani v obliki naracije in so posledično bogatejši s podrobnostmi in tudi daljši od tistih, podanih na vprašanja zaprtega tipa. Veliko manjša pa je tudi možnost, da bodo vprašanja odprtega tipa izzvala protislovja v otrokovih izjavah (Cronch, Viljoen in Hansen, 2006). Vseeno je pri mlajših otrocih treba uporabljati tudi bolj specifična vprašanja (ki vseeno niso sugestibilna), saj lahko na vprašanja odprtega tipa odgovarjajo bolj skopo kot starejši otroci (Umek, 2009; Melander Hagborg, Strömwall in Tidefors, 2012).

Cossar, Brandon in Jordan (2016) so v raziskavi, v kateri so odkrivali poglede otrok na njihovo participacijo v postopkih zaščite, ugotovili, da je otrokom zelo pomemben zaupen odnos, ki ga vzpostavijo s socialno delavko, saj jim ta omogoča, da lahko izrazijo svoje občutke in misli. Pogosto namreč otroci občutijo pritisk socialnih delavk in se počutijo zgolj kot vir dokazov, kar posledično vpliva na to, da postanejo pri pogovorih strateški. Presenetljiva je tudi ugotovitev omenjene raziskave, da nekaterim otrokom niti ni bila pojasnjena vloga socialne delavke v

postopku, kar je nedopustno, saj je otrok tako dodatno zmeden in izključen iz soustvarjanja lastne prihodnosti. Leeson (2007) piše tudi o tem, da strokovnjaki, ki delajo v postopkih zaščite otrok, otroke pogosto vidijo in dojemajo kot posebej ranljive, kar pa lahko ustvari situacijo, v kateri otrokov glas ni slišan. To naredi otroke veliko bolj ranljive, kot v resnici so. Socialne delavke morajo tako biti pri pogovoru z otrokom, ki ima izkušnjo spolne zlorabe, pozorne na vse zgoraj omenjene elemente.

Ker otroci o spolni zlorabi težko spregovorijo in je zanje proces odkrivanja tega kaznivega dejanja zelo stresen, je pomembno, kako se strokovni delavec odzove na pripoved, kakšna znanja ima in kakšne strategije uporabi v pogovoru z otrokom. Strokovnjak se mora pozanimati o otrokovih sporazumevalnih zmožnostih, ki so odvisne od njegove razvojne stopnje in starosti, le-teh pa ne sme precenjevati (Klemenčič, 2008; Umek, 2009; Frangež, 2010). Umek (2009, str. 17) pravi, da je pri pogovorih z majhnimi otroki namreč treba razumeti, da jezik interpretirajo in uporabljajo v dobesednem smislu, težko razvrščajo stvari in dogodke v skupine, ne razumejo pomena zaimkov, njihovo pripovedovanje nima strukture in je lahko zmedeno. Pomembno pa je tudi oblikovanje vprašanja spraševalca, saj otrok v večini primerov reagira na uporabljene besede v vprašanju in tako lahko z različnimi vprašanji dobimo tudi različne odgovore (Klemenčič, 2008; Umek, 2009; Frangež, 2010; Hrovat, Čobec in Strle, 2017).

Umek (2009) poudarja, da bi morali strokovnjaki pri vodenju pogovorov z otroki, za katere se predpostavlja, da imajo izkušnjo spolne zlorabe, predvsem preverjati hipoteze o zlorabi in ne stremeti k temu, da jih samo potrdijo. Strokovnjaki, ki opravljajo pogovor pa morajo biti pozorni tudi na elemente pogovora, ki lahko vplivajo na zanesljivost otrokovih odgovorov. Nanjo lahko torej vpliva (1) oblika ali stil spraševanja, (2) splošne karakteristike pogovora in vzdušje ter (3) posebni pripomočki in prijemi. Oblika in stil spraševanja zajemata uporabo usmerjevalnih vprašanj, neposredne sugestije otroku in ponavljanje vprašanj. Naštetega naj bi se strokovnjak pri pogovoru z otrokom izogibal ali vsaj čim manj posluževal. V nasprotnem primeru lahko presliši otrokova zanikanja ali potrditve na določena vprašanja in otroka zmede ter ga napeljuje k odgovoru. Sugestivna in zaprta vprašanja najbolj neposredno vplivajo na odgovore, pomembno pa je upoštevati tudi vzdušje, ki posredno vpliva na potek pogovora. Določajo ga naslednji dejavniki: poudarjanje neenakosti statusa oz. moči, uvajanje stereotipov, ton spraševanja in sklicevanje na izjave vrstnikov. Preden strokovnjak pristopi do otroka, s katerim bo opravil pogovor, se mora dobro pripraviti, pozanimati o karakteristikah otroka in o okolju, v katerega je ta vpet. Vzpostaviti mora stik z otrokom ter mu omogočiti kar se da

sproščeno in varno vzdušje v mirni sobi s čim manj motečimi elementi. Pogovor z otrokom z izkušnjo spolne zlorabe je priporočljivo tudi posneti zaradi lažje analize in zmanjšanja števila ponovitev pogovora.

4.1.1. Uporaba anatomskih lutk v pogovoru z otrokom z izkušnjo spolne zlorabe

Pogovor z otrokom z izkušnjo spolne zlorabe lahko strokovnjaki izvedejo tudi s pomočjo uporabe različnih pripomočkov (npr. neanatomske lutke, anatomske risbe, hiša lutk). Namen teh je olajšanje in izboljšanje komunikacije z mlajšimi otroki. Največ pozornosti in razprave med diagnostičnimi pripomočki pa se posveča anatomskim lutkam (Umek, 2009, str. 22), katerih uporabo bom poskušala raziskati tudi v okviru raziskave te diplomske naloge. Zato v nadaljevanju na kratko predstavljam uporabnost teh lutk.

Idejo za anatomske lutke so dobili trije strokovnjaki s področja kazenskega pregona (law enforcement) leta 1976 v Oregonu v Združenih državah Amerike. Ideja se jim je porodila predvsem zaradi priznanja po potrebi boljše in bolj podrobne komunikacije z otroki v postopkih odkrivanja spolne zlorabe (Morgan, 2009, str. 30). Različni avtorji (Koocher idr., 1995; Aldridge, 1998; Hungerford, 2005; Morgan, 2009) anatomske lutke opisujejo kot lutke iz mehke tkanine, ki predstavljajo moški in ženski spol, predstavljajo pa lahko tudi tri generacije v družini (otroka, odraslega/starša in starega starša). Pravijo, da se omenjene lutke od ostalih razlikujejo predvsem v tem, da imajo prepoznaven prikaz genitalij oz. intimnih predelov. Anatomske lutke imajo tako vaginalno odprtino, prsi ali moške spolne organe (odvisno od spola lutke), analno odprtino, sramne dlake (če predstavljajo odraslo osebo), imajo ločene prste in vhodno odprtino za usta. Lutke so oblečene tudi v oblačila, ki so odstranljiva.

Anatomske lutke so pri pogovoru s spolno zlorabljenim otrokom v pomoč predvsem zaradi prebroditve sporazumevalnih izzivov in zadrege otroka. Da lahko strokovnjak anatomsko lutko učinkovito uporablja, pa mora biti ustrezno usposobljen. Otroku mora namreč lutko znati primerno predstaviti in mu na subtilen način podati določene smernice za uporabo, če želi pridobiti nove informacije o zlorabi ali potrditi že ubesedene razlage otroka (Umek, 2009; Hlavka, Olinger in Lashley, 2010). Pri zelo majhnih otrocih uporaba anatomskih lutk ni smiselna, saj mora imeti otrok zmožnost preslikave lastnega telesa na predmet oz. objekt in se z lutko povezati, da lahko prek nje spregovori o zlorabi. Tako je priporočljiva uporaba anatomskih lutk pri otrocih od 4. leta starosti dalje (Hlavka, Olinger in Lashley, 2010).

Umek (2009, str. 22) navaja, da pri otrocih, ki se ob slečeni anatomske lutke počutijo neprijetno, jo odkrito zavračajo ali kažejo neobičajna zanimanja za genitalije lutke, obstaja skladnost s sumom, da imajo izkušnjo spolne zlorabe, seveda pa to ni pravilo. Pri uporabi lutke je treba spremljati tako verbalno kot neverbalno komunikacijo, ki strokovnjakom pomaga pri odkrivanju zlorabe. Anatomske lutke lahko otrokom predstavljajo tudi udobje (otroku se lahko poda oblečeno lutko z namenom udobja in spodbude, a je taka uporaba redka), služijo kot nekakšen ledolomilec za začetek pogovora o spolni zlorabi in delujejo kot anatomske model za razumevanje otrokovega doživetja delov telesa in njihovih funkcij, kar je podlaga za nadaljevanje pogovora (Everson in Boat, 1997).

S pomočjo anatomske lutke se otroci lažje izražajo, dokazujejo skladnost s svojimi besednimi razkritji, so zmožni podati več podrobnosti in se lahko oddaljijo od lastnega telesa. To je zanje koristno, ko na lutki pokažejo oz. demonstrirajo načine, na katere so bili spolno zlorabljeni. Anatomske lutke so tudi bolj učinkovite pri priklicu ali spodbujanju otrokovih spominov na dogodke spolne narave, kot verbalni opisi ali vprašanja. Kljub temu da je njihova uporaba zelo razširjena, obstajajo dvomi o njihovi zanesljivosti in uporabnosti kot diagnostičnega pripomočka, saj naj bi bile lutke predvsem preveč sugestivne. Dejstvo pa je, da veljavne norme za uporabo anatomske lutke ne obstajajo, saj te še niso standardiziran diagnostični instrument (Everson in Boat, 1997; Umek, 2009; Hlavka, Olinger in Lashley, 2010).

Sodelovanje z otrokom z izkušnjo spolne zlorabe v fazi odkrivanja zahteva od socialnih delavk veliko znanja in izkušenj, da bodo lahko kompetentno vodile pogovor. Pri tem je pomembno, da z otrokom najprej vzpostavijo zaupen odnos, poznajo otrokove sporazumevalne zmožnosti in jih upoštevajo, postavljajo čim več vprašanj odprtega tipa ter omogočijo, da je otrokov glas slišan in upoštevan. Le tako lahko otrok, ki je navadno edina priča v postopku, poda kar se da največ informacij, na podlagi katerih se lahko spolno zlorabo dokaže in povzročitelja tudi pravnomočno obsodi.

II. FORMULACIJA PROBLEMA

Tekom študija socialnega dela sem prakso med drugim opravljala na Centru za socialno delo, enota Koper. Vsaka leta sem se na praksi srečevala in delala z otroki ter mladostniki, ki se soočajo z različnimi izzivi in travmami. Najbolj pa me je zanimalo področje zaščite otrok, na katerem deluje tudi moja takratna mentorica. Med prakso se sicer nikoli nisem srečala s primerom suma spolne zlorabe otroka, a ker me je ta tematika zelo zanimala, mi je mentorica na učni bazi predstavila tudi anatomske lutke, kot diagnostični pripomoček pri odkrivanju spolne zlorabe otrok. Sama lutko sicer nima in jih ne uporablja, a je bila prisotna na pogovorih, v katerih so bile uporabljene. Tako se je moje zanimanje področja razširilo še na anatomske lutke, ki jih v Sloveniji, kot sem izvedela, ne uporabljajo pogosto. Vse bolj sem si želela spoznati pristope dela socialnih delavk v fazi odkrivanja spolnih zlorab otrok in tako je tudi nastala ideja za moje diplomsko delo.

Med prebiranjem različnih raziskav (Repič, 2006; Šraj, 2010; Frangež in Dvoršek, 2013; Kåven, Maack, Flåm in Nivison, 2018), sem ugotovila, da se te osredotočajo predvsem na to, kdo so žrtve in kdo so storilci spolne zlorabe, na posledice, ki doletijo otroke žrtve spolne zlorabe, na specifične razkritja ter prakse policije v postopkih odkrivanja spolne zlorabe otrok. Sama pa želim raziskati predvsem pristope dela socialnih delavk v pogovoru z otrokom, pri katerem se odkriva sum spolne zlorabe. Raziskave (Couper, 2000; Leeson, 2007; Cossar, Brandon in Jordan, 2016) prikazujejo, kako pomembno je, da so strokovne delavke opremljene za delo z otroki z izkušnjo spolne zlorabe, saj lahko tako otrokom nudijo primerno zaščito, jih znajo vključevati v postopke pomembne za njihovo življenje in se znajo tudi same zaščititi pred vplivi, ki jih ima sam postopek odkrivanja spolne zlorabe otrok.

Ravno zaradi pomena njihove opremljenosti pri delu z otroki z izkušnjo spolne zlorabe, me zanima tudi, katera orodja in znanja še potrebujejo, da se bodo počutile bolj kompetentne pri opravljanju svojega dela in njihov pogled na uporabo anatomske lutke kot diagnostičnega pripomočka, ki je lahko v pomoč pri odkrivanju spolne zlorabe otrok. V raziskavo so zajete enote Centra za socialno delo Južna Primorska, ker sem izvedela, da tam zaposlene socialne delavke sodelujejo s kriminalistom, ki anatomske lutke v pogovoru z otroki, ki imajo izkušnjo spolne zlorabe, tudi uporablja. Tako lahko dobim pogled strokovnjakinj, ki lutke sicer neposredno ne uporabljajo, so pa lahko priča pogovorom, v katerih se otrok z anatomsko lutko sreča.

Raziskovalna vprašanja

V raziskovalnem delu diplomskega dela želim odgovoriti na naslednja raziskovalna vprašanja:

- Katere pristope uporabljajo socialne delavke pri pogovoru z otrokom v fazi odkrivanja spolne zlorabe?
- Katera orodja in znanja bi socialne delavke še potrebovale za bolj kompetentno opravljanje dela v fazi odkrivanja spolne zlorabe?
- Kakšen je pogled socialnih delavk na uporabo anatomskih lutk pri odkrivanju spolnih zlorab otrok?

III. METODOLOGIJA

Vrsta raziskave

V okviru diplomskega dela sem opravila kvalitativno raziskavo. Namesto številčnih podatkov sem namreč zbirala besedne opise, ki se nanašajo na raziskovani pojav. Osnovno empirično gradivo raziskave vsebuje razne pristope dela, izkušnje, znanja, poglede in mnenja socialnih delavk, ki delajo na področju zaščite otrok na enotah Centra za socialno delo Južna Primorska (Mesec, 2010, str. 85). Opravljeno raziskavo bi opredelila še kot poizvedovalno ali eksplorativno, saj sem se seznanila z nekaterimi osnovnimi značilnostmi raziskovanega področja (Mesec, 2010, str. 80). Raziskava pa je tudi empirična. Zbirala sem namreč novo neposredno izkustveno gradivo s pomočjo spraševanja, ki sem ga opravila na terenu (Mesec, 2010, str. 84).

Merski instrument

V namen raziskave sem kot merski instrument uporabila vprašalnik sestavljen iz dvajsetih vprašanj, (Mesec, 2010), od katerih je sedemnajst vprašanj odprtega tipa, tri pa zaprtega. Prvo vprašanje je sestavljeno tudi iz podvprašanj, ki so mi bila v pomoč, če se sogovorec ni razgovoril. Tudi pri ostalih vprašanjih sem po potrebi (glede na odgovore) postavila podvprašanja. Vprašalnik sem sestavila sama, in sicer tako, da sem lahko s pomočjo pridobljenih rezultatov tudi odgovorila na zastavljena raziskovalna vprašanja.

Populacija in vzorec

Populacijo v raziskavi predstavljajo strokovne delavke² zaposlene na enotah Centra za socialno delo Južna Primorska, ki delajo na področju zaščite otrok v letu 2020. Center za socialno delo Južna Primorska pa ima štiri enote, in sicer enoto Koper, Izola, Piran in Sežana. Vzorec v raziskavi je priložnostni, neslučajnostni, saj zajema 7 strokovnih delavk, katerih kontakte sem pridobila s pomočjo zaposlenih na enoti Koper (Mesec, 2010). Pet intervjuvanih strokovnih delavk je po izobrazbi socialnih delavk, ena od intervjuvank je po izobrazbi pravnica, ena pa je psihologinja. Značilnosti vzorca so prikazane v Tabeli III.1.

² Prvotno je bil moj namen raziskati pristope dela in pogled na anatomsko lutko med socialnimi delavkami, zaposlenimi na področju zaščite otrok, a se je med raziskavo izkazalo, da so na tem področju zaposlene tudi strokovne delavke drugih profilov. Zato bom od poglavja Rezultati dalje uporabljala poimenovanje strokovne delavke.

Tabela III.1: Značilnosti vzorca

Oseba	Spol	Starost	Skupna delovna doba	Delovne izkušnje na področju zaščite otrok	Št. opravljenih pogovorov ugotavljanja suma spolne zlorabe
A	Ženski	31–40 let	6–10 let	6–10 let	11–15
B	Ženski	41–50 let	21–25 let	6–10 let	0–5
C	Ženski	41–50 let	16–20 let	6–10 let	6–10
D	Ženski	31–40 let	6–10 let	0–5 let	0–5
E	Ženski	31–40 let	0–5 let	0–5 let	0–5
F	Ženski	51–60 let	31–35 let	26–30 let	0–5
G	Ženski	31–40 let	6–10 let	0–5 let	0–5

Metoda zbiranja podatkov

Podatke sem zbirala s pomočjo metode spraševanja, natančneje z delno standardiziranim intervjujem (Mesec, 2010). Intervjuvanke sem najprej kontaktirala z namenom, da jih prosim za sodelovanje, nato smo se dogovorile za termine srečanja. Zaradi situacije Covid-19 smo se s petimi intervjuvankami dogovorile, da mi po elektronski pošti najprej pošljejo izpolnjen vprašalnik, nato pa sem z njimi opravila še telefonski pogovor, saj sem tako lahko pridobila več informacij. Ena od strokovnih delavk se je strinjala, da intervju opraviva izključno prek telefonskega pogovora, zadnji intervju pa sem ob soglasju strokovne delavke in ob upoštevanju vseh varnostnih ukrepov, lahko opravila v živo. Zbiranje podatkov je potekalo od sredine marca 2020 do konca aprila 2020.

Obdelava in analiza podatkov

Zbrane podatke sem analizirala v Wordovem dokumentu, po metodi kvalitativne analize. Intervjuja opravljena v živo in prek telefonskega klica sem z dovoljenjem strokovnih delavk posnela in nato transkribirala. Dopolnitve ostalih intervjujev pa sem zapisovala sproti, med telefonskimi klici. Intervjuje sem tudi označila s črkami od A do G in v vsakem izmed njih oštevilčila izjave oz. enote kodiranja.

Primer: *Do otroka najprej pristopim in vzpostavim stik z njim tako, da se mu najprej predstavim (A1).*

V naslednjem koraku sem izbrane izjave iz vseh intervjujev tudi odprto kodirala. Vsaki izjavi oz. enoti kodiranja sem pripisala pojem, kategorijo in temo.

Primer:

Tabela III.2: Primer odprtega kodiranja

Št. izjave	Izjava	Pojem	Kategorija	Tema
B1	Prvi razgovor z otrokom vedno poteka s kriminalistom ...	Prisotnost kriminalista na prvem pogovoru z otrokom	Prvi pogovor z otrokom	Pogovor z otrokom
B2	...za to, kje bo pogovor potekal, pa se predhodno dogovorimo.	Predhodni dogovor o prostoru pogovora	Prostor izvedbe	Pogovor z otrokom
B3	Navadno ga opravimo v prostorih, v katerih se otrok počuti varno in sproščeno.	Otroku prijazen prostor	Vzpostavljanje varnega okolja	Pogovor z otrokom

Na podlagi odprtega kodiranja sem naredila še osno kodiranje. V tem koraku sem hierarhično uredila zastavljene teme, kategorije in pojme. Pod temo sem torej zapisala kategorijo, pod katero sem zajela vse njej pripadajoče pojme. Pojmom sem pripisala še oznako izjave.

Primer:

1. Pogovor z otrokom

a) Priprava na pogovor

- Predhodna priprava (D2)
- Seznanitev z družinsko situacijo (F27)
- Seznanitev z otrokovo situacijo (F28)
- Pregled spisov družine (E19, F30, G28)
- Seznanitev z dejanji (F26)
- Spoznavanje okoliščin (F25)
- Seznanitev s starostjo otroka (F29)
- Seznanitev z otrokovim besednjakom (C26)
- Priprava okvirnih vprašanj (E20)
- Pregled gradiva (E21)
- Skupna priprava s kriminalistom (A21)

IV. REZULTATI

Rezultate pridobljene z raziskavo, ki sem jo izvedla s strokovnimi delavkami zaposlenimi na enotah Centra za socialno delo Južna Primorska, na področju zaščite otrok, bom v nadaljevanju predstavila po zastavljenih temah in kategorijah. Rezultate bom podkrepila z izjavami, ki bodo tudi označene oz. oštevilčene in zapisane v ležeči pisavi.

Pogovor z otrokom

Priprava na pogovor

Strokovne delavke se na pogovor z otrokom v fazi odkrivanja spolne zlorabe pripravljajo zelo podobno. Nekatere so povedale, da se najprej seznanijo z družinsko in otrokovo situacijo, seznanijo se z dejanji, ki so se zgodila otroku, spoznajo okoliščine kaznivega dejanja in pregledajo spise družine, če so z njo predhodno že sodelovale. Seznanijo se tudi s starostjo otroka, pregledajo teoretsko gradivo o spolnih zlorabah otrok in si pripravijo okvirna vprašanja. Ena izmed strokovnih delavk je povedala, da se po potrebi seznani tudi z otrokovim besednjakom (*»Imela sva pogovor tudi z otrokom s posebnimi potrebami. Ta tudi ni govoril. Na pogovor sem se pripravila tako, da sem se predhodno seznaniła z njegovim besednjakom, kar je pomagalo pri pogovoru.«*(C26)). Več jih je poročalo o tem, da si informacije o otroku izmenjajo s sodelujočim kriminalistom (*»Vedno, ko grem na pogovor, se s kriminalistom uskladiva glede pogovora.«*(C23), *»Izmenjava si informacije o otroku, kakšne so njegove značilnosti, kaj ima rad in podobno.«*(C24)). Pomembno pa je tudi sodelovanje s šolo ali vrtcem, saj nove pomembne informacije pridobijo od učiteljic ali vzgojiteljic (*»Imela sem situacijo, da je bil otrok, s katerim smo opravljali pogovor, zelo nemiren. Obrnila sem se na vzgojiteljico, ki je predlagala, da naj ima otrok pri pogovoru ob sebi kocke, ki ga pomirijo. To informacijo sva si izmenjala s kriminalistom, da je pogovor lažje tekel.«*(C25)). Te predajo na primer informacije o otrokovih odzivih, njegovi komunikaciji, razumevanju in karakteristikah (*»Povejo nam na primer, če je otrok tih, če predvidevajo, da nam bo težko kaj povedal, če je sramežljiv.«*(B26)). Ena strokovna delavka pa je tudi izpostavila, da se na dan, za katerega ima dogovorjen pogovor z otrokom, izogiba črnim oblačilom (*»Ko izvem, da grem na tak pogovor, poskrbim tudi za to, da nisem oblečena v črna oblačila.«*(B5)).

Prostor izvedbe

Strokovne delavke se s svetovalno delavko v šoli ali vrtcu predhodno dogovorijo o prostoru izvedbe pogovora z otrokom, pri katerem se ugotavlja sum spolne zlorabe. Poskrbijo pa, da gre za nevtralno in otroku varno okolje (*»Vedno prosimo, da gre za nek prostor, v katerem se otrok*

dobro počuti. «(D7), R: »Kje navadno opravite pogovor z otrokom?«, SD: »V nevtralnem okolju, ki je za otroka dovolj varno in v katerem se počuti sproščeno ... «(G22)). Vse strokovne delavke so izpostavile, da se tak pogovor navadno opravi v prostorih šole ali vrtca (»Pogovor po navadi poteka v prostorih šole ali vrtca.«(E14)).**

Prvi stik z otrokom

Strokovne delavke prvi stik z otrokom pri opravljanju pogovora, v katerem se ugotavlja sum spolne zlorabe, opravijo tako, da otroka pozdravijo in se mu osebno predstavijo (*»Ko pridem na kraj pogovora, se otroku najprej predstavim ... «(B7)).* Otroka seznanijo tudi s tem, kdo so strokovnjaki, ki so prišli, predstavijo institucijo (*»Otroku (glede na starostno obdobje) se predstavimo, sebe in institucijo ... «(G15))* in ga seznanijo z namenom njihovega obiska (*»...opredelimo namen razgovora ... «(G16)).* Ena izmed strokovnih delavk je v intervjuju povedala, da uvodni del pogovora opravi kriminalist, sama pa se vključi pozneje (*»Če prvič vidim otroka, uvodni del prepustim kriminalistu ... «(C4), »... in se sama vključim kasneje.«(C5)).* Druga intervjuvanka je poudarila, da v prvem pogovoru z otrokom vedno upošteva začrtane smernice za pogovor z otrokom. Strokovne delavke stik z otrokom vzpostavljajo s splošnimi vprašanji oziroma z začetkom pogovora o lahkotnejših temah (*»Nikoli ne začnemo spraševati o zlorabi direktno. Pogovarjamo se torej o tem, kaj ima rad, kaj rad počenja, se malce spoznamo in podobno.«(A5)).* Povedale so, da postavljajo spodbudna in pozitivna vprašanja, vprašanja o otrokovih interesih, prostem času, igri, spretnostih, izzivih, splošna vprašanja o šoli, prijateljih, sošolcih, družini in bližnjih osebah (*»Najprej torej pove kaj o sebi, kaj rad počne, pri katerih predmetih je uspešen, kaj mu dela težave ... «(D17)).* Vprašajo tudi o poteku dneva, o otrokovih strahovih, zaupni osebi. Ena od strokovnih delavk je omenila, da postavi podvprašanje »kaj več o tem« (*»... bi lahko povedal še kaj več, kako je doma? «(F59)).* Druga sogovornica je povedala, da se v tem spoznavnem delu preverja tudi otrokovo razumevanje in komunikacijske spretnosti (*»Ta vprašanja služijo tudi temu, da preverimo otrokovo razumevanje in njegove komunikacijske spretnosti.«(B42)).* Ena od strokovnih delavk je povedala, da je v enem primeru otroka poznala že od prej in je tako prvi stik z njim bil vzpostavljen že pred samim pogovorom (*»Konkretno sem otroka že imela v obravnavi in je do suma zlorabe prišlo tekom postopka urejanja starševskih razmerij.«(E2), »Otroka sem torej poznala in že prej z njim vzpostavila stik pred samim pogovorom v fazi odkrivanja spolne zlorabe.«(E3)).*

Prvi pogovor z otrokom

Vse intervjuvanke so izpostavile, da pogovora, pri katerem se ugotavlja sum spolne zlorabe ne opravljajo same, ampak je na pogovoru vedno prisoten kriminalist. Pogovor torej opravijo skupaj s kriminalistom, se z njim povezujejo, dopolnjujejo, dogovarjajo. Ena strokovna delavka je ob tem še poudarila, da se pogovor z otrokom, pri katerem se odkriva sum spolne zlorabe, vnaprej napove in se o njegovi izvedbi dogovori s svetovalno službo (*»Mi se najprej napovemo, dogovorimo s svetovalno službo in se dogovorimo za kraj in prostor.«*(D6)). Ena izmed njih je poudarila, da je bila prisotna samo na enem pogovoru ugotavljanja suma spolne zlorabe, druga pa je povedala, da je bila sama le v vlogi »spremljevalke« kriminalista (*»Kot opisujem, sem razgovor opravljala kot »spremljevalka« kriminalista, v razgovoru.«*(F35)). Dve sogovornici sta ob tem izpostavili tudi novost, ki jo je prinesel Družinski zakonik. Ta strokovnim delavkam namreč omogoča samostojno opravljanje pogovorov, pred tem je bila prisotnost kriminalista obvezna (*»Po novem družinskem zakoniku, lahko delavke centrov za socialno delo tudi same opravljamo razgovore z otroki.«*(G37)). Se pa v primeru suma spolne zlorabe otroka, strokovne delavke še vseeno povežejo s sektorjem kriminalistične policije. Ena od strokovnih delavk je tudi razložila, zakaj se pogovor, v katerem se ugotavlja sum spolne zlorabe otroka, opravlja v paru (*»V takšnih primerih se praviloma pogovori ne opravljajo samostojno, vedno v paru.«*(E39)). Povedala je, da se lahko tako lažje zasleduje otrokove koristi (*»Tak pogovor opravimo skupaj predvsem zato, da zasledujemo otrokovo korist ...«*(E42)) in se izogne večkratnim pogovorom o spolni zlorabi (*»... in ga ne izpostavljamo večkratnim pogovorom o spolni zlorabi.«*(E43)). Pogovoru navadno prisostvuje tudi vzgojiteljica ali učiteljica, pogovori pa se razlikujejo glede na otrokovo starost. Strokovne delavke so govorile o tem, da se v pogovorih odkrivanja suma spolne zlorabe otroka, pojavljajo večkrat zastavljena vprašanja, postavljajo pa tudi vprašanja prilagojena dotični situaciji in otroku, s katerim se pogovarjajo (*»Obstajajo tako vprašanja, ki se jih večkrat postavi ...«*(D35) *»... in tista, ki so prilagojena otroku.«*(D36)). Dve strokovni delavki sta izpostavili, da pogovor z otrokom poteka od splošnega k specifičnemu. Najprej se torej pogovarjajo splošno o otroku, po sprostitvenih temah pa vprašanja začnejo ožiti na vprašanja o raziskovani tematiki (*»Pri obravnavi nasilja se pogovarjamo od splošnega proti specifičnemu.«*(F49), *»... in nato ožja vprašanja o tematiki, ki jo raziskujemo.«*(G9)). Ena sogovornica je omenila neuporabnost zaprtih vprašanj v prvem pogovoru z otrokom (*»Če ni prakse, hitro lahko zapadeš v vprašanja zaprtega tipa (da, ne), kar ni v redu ...«*(D54)) in povedala, da je lahko prisotnost podporne osebe otroku v škodo, če jo med spremljanjem pogovora preplavijo čustva. Druga intervjuvanka pa je govorila še o tem, da se vprašanja

prilagaja glede na potek pogovora (*»... ter glede na potek pogovora prilagajamo vprašanja.(G20)»*), da je potrebno preverjanje razumevanja (*»Vedno preverimo, če je vprašanje razumel.«(G18)»*) in da je vprašanja ob otrokovem nerazumevanju treba ponoviti (*»Če otrok vprašanja ne razume, ga ponovimo oz. vprašamo drugače.«(G17)»*). Ena od strokovnih delavk je povedala, da je sama že imela izkušnjo, v kateri je otrok, ki je preživel spolno zlorabo, pri njej sam poiskal pomoč (*»Imela pa sem tudi že situacijo, ko je mladostnica sama poiskala pomoč pri meni in sama začela govoriti o spolni zlorabi.«(C27)»*). Poudarila je tudi, da so pogovori o spolni zlorabi za otroka travmatični (*»... in opravljanje razgovorov z namenom ugotavljanja spolne zlorabe je za otroka travmatično.«(C71)»*) in jih je zato neetično opravljati večkrat (*»Nesmiselno in neetično bi bilo, da opravljam razgovor najprej na CSD, potem policija, potem sodišče ... Koliko razgovorov na isto temo? Koliko krat je otrok vedno znova travmatiziran, ko se mora spominjati dogodkov?«(C72)»*). Kljub temu pa je v praksi otrok večkrat izpostavljen pogovorom o zlorabi (*»Čeprav v praksi otrok večkrat razlaga o tem, kljub temu da naj bi se tak pogovor opravil le enkrat.«(E44)»*).

Prilagajanje pogovora starosti otroka

Strokovne delavke so govorile o različnih načinih, s katerimi pogovor prilagajajo starosti otroka. Ena od sogovornic je razložila, da najprej pridobi informacije o otroku. Temu sledi izdelava načrta pogovora glede na otrokovo starost, po potrebi pa se uporabi tudi različne pripomočke (*»... starosti otroka pa ga prilagodimo tako, da se najprej o otroku pozanimamo ...«(A19)»*, *»... s seboj vzamemo tudi različne pripomočke (igrače, liste, barvice ...)«(A20)»*, *»... in glede na njegovo starost skrbno načrtujeva potek razgovora ... (kako bomo spraševali, kakšne pripomočke bomo uporabili).(A23)»*). Druga sogovornica pravi, da se pogovor prilagodi na podlagi poznavanja otrokovega starostnega razvoja, teorije razvojnih potreb in poznavanja dinamike nasilja nad otrokom. Strokovne delavke pogovor prilagodijo starosti otroka še s pomočjo igrač (*»Seveda smo tukaj pozorni tudi na starost, pripravimo tudi kakšno igračo, ki je njemu ljuba.«(D10)»*), postavljanjem kratkih in razumljivih vprašanj, starejšim otrokom pa lahko postavljajo bolj direktna vprašanja. Ena od intervjuvank pravi, da najprej preverijo otrokovo razumevanje in komunikacijske spretnosti (*»Pogovor prilagodimo starosti otroka tako, da najprej preverimo njegovo razumevanje in komunikacijske spretnosti.(B10)»*). Druga pa razloži, da vprašanja v pogovoru prilagaja kriminalist glede na starost otroka (*»Pogovor opravi za to usposobljen kriminalist SKP, ki vprašanja prilagodi otrokovi starosti.«(E18)»*).

Vzpostavljanje varnega okolja

Vzpostavljanje varnega okolja v pogovoru z otrokom poteka na različne načine. Moja prva sogovornica je najprej izpostavila pomen soočanja strokovnih delavcev s tematiko spolne zlorabe otrok, če želijo, da se otrok v pogovoru počuti varno (*»No, zato mislim, da moraš imeti pri sebi razrešene stvari, da otrok dobi občutek varnosti.«(A13)*). Pomembno je pridobiti tudi informacije o otrokovem načinu sproščanja, saj mu tako lahko zagotovijo, tisto, kar potrebuje za lajšanje stiske. Tri sogovornice so povedale, da je za vzpostavitev varnega okolja pomemben prostor izvedbe pogovora (*»Posebej je potrebno paziti /.../ na okolje, v katerem vodiš razgovor.«(A35)*, *»Navadno ga opravimo v prostorih, v katerih se otrok počuti varno in sproščeno ...«(B3)*, *»Torej v otroku bolj prijaznem okolju, da ga ne izpostavljamo in da ga ne vabimo v neki tuj prostor, sploh ko govori o tako občutljivi temi.«(D5)*). Otroka se umakne na samo in se prostor pred njegovim prihodom pripravi (*»... in da ni to v skupini seveda, ampak da je otrok sam.«(D8)*, *»Prostor tudi malček preuredimo oz. pripravimo preden pride otrok noter. Torej, da postavimo stole in mizo tako, da otrok ne bo imel občutka, da je na zaslišanju in da bo njemu primeren.«(D9)*). Varno okolje vzpostavijo tudi s prijetnim ozračjem (*»... poskrbimo za bolj sproščeno ozračje, da otroku ni neprijetno ...«(G5)*), s splošnimi vprašanji, ki otroka sprostijo (*»Začnemo tako, z nekimi bolj splošnimi vprašanji, da otroka sprostimo, pripravimo.«(D18)*), s sproščanjem napetega ozračja in otrokove stiske ter s pomiritvijo otroka ob zaznavanju vznemirjenosti (R: *»Na kakšen način skušate ustvariti varno okolje?«, SD: »... s tem, da poskušamo sprostiti morebitno napeto ozračje oz. otrokovo stisko ...«(G12)*, *»... otroka pomirimo, v kolikor zaznamo njegovo vznemirjenost.«(G13)*). Strokovne delavke se poslužujejo tudi zrcaljenja (*»... uporabljam zrcaljenje otroka, da se otrok počuti čim bolj varno. Glas in način govora približam otrokovemu.«(C14)*), empatičnega pristopa in opiranja na strokovne smernice (R: *»Na kakšen način skušate ustvariti varno okolje?«, SD: »Z empatičnim pristopom ...«(G10)*, *»... opiranjem na strokovne smernice pri opravljanju razgovora z otrokom ...«(G11)*). Izhajajo iz značilnosti otroka, preusmerjajo pogovor na druga vprašanja, če je treba ter pogovor zaključijo z drugo temo (*»Varno okolje skušam vzpostaviti predvsem tako, da po potrebi pogovor preusmerim na druga vprašanja ...«(E8)*, *»... zaključim pogovor z drugo temo.«(E9)*). Za vzpostavitev varnega okolja je pomembna tudi prisotnost poznane oz. zaupne osebe pri pogovoru (*»Otroku vedno omogočimo, da pogovoru prisostvuje vzgojiteljica, učiteljica, ki ji otrok zaupa.«(A7)*, *»V enem izmed primerov je ena deklica želela, da je pri pogovoru prisotna sošolka. Ko je sošolka prišla, se je sprostila in se z nami pogovarjala o tem, kaj se je zgodilo.«(A8)*), navadno pa je prisotna vzgojiteljica, učiteljica ali

svetovalna delavka (*»... kot varna oseba pa je bila prisotna otrokova najljubša vzgojiteljica.«(E7)*), *»Omogočena je tudi prisotnost vzgojiteljice, učiteljice, svetovalne delavke, ki jo otrok pozna in ji zaupa. Na takšen način pogovor lažje steče.«(G23)*). Ena od strokovnih delavk je povedala, da je za vzpostavitev varnega okolja pomemben tudi način zastavljanja vprašanj in ton glasu (*»Posebej je potrebno paziti, kako zastavljaš vprašanja ...«(A33)*), *»... kakšen je tudi ton glasu ...«(A34)*), druga pa je omenila, da otroka vpraša po skrbih in dodatnih vprašanjih (*»Proti koncu pogovora otroka vedno vprašam, če ga kaj skrbi in če želi še kaj vprašati.«(C46)*).

Vloga strokovne delavke

Strokovne delavke so opisale veliko vlog, ki jih imajo v pogovoru z otrokom, pri katerem se ugotavlja sum spolne zlorabe. Dve sogovornici sta izpostavili, kako pomembno je, da se same soočajo s tematiko spolne zlorabe otrok (*»Moraš biti uravnan sam pri sebi in biti pri sebi okej s to tematiko, v smislu, da imaš razrešeno 'v podstrešju'.«(A10)*), *»Da ne smemo mi, kot strokovni delavci, imeti nekih zadržkov in strahov pred samo zlorabo, če se je zgodila.«(D41)*), tretja pa ju je dopolnila s tem, ko je povedala, da mora biti strokovna delavka zmožna govoriti o zlorabah (*»V pogovoru je pomembno /.../ da sama zmorem govoriti o zlorabah.«(C18)*). Pomembna je tudi odsotnost tabujev v povezavi s tematiko (*»Tematika spolne zlorabe otrok je še vedno tabuizirana, če pa delaš na tem področju za sram in tabuje ni prostora.«(A11)*). Strokovne delavke so povedale, da morajo v pogovoru ostati umirjene in sproščene (*»Pomembno se mi zdi tudi to, da si miren. Otrok namreč vedno začuti, če si razburjen, te je sram ali kaj podobnega.«(A9)*), odprte in iskrene, empatične, strokovne (*»... ampak je pomembno, da sem strokovna in da mi ni hujše kot otroku (npr. da se zjočem na pogovoru).«(C56)*), otroku pa morajo zagotavljati varnost (*»Otroku moramo zagotavljati varnost.«(C57)*). Pomembno je, da so v pogovoru z otrokom osredotočene na njegove odgovore, spoštovati morajo otrokov molk in preverjati njegovo razumevanje. Pomembne naloge, ki jih našteva več strokovnih delavk, so pozornost na otrokovo počutje in izražena čustva v pogovoru oz. prepoznavanje ter spremljanje otroka in njegovih občutij, pozornost na otrokove odzive (*»... pozorna sem na to, kako se otrok odziva na vprašanja v pogovoru.«(B15)*), prepoznavanje otrokovih reakcij in vključevanje v pogovor, ko zaznajo, da je treba še kaj dodatno vprašati, otroka stabilizirati in podpreti. Vloga strokovne delavke ni zasliševanje oz. ugotavljanje suma spolne zlorabe, ampak odpiranje prostora za otrokova čustva. Sogovornice so povedale, da se morajo otroku približevati, mu nuditi oporo, prepoznavati, kdaj postane pogovor zanj prenaporen (*»Prepoznavala sem /.../ kdaj bi bilo potrebno pogovor zaustaviti, če bi bil ta za otroka prenaporen «(Aha, bomo mogoče*

zdaj prekinili. Je prenaporno? Rabiš kozarec vode? Dajmo zdaj malce zaustavit pogovor. Kaj ti to pomeni?) ...«(D28)) in ga razbremeniti. Vloga strokovnih delavk je varovanje otrokovih koristi, osredotočenost na zaščito otroka (*»Popolnoma se moramo osredotočiti na zaščito otroka ...«(F45)*) in izdelava načrta pomoči (*»Vedno naredim tudi varnostni načrt oz. načrt zaščite.«(C41)*). Ker navadno boljše poznajo družino, pomagajo sodelujočemu kriminalistu videti širšo sliko. Ena od strokovnih delavk je povedala, da zaznavajo pozabljeno in nevprašano v pogovoru in imajo tako same pomembno vlogo pri odkrivanju spolnih zlorab otrok (*»Mogoče je včasih lažje, ko nekoga poslušáš, ki vodi konkreten razgovor in se ti res lahko vključuješ in vidiš, kaj je bilo mogoče pozabljeno in nevprašano ...«(D33)*, *»... in smo res lahko tu neka dodana vrednost pri samem odkrivanju in prepoznavanju, ali je res prišlo do zlorabe ali ne.«(D34)*). Strokovne delavke so še povedale, da je pomembno, da se dobro pripravijo na pogovor, prepoznavajo tudi občutja podpornih oseb pri pogovoru (*»V konkretni izkušnji iz vrtca, je bila prisotna vzgojiteljica in sem na neki točki prepoznala, da moramo zadevo prekiniti, ker vzgojiteljica ni zmogla slišati in slediti toku dogajanja.«(D43)*), da odgovornosti za prijavo nasilja ne naložijo otroku in so pozorne na lastna opažanja pri pogovoru, saj so ta pomembna za nadaljnje delo. Ena izmed strokovnih delavk je izpostavila, da je v pogovoru, v katerem se odkriva sum spolne zlorabe, prisotna zaradi postopka zaščite otroka in varovanja otrokovih koristi.

Dve strokovni delavki sta omenili še vloge, ki nista neposredno povezani z vlogo v pogovoru z otrokom, pri katerem se ugotavlja sum spolne zlorabe. Sogovornica je v intervjuju povedala, da v primeru suma spolne zlorabe, o tem obvesti kriminalistično službo (*»V primeru, da gre za tovrstni sum, obvestim kriminalistično službo.«(C2)*), saj jo k temu zavezuje prijavitvena dolžnost. Druga sogovornica je izpostavila, da je lahko vloga strokovne delavke, v primeru ovadbe, da priča na sodišču (*»Če pride do ovadbe, smo pa lahko v postopku ovadbe tudi priče.«(F39)*).

Podpora pri vodenju pogovora

Večina strokovnih delavk se za podporo pri vodenju pogovora obrne na sodelavke iz CSD-ja z izkušnjami (*»Obrnem se na sodelavce, ki imajo na tem področju dela več znanj in izkušenj...«(G39)*), kriminalista oz. sektor kriminalistične policije in pregled strokovne literature. Obračajo se tudi na ostale strokovnjake, kot so supervizorka, svetovalna delavka v vrtcu ali šoli, klinična psihologinja, pedopsihiater, strokovna delavka, ki otroka in družino že pozna in strokovni tim. Ena od strokovnih delavk pa se obrne tudi na nekdanje sodelavke (*»... kdaj pomislim tudi na bivše sodelavke iz drugih dveh centrov za socialno delo ...«(B62)*).

Odkrivanje suma spolne zlorabe

V pogovorih z otroki v fazi odkrivanja suma spolne zlorabe, se strokovne delavke povezujejo s sektorjem kriminalistične policije (*»Se pa ob sumu na spolno zlorabo otroka še vedno vsakič povežemo s sektorjem kriminalistične policije, ki običajno vodi predkazenski postopek.«(G38)*), ki prevzame delo, saj sum spolne zlorabe ugotavlja kriminalist. Pogovor se usmeri na odkrivanje spolne zlorabe po vzpostavitvi prijetnejšega vzdušja (*»Šele ko vzpostavimo tak stik in prijetnejše vzdušje, pogovor napeljemo na odkrivanje spolne zlorabe.«(A6)*). Ena od sogovornic je povedala, da vprašanja usmerjena v odkrivanje suma postavlja kriminalist in da je to področje, za katerega so potrebna strokovna znanja. Druga pa je govorila o večkrat zastavljenih vprašanjih v namen ugotavljanja suma spolne zlorabe otroka. To so vprašanja o pogostosti zlorabe, o povzročitelju in o intenzivnosti spolne zlorabe (*»Mogoče so večkrat uporabljena vprašanja, seveda postavljena z nekim občutkom, ampak, koliko krat se je zgodilo (D37), ali je bilo s strani iste osebe (D38), koliko je bilo to intenzivno ... to so bolj taka splošna vprašanja pri ugotavljanju suma spolne zlorabe (D39).*

Odziv na otrokovo pripoved

Na otrokovo pripoved se strokovne delavke odzivajo predvsem tako, da mu v prvi vrsti verjamejo (*»... in vedno verjamem otroku.«(F44)*, *»V pogovoru je pomembo, da otroku verjamem, kar pove ...«(C16)*), poudarijo, da za zlorabo sam ni kriv (*»... otroku tudi povem, da za nasilje ni ogovoren sam, na ustrezen način seveda ...«(F46)*) in ga pohvalijo zaradi poguma, ker je spregovoril (*»Otroku tudi povem, da je pogumen, da nam je zaupal take informacije ...«(A14)*). Dve strokovni delavki sta govorili tudi o tem, da otroku ne smeš dajati praznih obljub (*»... ne obljubljam mu ničesar, česar pozneje ne bi mogla izpolniti ...«(C21)*) in obljube o zaupnosti pogovora (*»... nikoli ne obljubljam, da bo pogovor ostal med nami ...«(A15)*). Ena od sogovornic je še dodala, da je pomembno, da ostane v pogovoru mirna, spremlja otrokove občutke, ga vpraša o skrbih in strahovih (*»Otroka rada vprašam, kaj ga skrbi, česa se boji ...«(C22)*) ter ni vsiljiva, da otroka ne še dodatno retravmatizira (*»Ne silim vanj z vprašanji, ki bi ga lahko še dodatno travmatizirala ...«(C20)*).

Informiranje otroka

Strokovne delavke v pogovorih z otroki, slednje tudi informirajo z možnostmi, ki mu jih ponuja postopek (*»... in pa tudi, da otroku (na način primeren njegovim letom) ponudimo in ga seznanimo z možnostmi, ki jih v takih postopkih ima (npr. krizni center).«(E13)*) oz. o postopku samem, kar je pomembno tudi za njegov občutek varnosti (*»Otrok mora tudi vedeti, kaj se bo*

zgodilo z vsebino pogovora, to je zelo pomembno, da se ne počuti preslišanega, ponovno zlorabljenega in retravmatiziranega vedno znova.«(F66)). Ena od sogovornic je povedala, da se z otrokom pogovorijo o dobrih in slabih skrivnostih (*»... nagovorimo pa tudi tematiko dobrih in slabih skrivnosti. Otroku povemo, da če se dogaja nekaj, zaradi česar se sam ne počuti dobro, to ne sme ostati skrivnost.«(A16)*), druga strokovna delavka pa je povedala, da otroka seznani s koraki pomoči, z dolžnostjo prijave (*»Seznamim jo z nadaljnjimi koraki pomoči ...«(C38)*, *»... oz. ji jasno povem, kaj bom s to informacijo naredila, seznanim jo s prijavo dejanja. Tu je ne sprašujem o tem, ampak ji prijavo predstavim kot našo dolžnost.«(C39)*) in na koncu poudari še vidik varnosti.

Izzivi pri pogovoru z otrokom

Sogovornice so podale in opisale različne izzive, s katerimi se srečujejo pri pogovoru z otrokom v fazi odkrivanja spolne zlorabe. Dve strokovni delavki sta navedli, da se jima zdi izziv vzpostavitev okolja, v katerem dobi otrok občutek, da lahko o zlorabi govori. Ena od intervjuvank je zaupala, da ji v tem trenutku izziv predstavlja čas (*»Mogoče je največji izziv ta trenutek to, da si vzamemo dovolj časa.«(B44)*), ki je potreben za dobro izpeljan pogovor (*»Osebnost se mi torej zdi največji izziv si zagotoviti dovolj časa, ki je potreben, da pogovor dobro izpeljemo.«(B46)*), občuti pa tudi nelagodje, če se ji zazdi, da bo pogovor treba opraviti še enkrat (*»Včasih pri sebi ratam malce nervozna, če se mi zazdi, da bi bilo potrebno pogovor opraviti še enkrat.«(B45)*). Dodala je še misel, da včasih dobijo, zaradi različnih dejavnikov, v enem pogovoru premalo informacij, ki bi sum lahko potrdile in bi te informacije lahko pridobili v naslednjem pogovoru (*»... in bi mogoče naslednjič v pogovoru dobili več informacij, v smislu: »Zadnjič smo bili tukaj in smo se prav prijetno pogovorili, ampak smo prišli danes še enkrat ...« in se v bistvu pogovarjati o otroku, preveriti, če smo zadnjič prav razumeli, ga vprašati, če bi v zvezi s stvarmi od zadnjič, še kaj dodal ...«(B49)*). Dve strokovni delavki sta kot izziv navedli, da te zgodba ne sme prevzeti (*»Izziv se mi zdi tudi ta, da ne vstopim v otrokovo zgodbo v smislu, da me prevzame.«(C54)*) oz. čustveno prizadeti (*»... da ne padeš v zgodbo in se ne pustiš čustveno prizadeti.«(D46)*). Naštevale pa so še izzive, kot so: kako zavzeti strokovno držo v pogovoru, odkrito pogovarjanje o spolni zlorabi brez zadržkov, senzibilnost v pogovoru, vzpostavljanje zaupanja z otrokom, vodenje pogovora brez povzročanja dodatne stiske otroku, nudenje potrebne podpore, sporočilo otroku, da zmoreš slišati zgodbo in retravmatizacija otroka v pogovoru, v katerem se odkriva sum spolne zlorabe. Ena od strokovnih delavk je povedala, da se ji zdi največji izziv otroka nespregledati, soočanje z lastnimi strahovi in prepričanju (*»V podzavesti imamo veliko lastnih strahov, prepričanj in je zato izziv, da se ne prepričujemo, da*

se pa to ne more zgoditi.«(C52)) ter predstava, da je spolna zloraba sploh mogoča (*»Velikokrat se nam zdi to področje tako grozno in težko si je predstavljati, da je otrok spolno zlorabljen.«(C51)*). Druga strokovna delavka pa je kot izziv navedla, kako zagotoviti, da se pogovor z otrokom opravi čim manjkrat (R: *»Kaj so po vašem mnenju največji izzivi pri pogovoru z otrokom z izkušnjo spolne zlorabe v fazi odkrivanja spolne zlorabe?«*, SD: *»... da je razgovorov z otrokom čim manj ...«(F64)*, *»... in so informacije takoj uporabne povsod (kazenski postopek, ... zaščita otroka ...).«(F65)*).

Podpora pri premagovanju izzivov

Podporo pri premagovanju zgoraj naštetih izzivov pa strokovnim delavkam predstavljajo znanja pridobljena na seminarjih in iz prebranih študij, znanja s področja nasilja, razvojnih potreb, poznavanje razvojne psihologije, znanja s področja spolnih zlorab, znanja s področja otrok in mladostnikov, poznavanje strokovnih smernic pri vodenju pogovora z otrokom in strukturirana vprašanja oz. vprašanja prilagojena pogovoru, v katerem se odkriva sum spolne zlorabe otroka. Eno od strokovnih delavk pri izzivih podpirajo tudi znanja pridobljena v procesu študija psihoterapije, druga pa je podporo v pogovoru našla v kriminalistu (*»V tem konkretnem primeru, mi je bilo v pomoč in podpora to, da je bil kriminalist zraven, ki je zadevo vodil bolj direktno.«(D50)*) in v tem, da je njena vloga zaščita otroka in ne samo odkrivanje spolne zlorabe (*»... jaz pa sem razgovor še bolj blažila in »zapakirala zadevo« na otroku bolj prijazen način.«(D51)*).

Drugi pogovor z otrokom

Tri strokovne delavke so se v intervjuju dotaknile še tematike drugega pogovora z otrokom, ki ga opravijo same (*»Sem pa sama že opravila drugi pogovor z otrokom, ki ima izkušnjo spolne zlorabe.«(B58)*), služi pa postopku zaščite otroka (*»Sicer je šlo bolj za pogovore, ki so služili postopku zaščite otroka in ščitenju njegovih koristi.«(B59)*). V nadaljevanju postopka torej strokovne delavke samostojno opravljajo pogovore v namen izdelave načrta pomoči in razbremenitve otroka (*»Potem v nadaljevanju pa tudi sami nadaljujemo pogovore ...«(D63)*, *»... gre pa bolj za namen izdelave načrta pomoči in razbremenitve otroka.«(D64)*). Ena od sogovornica je tudi poudarila, da strokovne delavke na CSD-ju ne opravljajo pogovorov v smeri razreševanja travme otroka (*»Drugo so razgovori v smeri razreševanja travme, vendar tega na CSD ne počnemo.«(C73)*).

Pristopi, metode in tehnike uporabljene v pogovoru z otrokom

Analiza rezultatov je pokazala, da se večina strokovnih delavk pri pogovoru z otrokom opira na koncept delovnega odnosa oz. posamezne elemente le-tega. Ena od strokovnih delavk ob tem še posebej poudarja delo iz perspektive moči in raziskovanje otrokovih virov moči (*»... iščem neke pozitivne stvari ...«(C8), »... vire moči ...«(C9), »Na začetku in na koncu pogovora so vedno neke ne obremenjujoče teme, hobiji, viri, iskanje pozitivnega ...«(C15)*), druga pa je izpostavila pomen dela v sedanjosti (*»Zelo rada uporabljam tehniko »tukaj in zdaj«, da se najprej res opredeli neke občutke povezane s samimi dejanji, ker se tej občutki lahko tudi nanašajo na neko dejanje, ki se je zgodilo v preteklosti.«(D31)*).

Pri svojem delu uporabljajo še druga znanja za ravnanje, ki jih lahko podprejo pri vodenju pogovora (dialoški pristopi, elementi k rešitvi usmerjenega pristopa, znanja iz psihologije ipd.), nekatere uporabljajo tudi kreativne medije. Tri strokovne delavke so govorile o uporabi metode čarobne palčke (*»Na koncu pa navadno postavim vprašanje čarobne palčke. Torej vprašam, kaj bi si otrok želel, da bi bilo drugače.«(B43)*).

Tri strokovne delavke v prvem pogovoru z otrokom uporabljajo tudi razne dialoške pristope. Ena od sogovornic je povedala, da preverja razumevanje otroka (*»Predvsem se mi zdi pomembno preverjanje razumevanja ...«(B32)*) in uporablja primere ter prispodobe iz pravljic (*»... veliko uporabljam primere, prispodobe, na primer iz pravljic, ki mi pomagajo, da otroku lažje razložim stvari.«(B33)*). Druga strokovna delavka se opira na metodo parafraziranja in zrcaljenja (*»Sama se opiram bolj na tehnike in metode, kot so na primer metode parafriziranja in zrcaljenja ...«(C90)*) ter povzemanja (*»Na koncu povzamemo ...«(C48)*). Tretja uporablja odprta vprašanja, ki jih dopolnjuje s specifičnimi (*»Uporabljam tudi odprta vprašanja ...«(F60), »... ki jim sledijo bolj specifična.« (F61)*).

Ena sogovornica je izpostavila tudi pomen pozornosti na neverbalno komunikacijo otroka med pogovorom, saj je večkrat poudarila, da se opira na zrcaljenje (*»Ja, uporabljam, kot sem že omenila, metode zrcaljenja ...«(C42)*).

Dve sogovornici sta povedali, da se v pogovoru poslužujeta poznavanja razvojnih potreb otroka (*»Pri svojem delu se poslužujemo /.../ poznavanja razvojnih potreb otroka v določenih razvojnih obdobjih.«(G50)*) oz. modelov in tehnik iz teorije razvojnih potreb. Ena od njiju pa je kot primer navedla psihološke in projektivne tehnike. Ena strokovna delavka pa je še posebej izpostavila pomen poznavanja dinamike nasilja nad otrokom (*»Pri svojem delu uporabljam modele in tehnike /.../ dinamik nasilja nad otrokom.«(F41)*), druga sogovornica pa se pri

pogovoru z otroki posluhuje predvsem smernic za vodenje pogovora z ogroženimi otroki (*»Pri svojem delu se poslužujemo strokovnega znanja ...«(G49), »... poznavanja smernic pri vodenju razgovora z otrokom, ki je bil priča nasilju oz. sam žrtev nasilja ali na drugi način ogrožen s strani drugih.«(G51)*).

Strokovne delavke, kot sem že omenila, v pogovoru z otrokom uporabljajo tudi kreativne medije. Ena od njih pri svojem delu uporablja lutke, knjige, karte, risalni pribor in igrače (R: *»Ali pri svojem delu uporabljate kakšne posebne metode, tehnike?«, SD: »Da, pri svojem delu uporabljam lutke, knjige, karte, risalni pribor, igrače.«(A27)*). Lutke uporablja pri delu z ogroženimi otroci, saj je lutka otroku v pomoč pri pogovoru (*»Lutko uporabljam pri delu z ogroženimi otroki.«(A28) »Služi temu, da se otrok sprosti in lažje spregovori. Pogovarja se namreč z lutko in ne z mano, nekaterim otrokom je lažja taka oblika komunikacije.«(A29)*). Dve strokovni delavki pri pogovoru uporabljata tudi risbo (*»Z otroki se pogovarjam tudi prek risbe, ki jo sam nariše.«(A30), »Včasih se z mlajšimi otroki pogovarjam tudi s pomočjo risbe, ki jo sami narišejo.«(C93)*). Ena strokovna delavka je povedala, da ne uporablja posebnih metod in tehnik, pozna pa možnost pogovora prek risbe ali lutk, česar se ne poslužuje (*»Vem, da se lahko z otrokom riše, uporablja lutke ...«(E23), »... a tega ne uporabljam.«(E24)*). V splošnih pogovorih z otroki uporabi karte prijateljstva (R: *»Ali pri svojem delu uporabljate kakšne posebne metode, tehnike?«, SD: »Do sedaj jih nisem uporabljala.«(E25), »Občasno uporabljam Karte prijateljstva, ampak pri splošnih razgovorih, ne pri sumu spolne zlorabe.«(E26)*).

Ena od sogovornic je tudi razložila, zakaj se ji zdi uporaba metod in tehnik, kot so parafraziranje, zrcaljenje in metoda čarobne palčke, v pogovoru z otrokom smiselna. Povedala je, da uporaba metod omogoča, da se otroku približaš, vzpostaviš stik in varen prostor (*»Metode se mi zdijo smiselne in uporabne predvsem zato, ker omogočajo, da se uporabniku oz. otroku približaš (npr. zrcaljenje) ...«(C94), »... ustvariš varen, odprt prostor ...«(C95), »... vzpostaviš stik.«(C96)*). Otroci se počuti slišane, upoštevane, odpre se tudi prostor za nadaljnji pogovor (*»Parafraziranje pa daje otroku občutek, da je slišan, upošteván in tudi odpira prostor za nadaljnji pogovor.«(C97)*). Metode in tehnike tudi odpirajo rešitve in omogočajo otroku novo perspektivo, optimističen pogled (*»Čarobna palčka se mi zdi smiselna predvsem zato, ker odpira oz. ustvarja rešitve, otrok dobi novo perspektivo, omogoča bolj optimističen pogled na stvari.«(C98)*).

Kompetence strokovnih delavk za sodelovanje z otroki v primeru suma spolne zlorabe

Na vprašanje, kako kompetentne se strokovne delavke počutijo pri opravljanju socialno delovnih pogovorov z otroki z izkušnjo spolne zlorabe, jih je pet odgovorilo, da se počutijo kompetentne (*»Sama se počutim dovolj kompetentno pri opravljanju socialno delovnega pogovora z otrokom.«*(B50)). Ena strokovna delavka je povedala, da se še ne počuti dovolj kompetentne (*»Na podlagi tega in na podlagi dejstva, da razgovore opravljajo kriminalisti SKP, se iskreno povedano, sama ne čutim dovolj kompetentno, za opravljanje takšnih razgovorov.«*(E37)), druga od njih ni neposredno izrazila občutka o kompetentnosti. Ena od strokovnih delavk je še dodala, da se počuti zmožno podati mnenje o verjetnosti, da je do zlorabe prišlo (*»Lahko bi tudi podala mnenje, da po moji oceni obstaja velika verjetnost, da je do spolne zlorabe prišlo ali ne.«*(B51)), ne počuti pa se kompetentne pri odkrivanju in potrjevanju suma spolne zlorabe (*»Ne počutim pa se kompetentna pri tem, da bi odkrila in za sigurno potrdila sum spolne zlorabe.«*(B52)). Pravi, da znanja pridobljena na seminarjih uporabi, nima pa znanj za samostojno opravljanje prvega pogovora z otrokom v fazi odkrivanja spolne zlorabe (*»Znanja pridobljena na seminarjih mi sicer ostanejo, jih lahko uporabim ...«*(B55), *»... nismo pa socialne delavke prav naučene, kako opravljati take pogovore.«*(B56)). Ena od strokovnih delavk je dodala, da se ji pojavljajo dvomi pri delu z otroki, pri katerih se ugotavlja sum spolne zlorabe, kljub temu da se počuti kompetentno (*»Z leti se počutim vedno bolj kompetentno... «*(C62), *»... to pa ne pomeni, da nimam dvomov ...«*(C63)), dve pa sta izrazili potrebo po več znanju (*»Potrebovali bi več teoretičnih znanj in izkustev na tem področju«*(G33)).

Strokovne delavke so govorile o različnih stvareh, ki se povezujejo z njihovim občutkom kompetentnosti za delo z otrokom z izkušnjo spolne zlorabe. Ena sogovornica je denimo povedala, da se zanima za tematiko in je tako z zanimanjem pridobivala nova znanja ter samoiniciativno poglobljala kompetence (*»Sama sem z velikim zanimanjem pridobivala dodatna znanja in izkušnje na področju spolnih zlorab, saj me je tema zelo zanimala.«*(A40), *»Z veliko mero samoiniciativnosti in raziskovanjem so se moje kompetence poglobile.«*(A41)). Druga strokovna delavka je omenila, da je malo primerov suma spolnih zlorab (*»Primerov suma spolnih zlorab napram drugim primerom ni tako dosti in zato ni nekega drila, ki bi omogočil, da vsa znanja pridejo pod kožo.«*(B69)), dve pa sta povedali, da imata malo izkušenj s pogovori, v katerih se odkriva sum spolne zlorabe otroka (*»Veliko izkušenj s spolnimi zlorabami nimam. Spomnim se lahko le enega primera, kjer je bil nek sum in nas je o tem obvestil vrtec.«*(D21)),

»Sama sem imela (na srečo) do sedaj samo en primer suma spolne zlorabe.«(E35)). Ker je primerov spolne zlorabe malo, strokovne delavke težje pridobivajo izkušnje, s katerimi bi lahko utrjevale svoje kompetence na tem področju. Ena sogovornica je izpostavila ravno to, da je brez prakse težko ozavestiti pomembne stvari (*»... in ozavestiti vse pomembne stvari je težko, če ne prakticiraš.«(D55)).*

Za to, da bi se strokovne delavke lahko počutile še bolj kompetentne, bi potrebovale dodatna izobraževanja (v obliki seminarjev, delavnic) in več prakse (*»Vse bi potrebovale dodatna izobraževanja in več prakse na tem področju.«(A42), »Da bi meli neke delavnice, na katerih bi imeli možnost izpeljati take pogovore na podlagi teoretičnih znanj.«(D59)),* vzpostavitev strokovnega tima za ukvarjanje s spolnimi zlorabami otrok (*»Menim, da bi bilo potrebno vzpostaviti strokovni tim, ki bi se ukvarjal samo s spolnimi zlorabami.«(A43)),* usmerjen trening na temo odkrivanja spolnih zlorab otrok, praktične vaje (*»Več praktičnih vaj, kot na primer igra vlog in ne le teoretičnih znanj.«(C66)),* znanja o razvojnih fazah otrok (*»Poleg tega so potrebna znanja o razvojnih fazah in posebnostih otrok v različnih starostnih obdobjih ...«(C67)),* znanja o specifikah spolne zlorabe (*»... in prepoznavanje znakov in posledic spolne zlorabe pri otrocih; seznanjanje z oblikami spolne zlorabe.«(C68))* in več poglobljenega znanja za opravljanje tovrstnih pogovorov (*»Kot strokovna delavka na tem področju dela bi želela in potrebovala več poglobljenega znanja za opravljanje tovrstnih razgovorov z otroki.«(C65)).* Naštevale so še potrebo po utrjevanju znanj skupaj s sodelavci (*»Kot sem že omenila, smo mi dali skozi kvalitetna izobraževanja, ampak smatram, da bi mogli neko obdobje tudi ta znanja prakticirati in vaditi. Seveda ne na otrocih, ampak mi, strokovni delavci med sabo.«(D58)),* potrebo po obnavljanju znanj (*»Če nekaj treniraš iz dneva v dan, si bolj suveren, če pa imaš primere tu pa tam, moraš znanja obnavljati.«(B70))* in poudarile pomen samoiniciativnosti strokovnih delavk za izobraževanje (*»Menim, da je dosti odvisno tudi od nas samih, koliko se bomo česa lotili ...«(B71)).* Ena strokovna delavka je še posebej izrazila željo po usposobljenosti za razreševanje travme pri otrocih (*»Bi si pa želela, da bi imela tovrstna znanja in usposobljenost.«(C74)).*

Ena strokovna delavka je opozorila na odsotnost izkustvenih delavnic, ki bi po njenem mnenju lahko pomembno prispevale k dvigu kompetentnosti za delo z otroki z izkušnjo spolne zlorabe (*»Da bi imeli neke delavnice, na katerih bi imeli možnost izpeljati take pogovore na podlagi teoretičnih znanj.«* *»Seveda to ni načrtovano, zmanjka časa ...«(D60)),* druga pa je menila, da bi za bolj kompetentno opravljanje dela bilo dobro vzpostaviti tudi hišo otrok (R: *»Katera orodja in znanja bi še potrebovali za bolj kompetentno opravljanje dela v fazi odkrivanja spolne*

zlorabe otrok?» SD: »Prav tako hiše okrevanja, da bi otroke lahko umaknili iz okolja in bi imeli dobro podporo in pomoč pri okrevanju.«(A43)).

Izobraževanja strokovnih delavk, ki delajo z otroki z izkušnjo spolne zlorabe

Vse strokovne delavke so enotnega mnenja, da jim je omogočenih premalo izobraževanj (R: *»Menite, da vam je omogočenih dovolj izobraževanj, ki pripomorejo h kompetentnejšemu opravljanju vašega dela?»*, SD: *»Ne, menim, da jih ni dovolj.«(F74))* in da bi jih potrebovale več (*»V našem poklicu in pri našem področju dela, izobraževanj ni nikoli dovolj.«(E52))*). Ena od strokovnih delavk je dodala, da so izobraževanja potrebna za osvežitev znanj (*»Definitivno bi jih potrebovali več, ker vedno rabiš neke osvežitve znanja.«(D76))*). Dve strokovni delavki sta povedali, da se v zadnjem letu (*»V zadnjem letu nobenega, saj sem bila na bolniški in sem bila prestavljanja na drugo področje dela.«(A49))* ali zadnjih treh letih (*»Ne vem, če sem se udeležila katerih v zadnjih treh letih.«(F73))*) nista udeležili nobenih izobraževanj. Ena strokovna delavka se je udeležila dveh izobraževanj (*»Udeležila sem se le dveh izobraževanj (leta 2016 in 2017), ki jih je organizirala Fakulteta za družbene vede v Ljubljani.«(G42))*), druga sogovornica se je dve leti nazaj udeležila izobraževanja prav na temo spolnih zlorab (*»Dve leti nazaj sem se udeležila izobraževanja na temo spolnih zlorab otrok, ki so ga vodili strokovnjaki iz različnih področij.«(C77))*), tretja pa se je udeleževala tudi izobraževanj v lastni režiji (*»... jaz sem veliko izobraževanj opravila v lastni režiji oziroma sem si jih sama plačala.«(A51))*). Strokovnim delavkam so omogočena izobraževanja, katerih izvajalci so strokovnjaki na področju (npr. strokovnjaki s Poliklinike za zaščito otrok v Zagrebu in drugi tuji strokovnjaki) (*»Mi smo imeli zelo kvalitetno izobraževanje z Gordano Buljan Flander, ki nam je dala veliko gradiva in je tudi pripravljena še naprej sodelovati z nami, če bi imeli še kakšne dileme. Vem, da bi se pri zapletenem primeru lahko na njo obrnila ...«(D65))* in izobraževanja s strani Ministrstva za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti. Dve sogovornici sta izpostavili, da so jim omogočena bolj splošna, teoretična izobraževanja (R: *»Katerih izobraževanj ste se udeležili v zadnjih letih na temo spolne zlorabe otrok?»*, SD: *»Šlo je sicer za predavanja o spolnih zlorabah ne pa za konkretno usposabljanje.«(E51))*). Nekatere strokovne delavke so omenile, da so se jim zdela izobraževanja smiselna, ker so govorili o tem, kako se opravlja pogovore in pristopa do otrok (*»Smiselno se mi je zdela celo izobraževanje ...«(C78)*, *»... ker smo govorili o tem, kako se opravlja razgovore, kako se pristopi do otrok.«(C79))*, smiselna se jim je zdela tudi predstavitev slovenske prakse (*»Smiselna se mi je zdela predstavitev slovenske prakse na tem področju ...«(G43))* ter konkretne usmeritve in konkretni primeri opravljenih pogovorov. Ena od sogovornic je povedala, da na izobraževanjih

dobiš odgovore na vprašanja o trenutnih primerih (*»... in po navadi je tako, da dobiš odgovore na vprašanja, s katerimi se trenutno srečuješ v svoji praksi.«*(B67)) in izpostavila uporabnost zapisov iz seminarjev (*»Sama si še vedno preletim zapiske iz seminarjev, ko rabim kakšno informacijo.«*(B68)). Druga strokovna delavka je izpostavila izobraževanje, na katerem so jim pokazali primer kakovostnega in primer nekakovostnega pogovora z otrokom, videli so, do kakšnih pomembnih podatkov lahko nekdo pride, če pogovor opravi kakovostno, poudarjen je bil tudi pomen senzibilnosti in potrebnih znanj (*»Tu smo lahko videli, koliko ene senzibilnosti in znanja je zares potrebnega, da izpelješ kvalitetni razgovor.«*(D72)). Prikazali so jim še uporabo anatomske lutke pri otroku s posebnimi potrebami. Ena od sogovornic je povedala, da so izobraževanja plačljiva in draga (*»Večinoma so izobraževanja plačljiva in draga ...«*(C81)) ter da bi bilo treba najti drugi vir financiranja (*»... mogoče bi bilo potrebno najti tudi drugi vir financiranja teh izobraževanj, da bi se jih lahko več udeležili.«*(C82)).

Strokovne delavke bi si za namen utrjevanja kompetenc želele izkustvena, praktična izobraževanja (*»Želela bi si, da je izobraževanje usmerjeno v konkretno delo, teorije je veliko, lahko si jo tudi večkrat preberemo v razni literaturi, zmanjka nam znanja za delo v praksi.«*(C83)) ali izkustvene delavnice (*»Dobro bi bilo nadaljevanje, torej, da bi lahko še sami z izkustvenimi delavnicami poskusili pogovore izpeljati, kot so nam predstavljeni na izobraževanjih.«*(D77)), večdnevna izobraževanja in usposabljanja, konkretne usmeritve, konkretne tehnike (R: *»Kakšna izobraževanja bi si na to temo želeli vi?«*, SD: *»Takah, kjer se učiš raznih tehnik. Tako, kot sem se na primer, na zadnjem izobraževanju učila razgovora prek peskovnika, risanja, gline, z lutko ...«*(A52)) in znanja o vodenju pogovora z otrokom z izkušnjo spolne zlorabe (*»Želela bi znanja za konkretno vodenje razgovora z različno starimi otroki, ki so obravnavani zaradi suma na spolno zlorabo.«*(G46)) ter delo na konkretnih primerih.

Anatomske lutke

Vse strokovne delavke, s katerimi sem opravila intervju, so seznanjene z anatomske lutkami kot diagnostičnim pripomočkom, ki se ga lahko uporablja pri odkrivanju suma spolne zlorabe otrok. Na vprašanja, s katerimi sem želela raziskati pogled strokovnih delavk na uporabo anatomske lutke, so na podlagi svojih izkušenj odgovorile vse strokovne delavke, z izjemo ene. Slednja še ni bila priča pogovoru z otrokom, v katerem so bile lutke uporabljene in jih tudi sama ni uporabljala ter se zato ni počutila dovolj kompetentne za odgovarjanje.

Uporaba anatomskih lutk

Strokovne delavke so se z anatomskimi lutkami prvič srečale pri pogovoru z otrokom ali na izobraževanjih, seminarjih in med študijem, ena od strokovnih delavk pa je splošno seznanjena z njihovo uporabo (*»Ne spomnim se konkretno, kje sem prvič slišala zanje, pač vem, da se jih lahko uporablja pri delu.«*(D80)). Ena od sogovornic, ki se je z uporabo anatomskih lutk srečala tekom izobraževanja, je bila nad predstavitvijo tega pripomočka navdušena (*»Sem se pa z delom z njimi srečala tekom nekega izobraževanja na to temo ...«*(C85), *»... in s predstavljenim in slišanim se bila navdušena.«*(C86)). Vse sogovornice so povedale, da anatomskih lutk ne uporabljajo samostojno. Naštevale pa so različne razloge, kot so neizurjenost za uporabo in neizkušenost, cenovna nedostopnost (*»... so zelo drage, zato si jih sama nisem kupila ...«*(A58)) in nenaklonjenost službe za uporabo anatomskih lutk (*»... služba pa le temu ni naklonjena.«*(A59)). Štiri strokovne delavke so imele priložnost biti prisotne na pogovoru, v katerem so bile uporabljene anatomske lutke, tri sogovornice pa na takem pogovoru še niso bile prisotne. Ena od strokovnih delavk, ki še ni bila prisotna na pogovoru z anatomskimi lutkami, je njihovo uporabo videla le prek spletnega prikaza. Strokovne delavke so povedale, da lutko v pogovoru z otrokom uporablja kriminalist. Kriminalist lutko uporabi za prebroditev sporazumevalnih izzivov (*»Če se oceni, da otrok ne zmore besedno artikulirati informacij, ki so za ugotavljanje suma spolne zlorabe pomembne, kriminalist uporabi tudi anatomske lutke ...«*(B11)) in pri otrocih, ki še nimajo dobro razvitih komunikacijskih sposobnosti. Večina strokovnih delavk se strinja, da je za uporabo anatomskih lutk potrebna izurjenost, izobrazba in previdnost pri uporabi, saj je pravilna uporaba lutke ključna (*»Meni se zdi, da je to neka fajn zadeva, ki lahko služi svojemu namenu, če jo strokovnjak zna uporabljati ...«*(B98)). Ena od strokovnih delavk je povedala, da je ob zavračanju lutke s strani otroka, treba ujeti drugi trenutek za uporabo ali pa uporabiti druge metode in tehnike. Navedla je, da se pri mlajših otrocih s pomočjo anatomske lutke lahko pridobi pomembne informacije že prek igre (*»Pri tako majhnih otrocih že prek njihove igre lahko opaziš določene načine, ki nakazujejo na zlorabe ...«*(B96)), pri večjih otrocih pa gre za bolj usmerjeno uporabo (*»... ko pa so že nekoliko večji in imajo tudi večji besedni zaklad, pa lahko tudi bolj usmerjeno sprašuješ.«*(B98)). Druga sogovornica je poudarila, da je pomembno prepoznati, če je uporaba anatomskih lutk sploh smiselna (*»Bolj se mi zdi pomembno to, da mi prepoznamo, da v kolikor zadeva ne bo peljala v pravo smer, to tudi prekinemo.«*(D95)). Strokovne delavke so podale tudi svoj pogled na uporabo anatomskih lutk v prihodnje. Ena od njih meni, da se bo uporaba anatomskih lutk v pogovoru z otroki povečala, da se bo zbiralo nove informacije in se bo osveščalo o njihovi

uporabi ter da se bo uporaba povečala predvsem v specializiranih enotah. Druga sogovornica meni, da bi lahko bili tudi socialni delavci izurjeni za uporabo anatomskih lutk, saj so prav oni velikokrat tisti, ki imajo prvi stik z otrokom (*»Velikokrat smo mi tisti, ki imamo z nekim otrokom prvi stik in če imaš znanje za uporabo tega pripomočka, lahko v pogovoru ujameš nek moment in lutke tudi uporabiš ter tako nisi vezan na kriminalista, ki zna te lutke uporabljati. Lahko se zgodi, da je kdaj tak moment, ki ga je škoda izpustiti«*(B100)). Ena strokovna delavka pa pravi, da bi bilo treba narediti več raziskav na tem področju in morebiti tudi seznaniti strokovne delavke z njihovo uporabo. Druga sogovornica se o prihodnosti anatomskih lutk ni želela opredeliti, saj nima dovolj informacij od strokovnjakov, ki lutko uporabljajo.

Prednosti uporabe anatomskih lutk

Kot prednosti uporabe anatomskih lutk v pogovoru z otrokom, v katerem se odkriva sum spolne zlorabe, so strokovne delavke naštele lažje vživljanje otroka v svoje telo, lažje razumevanje vprašanj, večjo sproščenost otroka pri pogovoru in to, da so lutke otrokom blizu. Z uporabo anatomskih lutk se pridobi informacije, ki jih otroci sami ne znajo ubesediti zaradi starosti, otroci pa lahko prek lutke tudi opišejo svojo družino. Večina strokovnih delavk je izpostavila kot prednost to, da lahko otrok prek lutke prikaže zlorabo (*»Otroci lahko skozi lutko pokažejo, kaj se je zgodilo, kaj je nekdo naredil, tudi če ne razumejo pomena dejanj in jih ne znajo poimenovati.«*(B85)), lahko opredelijo točke zlorabe in način zlorabe. Strokovne delavke so omenile še prednosti, kot so prebroditev sporazumevalnih izzivov zaradi otrokove starosti, neverbalna komunikacija (*»Prednost se mi zdi zmožnost otrokove neverbalne komunikacije s pomočjo lutke.«*(F81)) in sama zgradba lutke (*»Lutke so tudi tako narejene, da imajo vse intimne predele in tako, tako da, ja, otroku je lahko z lutko veliko lažje spregovoriti o zlorabi.«*(A64)). Dve strokovni delavki sta povedali, da v uporabi anatomskih lutk vidita več prednosti kot slabosti.

Slabosti uporabe anatomskih lutk

Strokovne delavke so povedale, da kot slabosti uporabe anatomskih lutk vidijo morebitni sram otroka ob slečeni anatomski lutki, zavračanje lutke ali otrokovo norčevanje iz lutke in nerazumevanje uporabe. Dve strokovni delavki sta omenili dvoumnost informacij (*»Mogoče neka dvoumnost. Če ne poznaš dovolj dobro uporabe lutk in zanjo nisi izurjen, bi si lahko razlagal neka opažanja na različne načine.«*(B86)) oz. morebitno neresničnost pridobljenih podatkov. Ena od strokovnih delavk je kot slabost izpostavila, da lahko brez znanja o uporabi anatomskih lutk otroku povzroči škodo. Druga intervjuvanka pa je povedala, da lahko

anatomske lutke uporabljaš le skupaj z drugimi diagnostičnimi pripomočki (*»Ne smemo jih uporabljati brez drugih diagnostičnih pripomočkov, izvzetih iz konteksta. Menim, da se lutke lahko uporablja kot del širšega pregleda skupaj z drugimi diagnostičnimi pripomočki.«*(F83)).

Smiselnost uporabe anatomskih lutk

Uporaba anatomskih lutk se zdi strokovnim delavkam smiselna pri otrocih, ki se zanimajo za predmete in imajo razvit govor, pri mlajših, vrtčevskih otrocih, otrocih prve triade, pri otrocih, ki so že zmožni pokazati dele telesa na sebi (*»Uporaba se mi zdi smiselna takrat, ko otrok že zna pokazati dele telesa na sebi, najbolj zgodaj.«*(F84)) in pri mlajših otrocih, ki še ne znajo ubesediti zlorabe (*»Pri mlajših otrocih, ki pa ne znajo uporabiti besed, ki bi opisale zlorabo, se mi zdi uporaba anatomskih lutk super.«*(B94)). Ena strokovna delavka je povedala, da se ji uporaba zdi smiselna od štirih let dalje pa do približno otrokovega dvanajstega, trinajstega leta. Dve strokovni delavki sta rekli, da se jima uporaba zdi smiselna že od otrokovega drugega leta. Ena izmed njiju pa je dodala, da se ji uporaba zdi smiselna do otrokovega desetega leta oz. da je smiselna tudi še pri starejših otrocih, ki o zlorabi ne želijo govoriti (*»Tako, da če je deset let star otrok zelo sramežljiv in prav ne želi govoriti o tem, bi bila usmerjena uporaba lutke smiselna. Če pač zna povedati o zlorabi, ampak ima druge zavore. V smislu, da otroku omogočiš, da lahko stvari na lutki pokaže, če mu je pretežko govoriti o zlorabi.«*(B93)). Ena od sogovornic je še dodala, da se ji zdi uporaba smiselna pri otrocih s posebnimi potrebami, pri otrocih z določenimi primanjkljaji in pri otrocih, ki imajo zadržke pri izražanju. Druga sogovornica je še povedala, da se ji zdi uporaba anatomskih lutk smiselna le, če si zanjo usposobljen.

V. RAZPRAVA

V nadaljevanju bom s pomočjo postavljenih raziskovalnih vprašanj povzela ključne ugotovitve raziskave, ki jih bom povezala tudi s teoretičnimi izhodišči, predstavljenimi v teoretičnem uvodu.

- **Katere pristope uporabljajo socialne delavke pri pogovoru z otrokom v fazi odkrivanja spolne zlorabe?**

Spolno zlorabo otrok je težko odkriti in dokazati zato, ker pogosto ni nobenih materialnih dokazov, edini dokaz je tako izpoved oz. pričanje spolno zlorabljenega otroka (Umek, 2009, str. 16). Vse, v raziskavi sodelujoče strokovne delavke, so povedale, da same ne opravijo prvega pogovora z otrokom v fazi odkrivanja spolne zlorabe, saj sum spolne zlorabe otrok ugotavlja kriminalist sektorja kriminalistične policije. Samostojno opravljanje takih pogovorov, pa jim zdaj omogoča Družinski zakonik. O tem je zapisano v 177. členu omenjenega zakona, ki zapoveduje, da center za socialno delo lahko v postopkih v zvezi z otrokom, pogovor z otrokom opravi brez soglasja staršev, če oceni, da je to v korist otroka (Družinski zakonik, 2017). Se pa vseeno pri sumu na spolno zlorabo otroka povežejo s kriminalistom, ki vodi predkazenski postopek. S tem tudi zasledujejo največjo korist otroka, saj, kot pravijo različni avtorji (Zaviršek, 1993, 2016; Julich, 2005; Repič, 2008; Gannon, Gilchrist in Wade, 2008; Phanichrat in Townshend, 2010; Hrovat, Čobec in Strle, 2017) in ena od sogovornic, je večkratno pripovedovanje o spolni zlorabi neetično in za otroka travmatično.

Strokovne delavke centra za socialno delo imajo zelo pomembno vlogo v prvem pogovoru z otrokom, za katerega se ugotavlja sum spolne zlorabe. Same so namreč pomemben člen pri vzpostavljanju varnega okolja, osredotočajo se na otrokove odzive in počutja v pogovoru, se nanj odzivajo, prepoznajo, kdaj je pogovor zanj prenaporen in mu nudijo oporo. Njihove najpomembnejše vloge so varovanje otrokovih koristi, osredotočenost na zaščito otroka in izdelava načrta pomoči.

S pomočjo raziskave sem ugotovila, da se strokovne delavke pri pogovoru z otrokom v fazi odkrivanja spolne zlorabe, opirajo predvsem na znanja pridobljena na raznih izobraževanjih in seminarjih.

Preden pa strokovnjak pristopi do otroka, s katerim bo opravil pogovor, se mora dobro pripraviti, pozanimati o karakteristikah otroka in o okolju, v katerega je ta vpet (Umek, 2009). Na pogovor z otrokom se intervjuvane strokovne delavke predhodno pripravijo same, tako da

pregledajo teoretsko gradivo in morebitne spise, če je družina že bila v delovnem odnosu s strokovnimi delavci CSD-ja. Skupaj s sodelujočim kriminalistom si izmenjajo znane informacije o otroku in se uskladijo. Pomembne informacije o otrokovih karakteristikah, komunikacijskih in sporazumevalnih zmožnostih pa jim podajo tudi otrokove vzgojiteljice ali učiteljice.

Umek (2009) govori o tem, da je za otroka, pri katerem se ugotavlja sum spolne zlorabe, pomembno varno in sproščeno vzdušje, zato priporoča pogovor v mirni sobi s čim manj motečimi elementi. Pomembno pa je z otrokom tudi vzpostaviti stik. Strokovne delavke s sodelujočim kriminalistom za to poskrbijo tako, da se predhodno dogovorijo za prostor izvedbe, ki je navadno šola ali vrtec. Pogovor poteka v prostoru, v katerem se otrok dobro počuti. Strokovne delavke z otrokom vzpostavijo stik z osebno predstavitvijo, predstavitvijo institucije, seznanijo ga tudi z namenom obiska. Stik z otrokom vzpostavljajo predvsem s splošnimi, pozitivnimi vprašanji in pogovorom o lahkotnejših temah.

Ker otroci o spolni zlorabi težko spregovorijo in je zanje proces odkrivanja tega kaznivega dejanja zelo stresen, je pomembno tudi, kako se strokovni delavec odzove na pripoved in kakšna znanja ima ter kakšne strategije uporabi v pogovoru z otrokom. Otroci z izkušnjo spolne zlorabe namreč potrebujejo strokovnjake, ki so dovolj močni, da »slišijo« njihove zgodbe in spodbujajo njihovo okrevanje (Leskošek, 2000; Klemenčič, 2008; Umek, 2009; Frangež, 2010; Hrovat, Čobec in Strle, 2017).

Na otrokovo pripoved o zlorabi se strokovne delavke odzovejo tako, da otroku vedno verjamejo, poudarijo, da za zlorabo sam ni kriv in ga pohvalijo zaradi poguma, ker je spregovoril. Otroka pa tudi informirajo s koraki pomoči. Tudi avtorice (Vanček, 2004; Klemenčič, 2008; Hrovat, Čobec in Strle, 2017; Leskošek, Miklič in Sitar Surić, 2019) opozarjajo na pomen odziva strokovne delavke, ki si mora za otroka vzeti čas in se na njegovo pripoved odzvati ravno z zgoraj naštetimi odzivi.

Čačinovič Vogrinčič (2008) pravi, da je pogovor z otrokom v socialnem delu eno od pomembnejših ravnanj in ima tako otrok pri tem, v fazi odkrivanja spolnih zlorab, pravico biti slišan in upoštevan. V raziskavi sem ugotovila, da strokovne delavke v pogovoru z otrokom, pri katerem se ugotavlja sum spolne zlorabe, uporabljajo različne pristope, metode in tehnike, ki jim omogočajo, da svoje delo opravljajo dobro in otroku omogočijo kar se da dobro izkušnjo pogovora. Otroka v začetnem sproščujočem delu najprej spoznajo. Pri tem si pomagajo z vprašanji o otrokovih interesih, o šoli, prijateljih, igri, o poteku njegovega dneva in o družini.

Tudi Duron (2018) ter Melander Hagborg, Strömwall in Tidefors (2012) pišejo o pomenu spoznavanja z otrokom in o vzpostavitvi odnosa z njim. V ta namen strokovnjaki otrokom največkrat postavljajo vprašanja o družinskem in šolskem življenju. Ravno ta vzpostavljen odnos lahko otroku poveča občutek varnosti, kar pa pripomore k večji motivaciji, da spregovori. Poudarijo še, da strokovni delavci, ki na otroka delujejo spodbudno in pomirjajoče, ne ustvarjajo dodatnega pritiska, kar pa otroku lahko pomaga, da se spomni več podrobnosti zlorabe. Tudi strokovne delavke, s katerimi sem opravila intervju, govorijo o tem, da morajo med pogovorom z otrokom ostati umirjene, sproščene, odprte in iskrene.

Nekatere strokovne delavke so omenjale tudi uporabo elementov koncepta delovnega odnosa, ki je temeljno izhodišče tako socialnega dela, kot tudi pogovora z otrokom (Čačinovič Vogrinčič, Kobal, Mešl in Možina, 2005). Delovni odnos je izrednega pomena, saj definira strokovnjake in uporabnike, kot sodelavce v skupnem projektu, v katerem soustvarjajo deleže v rešitvi. Ta koncept omogoči, da je soustvarjanje želenih izidov zastavljeno vsakokrat znova kot enkratni delovni projekt (Čačinovič Vogrinčič, 2015, str. 184). Strokovne delavke se opirajo tudi na pomembne sodobne koncepte socialnega dela, kot sta na primer perspektiva moči (Saleebey, 1997) in ravnanje s sedanostjo (Anderson, 1994). Opirajo pa se še na uporabo metode čarobne palčke oz. vprašanja o čudežu, ki je eden izmed elementov k rešitvi usmerjene kratke družinske terapije (Čačinovič Vogrinčič, Kobal, Mešl in Možina, 2005).

Umek (2009) poudarja tudi, da mora biti strokovnjak, ki opravlja pogovor z otrokom v fazi odkrivanja suma spolne zlorabe, pozoren na elemente pogovora, ki lahko vplivajo na zanesljivost otrokovih odgovorov. Paziti mora na obliko in stil spraševanja, na splošne karakteristike pogovora in vzdušje ter na posebne pripomočke in prijeme. V pogovoru z otrokom se nekatere strokovne delavke poslužujejo tudi uporabe dialoških pristopov, kot so preverjanje razumevanja, parafraziranje, povzemanje, uporaba primerov in prispevkov iz pravljič in uporaba odprtih vprašanj ter tudi tistih bolj specifičnih vprašanj. Ravno o primernosti uporabe odprtih vprašanj, pišejo Cronch, Viljoen in Hansen (2006), Umek (2009) ter Duron (2018), ki potrjujejo, da ta otrokom omogočijo možnost priklica večjega števila spominov. Posledično pa otroci na odprta vprašanja dajejo natančnejše, s podrobnostmi bogatejše in daljše odgovore. Vseeno pa je pri mlajših otrocih treba uporabljati tudi bolj specifična, a ne sugestibilna vprašanja. Slednji lahko namreč na vprašanja odprtega tipa odgovarjajo bolj skopo kot starejši otroci (Umek, 2009; Melander Hagborg, Strömwall in Tidefors, 2012).

Strokovne delavke pa se pri svojem delu včasih poslužujejo tudi uporabe kreativnih medijev, ki jim omogočijo, da pogovor prilagodijo starosti ali karakteristikam otroka. Nekatere

strokovne delavke pa uporabljajo znanja iz psihologije, kot so poznavanje razvojnih potreb in uporaba psiholoških ter projektivnih tehnik, opirajo pa se tudi na smernice vodenja pogovora z ogroženimi otroki.

Eni od strokovnih delavk se uporaba metod in tehnik (npr. čarobna palčka in parafraziranje) v pogovoru z otrokom zdi smiselna, ker omogoča da se otroku približaš, z njim vzpostaviš stik in varen prostor. Otroci se počuti tudi slišane in upoštevane. Odpirajo se še rešitve, prostor za nadaljnji pogovor, otroci pa dobi možnost nove perspektive in bolj optimistični pogled.

Vse naštetost lahko pripelje do vzpostavitve zaupnega odnosa z otrokom. Cossar, Brandon in Jordan (2016) so v raziskavi, v kateri so odkrivali poglede otrok na njihovo participacijo v postopkih zaščite, ugotovili, da je otrokom tak odnos zelo pomemben, saj jim omogoča, da lahko izrazijo svoje občutke in misli.

- **Katera orodja in znanja bi socialne delavke še potrebovale za bolj kompetentno opravljanje dela v fazi odkrivanja spolne zlorabe?**

Pomembno je, da imajo strokovne delavke dovolj znanj in kompetenc, saj je področje odkrivanja spolnih zlorab zelo občutljivo in zahtevno. Same pa so ključne pri tem, da otroku v takem pogovoru nudijo izkušnjo enakovrednega in varnega odnosa ter lastne vrednosti in moči. Otrokova izkušnja prvega pogovora je tudi pomemben element, ki lahko vpliva na nadaljnjo soustvarjanje izvirnega delovnega projekta pomoči in podpore (Bobnar, 2000; Leskošek, 2000; Vanček, 2004; Čačinovič Vogrinčič, 2008; Klemenčič, 2008; Hrovat, Čobec in Strle, 2017; Leskošek, Miklič in Sitar Surić, 2019).

Prav tako je pomembno, da strokovne delavke, ki opravljajo pogovor z otrokom, znajo prepoznati indikatorje spolnih zlorab, ki jih otroci lahko nehoti izrazi. Pri delu na področju zaščite otrok pa poleg strokovnega znanja potrebujejo tudi podporo različnih institucij in razumevanje skupnosti, če želijo otroku zares pomagati (Bouwkamp, 1996; Bobnar, 2000; Leskošek, 2000; Selič, 2003; Umek, 2009; Boyd Webb, 2011; Hrovat, Čobec in Strle, 2017).

Večina strokovnih delavk se pri opravljanju svojega dela počuti kompetentne, ena od njih pa ima občutek, da še ni dovolj kompetentna, ker je bila do sedaj prisotna le na enem pogovoru, v katerem se je ugotavljal sum spolne zlorabe otroka.

Da bi lahko bolj kompetentno opravljale delo v fazi odkrivanja spolne zlorabe, strokovne delavke potrebujejo več izobraževanj, še posebej pa si želijo praktično oz. izkustveno naravnana, lahko tudi večdnevna, izobraževanja. Omogočena so jim namreč bolj teoretična

izobraževanja in predavanja, kljub temu da si lahko o teoriji veliko preberejo v strokovni literaturi. Omenjale so še potrebo po strokovnem timu in delo izključno na tem področju, želijo si tudi več praktičnih vajah, poglobljena, konkretna znanja o vodenju pogovora v fazi odkrivanja spolne zlorabe, izpeljavo pogovorov z otroki na delavnicah in usmerjen trening na temo odkrivanja spolnih zlorab. Bolj kompetentno opravljanje dela pa bi jim omogočila tudi vzpostavitev Hiše za otroke.

V Sloveniji se že razvija nov program Hiša za otroke, ki ga uvajajo na Ministrstvu za pravosodje, hiša pa bo zasnovana tako, da bo na istem mestu zagotavljala vso potrebno oporo otroku. Tu se bo izvedel pogovor z otrokom, zdravniški pregled in urgentna terapevtska pomoč (Leskošek, Miklič in Sitar Surić, 2019, str. 191).

- **Kakšen je pogled socialnih delavk na uporabo anatomskih lutk pri odkrivanju spolnih zlorab otrok?**

Vse strokovne delavke zajete v raziskavo so seznanjene z anatomskimi lutkami kot diagnostičnim pripomočkom za odkrivanje spolnih zlorab otrok. Nekateri avtorji (Umek, 2009; Hlavka, Olinger in Lashley, 2010) pišejo, da je namen tega pripomočka izboljšanje komunikacije oz. prebroditev sporazumevalnih izzivov in zadrege z mlajšimi otroki. Tudi strokovne delavke kot prednost anatomskih lutk naštevajo ravno prebroditev sporazumevalnih izzivov zaradi otrokove starosti in lažje razumevanje vprašanj. Prednosti se jim zdijo tudi večja sproščenost otroka pri pogovoru, lažje pridobivanje informacij, lažje vživljanje v svoje telo, možnost opisa družine in neverbalna komunikacija otroka prek lutk. Everson in Boat (1997) poudarita, da je pri uporabi anatomske lutke treba spremljati tako verbalno kot neverbalno komunikacijo otroka. Strokovnjakom lahko namreč pri odkrivanju spolne zlorabe pomagajo besedni opisi in tudi opazovanje otrokove igre, obrazne mimike ter njegovih reakcij.

Ena od strokovnih delavk je kot prednost uporabe anatomskih lutk navedla tudi njihovo zgradbo, ki otrokom omogoča, da lažje spregovorijo o zlorabi. Te lutke so narejene iz mehke tkanine in predstavljajo moški ter ženski spol. Anatomske lutke so posebne v tem, ker imajo prepoznaven prikaz intimnih predelov obeh spolov, ustno odprtino, analno, vaginalno odprtino, sramne dlake (če predstavljajo odraslo osebo) in ločene prste. Oblečene so tudi v snemljiva oblačila (Koocher idr., 1995; Aldridge, 1998; Hungerford, 2005; Morgan, 2009). Ne samo da otroci zaradi zgradbe lutk lažje spregovorijo o zlorabi, ta jim omogoča tudi, da pokažejo, kako se jim je zloraba zgodila in kdo jih je zlorabil, tudi, če ne razumejo dejanj in jih ne znajo

poimenovati. Ravno to možnost prikaza spolne zlorabe je največ strokovnih delavk navedlo kot prednost uporabe tega diagnostičnega pripomočka.

Strokovne delavke menijo, da je uporaba anatomskih lutk smiselna od dveh ali štirih let otrokove starosti dalje, pa vse do deset oz. trinajst ali dvanajst let. Dodajajo še, da je uporaba smiselna takoj, ko otroci razvijejo zanimanje za predmete in imajo razvit govor. Hlavka, Olinger in Lashley (2010) tudi pišejo, da je uporaba smiselna od četrtega leta dalje, saj mora imeti otrok zmožnost preslikave lastnega telesa na predmet oz. objekt in se z lutko povezati, da lahko prek nje spregovori o zlorabi. Pri starejših otrocih se jim zdi uporaba lutke smiselna, če ti ne želijo oz. ne zmorejo spregovoriti o zlorabi in pri starejših otrocih s posebnimi potrebami ali določenimi primanjkljaji. Pravijo tudi, da je uporaba tega diagnostičnega pripomočka smiselna le, če si zanj usposobljen. Prav Umek (2009) in Hlavka, Olinger in Lashley (2010) pišejo o tem, da mora strokovnjak anatomske lutke otroku predstaviti na primeren način in mu subtilno podati smernice za uporabo. Za to pa mora biti strokovnjak ustrezno usposobljen. Od tega je tudi odvisno, če bo v pogovoru s tem diagnostičnim pripomočkom pridobil nove informacije o zlorabi ali potrdil že ubesedene razlage otroka.

Slabosti anatomskih lutk so po mnenju strokovnih delavk otrokov sram ob slečeni lutki, otrokovo zavračanje lutke, otrokovo norčevanje iz lutke v primeru nerazumevanja njene uporabe in to, da se anatomske lutke lahko uporablja le skupaj z drugimi diagnostičnimi pripomočki ter dvoumnost informacij ali morebitna neresničnost pridobljenih podatkov. Tudi veliko avtorjev (Everson in Boat, 1997; Umek, 2009; Hlavka, Olinger in Lashley, 2010) govori o obstoječih dvomih o njihovi zanesljivosti in uporabnosti kot diagnostičnega pripomočka, saj še ne obstajajo veljavne norme za uporabo anatomskih lutk ter tako te še niso standardiziran diagnostični instrument.

Glede uporabe anatomskih lutk v prihodnosti pa strokovne delavke pravijo, da se bo morda povečala v specializiranih enotah, diagnostični in terapevtski rabi ter da bi lahko prišlo tudi do seznanitve strokovnih delavk z njihovo uporabo, saj so velikokrat prav one tiste, ki imajo prvi stik z otrokom.

Prispevek in omejitve raziskave

Prispevek naloge vidim predvsem v tem, da sem raziskala pristope dela, ki jih strokovne delavke uporabljajo v pogovoru z otrokom, pri katerem se ugotavlja sum spolne zlorabe. Večina raziskav na temo spolnih zlorab otrok se namreč ne osredotoča na populacijo strokovnih delavk

zaposlenih na CSD. Pridobila pa sem tudi njihov pogled na uporabo anatomskih lutk, o čemer še tudi ni bilo opravljenih veliko raziskav.

Omejitev moje raziskave je bila predvsem izvedba intervjujev s strokovnimi delavkami, saj jih zaradi situacije Covid-19 večinoma nisem mogla opraviti v živo. Prvih pet intervjujev sem opravila tako, da so mi strokovne delavke najprej po elektronski pošti poslale izpolnjen vprašalnik, nato pa smo prek telefonskega klica intervju še dopolnile oz. razjasnile morebitne nejasnosti pri vprašanjih in odgovorih. En intervju sem opravila izključno prek telefonskega klica in sem tako s pomočjo posnetka tudi naredila transkripcijo, zadnji intervju pa sem lahko opravila v živo. Ene od strokovnih delavk, ki mi je vprašalnik najprej poslala po elektronski pošti, zaradi njenih osebnih okoliščin nisem mogla priklicati in se dogovoriti za dopolnitev intervjuja. Izvedba intervjujev prek elektronske pošte je vplivala na bolj skope odgovore strokovnih delavk. Intervju izveden le prek elektronske pošte pa je vseboval tudi odgovore, ki jih nisem v celoti razumela, a jih nisem mogla preveriti in dopolniti.

VI. SKLEPI

V nadaljevanju bom predstavila sklepe, ki se nanašajo na rezultate, pridobljene v intervjujih s strokovnimi delavkami.

- Pogovor z otrokom, v katerem se odkriva sum spolne zlorabe, strokovne delavke vedno opravijo skupaj s kriminalistom sektorja kriminalistične policije.
- Strokovne delavke imajo zelo pomembne vloge v pogovoru z otrokom v fazi odkrivanja spolne zlorabe, med katerimi so vzpostavljanje varnega okolja, zaščita otroka in izdelava načrta pomoči.
- Strokovne delavke se najbolj opirajo na znanja pridobljena na seminarjih in izobraževanjih (ta so praktično naravnana, izvajalci pa so npr. tuji strokovnjaki, strokovnjaki Poliklinike za zaščito otrok Zagreb) na tematiko spolnih zlorab otrok.
- Priprava na pogovor z otrokom v fazi odkrivanja spolne zlorabe zajema pregled strokovne literature na temo spolne zlorabe otrok, pregled morebitnih spisov družine otroka, izmenjavo informacij s sodelujočim kriminalistom in z učiteljico oz. vzgojiteljico otroka.
- Na otrokovo pripoved se strokovne delavke odzovejo tako, da otroku verjamejo, ga razbremenijo krivde in pohvalijo za pogum, ker je spregovoril.
- Strokovne delavke v uvodnem delu pogovora poskušajo čim bolj spoznati otroka in mu v ta namen postavljajo vprašanja o njegovih interesih, družini in šoli.
- Strokovne delavke se pri svojem delu opirajo na elemente koncepta delovnega odnosa, uporabljajo elemente k rešitvi usmerjenega pristopa, kreativne medije ali dialoške pristope, nekatere od njih pa se opirajo tudi na psihološke in projektivne tehnike.
- Uporaba metod in tehnik (metoda čarobne palčke, zrcaljenje, parafraziranje) v pogovoru z otrokom je smiselna, ker omogoča, da se otroku približaš, ustvariš varen prostor v

katerem se otrok počuti slišane in upoštevanega, pripomorejo pa tudi k odpiranju rešitev in prostora za nadaljnji pogovor.

- Večina strokovnih delavk se počuti kompetentnih pri opravljanju svojega dela.
- Za bolj kompetentno delovanje na področju spolnih zlorab bi potrebovale več izkustvenih oz. praktičnih izobraževanj in poglobljenih znanj o pogovoru z otrokom v fazi odkrivanja spolne zlorabe.
- Vse, v raziskavo zajete strokovne delavke, so seznanjene z anatomske lutkami kot diagnostičnim pripomočkom. Največja prednost se jim zdi ta, da otroci lahko na lutki pokažejo, kako se je zloraba zgodila, slabost pa se jim zdi otrokovo zavračanje lutke ali morebitna dvoumnost pridobljenih informacij. Uporaba anatomske lutke se jim zdi v splošnem smiselna, če je strokovnjak zanjo usposobljen. Nekatere strokovne delavke menijo, da bi bilo smiselno, da bi se vse strokovne delavke, ki delajo z otroki z izkušnjo spolne zlorabe, seznanile z njihovo uporabo.

VII. PREDLOGI

- Predlagam, da Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti vsaj enkrat letno organizira praktično naravnana izobraževanja, na katerih strokovne delavke dobijo konkretna znanja za opravljanje pogovora z otrokom, pri katerem se ugotavlja sum spolne zlorabe.
- Enkrat letno bi bilo smiselno izvesti tudi enodnevno ali dvodnevno usposabljanje strokovnih delavk skupaj s kriminalisti sektorja kriminalistične policije, ki delujejo na področju spolnih zlorab. Tako bi lahko zagotovili še bolj učinkovito in kakovostno sodelovanje pri opravljanju pogovorov z otroki.
- Predlagam, da vodstvo centrov za socialno delo razmisli o možnostih izvajanja internih izkustvenih delavnic na vsaki enoti centra za socialno delo, ki bi jih vodil strokovnjak s področja zaščite otrok. Na teh delavnicah bi lahko strokovne delavke na področju zaščite otrok prek igre vlog utrjevale svoja znanja in se preizkušale v pogovoru z otrokom, pri katerem se ugotavlja sum spolne zlorabe. Nekatere strokovne delavke so namreč izpostavile, da zaradi majhnega števila primerov sumov spolne zlorabe nimajo toliko izkušenj na tem področju. S pomočjo takih izkustvenih delavnic pa bi svoja znanja lahko utrjevale in izboljševale ter bi bile tako bolj pripravljene za pogovor z otrokom, ko bi bilo to potrebno.
- Strokovnim delavkam na področju zaščite otrok, bi lahko ponudili tudi izobraževanja za uporabo kreativnih medijev, saj bi lahko tako tudi same bolj prispevale k prilagajanju pogovora glede na otrokovo starost in njegove osebne karakteristike. S sodelujočim kriminalistom bi se lahko pri vsakem primeru posebej dogovorile o smiselnosti uporabe katerega od kreativnih medijev ali anatomske lutke kot diagnostičnega pripomočka.
- Predlagam, da se v okviru študijskega predmeta Zaščita otrok v primerih nasilja in zlorab, na Fakulteti za socialno delo, da večji poudarek na določene teme (npr. pogovor z otrokom v fazi odkrivanja spolne zlorabe, uporaba kreativnih medijev, zavzemanje strokovne drže v pogovoru z otrokom), ki bi strokovne delavke podprle pri njihovem delu. Smiselno pa se bi mi zdelo že med študijem narediti povezavo med Fakulteto za socialno delo in Fakulteto za varnostne vede. V sklopu skupnega izbirnega predmeta bi

lahko prihodnja strokovna delavka in kriminalist vadila vodenje pogovora z otrokom, pri katerem se ugotavlja sum spolne zlorabe.

- Za nadaljnje raziskovanje predlagam, da se populacijo razširi na vse centre za socialno delo v Sloveniji. Tako bi dobili širšo sliko o tem, kakšne pristope uporabljajo strokovne delavke v pogovorih z otrokom v fazi odkrivanja spolne zlorabe otrok. Zanimivo bi bilo tudi raziskati, koliko strokovnih delavk je seznanjenih z anatomske lutkami in kakšen je večinski pogled na njihovo uporabo kot diagnostičnega pripomočka pri odkrivanju suma spolne zlorabe otroka.

VIII. UPORABLJENI VIRI IN LITERATURA

- Alao, A. A., & Molojwane, M. B. (2008). Childhood sexual abuse: The Botswana perspectives. V: Smith, M. J. (ur.), *Child Sexual Abuse : Issues and Challenges* (str. 9-20). Pridobljeno 8. 2. 2020 s http://eds.a.ebscohost.com.nukweb.nuk.unilj.si/eds/ebookviewer/ebook/bmxlYmtfXzI0MzAyNF9fQU41?sid=afcf2477-0b92-42a2-ac4a-a650086ca7f8@sdc-v-sessmgr03&vid=2&format=EB&lpid=lp_9&rid=0.
- Aldridge, N. C. (1998). Strengths and Limitations of Forensic Child Sexual Abuse Interviews with Anatomical Dolls: An Empirical Review. *Journal of Psychopathology and Behavioral Assessment*, 20(1). Pridobljeno 4. 5. 2020 s <https://booksc.xyz/book/11233678/bf58b2>.
- Algeri S, & Souza LM. (2006). Violence against children and adolescents: a challenge in daily nursing work. *Revista Latino-Americana Enfermagem*, 14(4). Pridobljeno 1. 12. 2019 s http://www.scielo.br/scielo.php?pid=S0104-11692006000400023&script=sci_arttext.
- Andersen, T. (1994). Reflection on reflecting with families. V S. McNamee, & K. J. Gergen, (ur.), *Therapy as Social Construction*, (str. 54–67). London: Sage.
- Aničić, K., Hrovat Svetičič, T., Hrovat, T., & Sušnik, A. (2015). *Nasilje nad otroki. Strokovne smernice za delo z otroki, ki doživljajo zanemarjanje in/ali nasilje*. Ljubljana: Društvo za nenasilno komunikacijo.
- Bain, O., Sanders, M. (1996). *Ko pride na dan : vodič za mlade, ki so bili spolno zlorabljeni*. Ljubljana: Svetovalni center za otroke, mladostnike in starše: Co Libri.
- Bašič, K. (1997). Spolni napad na otroka. V P. Kornhauser (ur.), *II. cikel seminarjev Namesto koga roža cveti, Trpinčen otrok: kako prepoznati in preprečevati fizično in duševno trpinčenje otrok, razširjeni zbornik* (str. 130–179). Ljubljana: Meridiana.
- Bobnar, T. (2000). Ukrepanje policije ob nasilju. V Pureber, S., Bobnar, T., Regvar, B., Gostiša Kornhauser, A., Gačša, M., Božac Deležan, L., Zaviršek, D. & Hvala Cerkovnik, M. (ur.). *Zaščita otroka – Zloraba otroka, družinsko nasilje*. (str. 1–9). Gotenica: Združenje proti spolnemu zlorabljanju.
- Boney – McCoy, S. & Finkelhor, D. (1995). Priorvictimization: A risk factor for child sexual abuse and for PTSD – related symptomatology among sexually abused youth. *Child abuse & neglect*, 19(12). Pridobljeno 5. 2. 2020 s <http://www.unh.edu/ccrc/pdf/CV7.pdf>.

Bourke, A., Doherty, S., McBride, O., Morgan, K., & McGee, H. (2014). Female perpetrators of child sexual abuse: characteristics of the offender and victim. *Psychology, Crime & Law*, 20(8). Pridobljeno 5. 4. 2020 s <https://booksc.xyz/book/29553390/daa890>.

Bowkamp, R. (1996). *Psihosocialna terapija pri spolni zlorabi v družini*. Logatec: Firis.

Cicchetti, D., Rogosch, F. A., Gunnar, M. R., & Toth, S. L. (2010). The Differential Impacts of Early Physical and Sexual Abuse and Internalizing Problems on Daytime Cortisol Rhythm in School-Aged Children. *Child Development*, 81(1). Pridobljeno 22. 3. 2020 s <https://booksc.xyz/book/9553180/09dd4c>.

Cossar, J., Brandon, M., & Jordan, P. (2016). 'You've got to trust her and she's got to trust you': children's views on participation in the child protection system. *Child & Family Social Work*, 21(1). Pridobljeno 9. 4. 2020 s <https://booksc.xyz/book/60024508/ff0d44>.

Coulborn Faller, K. (2007). *Interviewing Children about Sexual Abuse: Controversies and Best Practice* [pdf]. Pridobljeno 22. 2. 2020 s <https://b-ok.xyz/book/1095928/d98fac>.

Couper, D. (2000). The impact of the sexually abused child's pain on the worker and the team. *Journal of Social Work Practice*, 14(1). Pridobljeno 1. 6. 2020 s <https://booksc.xyz/book/54731852/6291d7>.

Craissati, J., McClurg, G., & Browne, K. (2002). Characteristics of Perpetrators of Child Sexual Abuse Who Have Been Sexually Victimized as Children. *Sexual Abuse: A Journal of Research and Treatment*, 14(3). Pridobljeno 5. 4. 2020. s <https://booksc.xyz/book/11148542/2d679a>.

Cronch, L. E., Viljoen, J. L., & Hansen, D. J. (2006). Forensic interviewing in child sexual abuse cases: Current techniques and future directions. *Aggression and Violent Behavior*, 11(3). Pridobljeno 4. 5. 2020 s <https://booksc.xyz/book/16553549/5cbe60>.

Cvetek, R. (2002). Obravnava disfunkcionalno shranjenih izkušenj z metodo desenzitizacije in ponovne predelave z očesnim gibanjem – EMDR. *Psihološka obzorja/Horizons of psychology*, 11(3). Pridobljeno 5. 2. 2020 s http://psiholoska-obzorja.si/arhiv_clanki/2002_3/cvetek.pdf.

Čačinovič Vogrinčič, G. (2002). Koncept delovnega odnosa v socialnem delu. *Socialno delo*, 41(2). Pridobljeno 23. 4. 2020 s <http://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:DOC-JU9V2QAF/?euapi=1&query=%27keywords%3dgabi+%c4%8da%c4%8dinovi%c4%8d+vogrin%c4%8di%c4%8d%27&sortDir=ASC&sort=date&pageSize=25>.

Čačinovič Vogrinčič, G. (2008). *Socialno delo z družino*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.

Čačinovič Vogrinčič, G. (2015). Soustvarjanje pomoči v socialnem delu. *Socialno delo*, 54(3/4). Pridobljeno 23. 4. 2020 s <http://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:DOC-TO4I1CGH/?euapi=1&query=%27keywords%3dgabi+%c4%8da%c4%8dinovi%c4%8d+vogrin%c4%8di%c4%8d%27&sortDir=ASC&sort=date&pageSize=25&page=2>.

Čačinovič Vogrinčič, G., Kobal, L., Mešl, N., & Možina, M. (2005). *Vzpostavljanje delovnega odnosa in osebnega stika*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.

Čatić, S. (2013). Delovanje centrov za socialno delo pri zaščiti otrok. *Dignitas*, 57(58). Pridobljeno 21. 5. 2020 s <http://revije.nova-uni.si/index.php/dignitas/article/view/175/124>.

Čižman, G. (2019). Določanje koristi otroka v postopkih zaščite na centru za socialno delo. V V. Leskošek, T. Kodele, & N. Mešl (ur.), *Zaščita otrok pred nasiljem in zanemarjanjem v Sloveniji* (str. 60–82). Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.

Domiter Protner, K. (2012). Težavnost opredelitev različnih oblik zlorabe otrok v družini. *Socialno delo*, 51(6). Pridobljeno 5. 2. 2020 s <https://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:DOC-LCR6R2X4>.

Domiter Protner, K., Leskošek, V., & Frangež, D. (2019). Medinstitucionalno sodelovanje: problemi, izzivi in dobre prakse. V V. Leskošek, T. Kodele, & N. Mešl (ur.), *Zaščita otrok pred nasiljem in zanemarjanjem v Sloveniji* (str. 236–266). Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.

Družinski zakonik (DZ) (2017). Ur. l. RS 15/2017, 21/2018 – ZN Org, 22/2019 in 67/2019 – ZMatR-C.

Duron, J.F. (2018). Searching for Truth: The Forensic Interviewer's Use of an Assessment Approach While Conducting Child Sexual Abuse Interviews. *Journal of Child Sexual Abuse*, 29(2). Pridobljeno 9. 4. 2020 s <https://booksc.xyz/book/70863645/d9f1e3>.

Everson, M. D., & Boat, B. W. (1997). Anatomical dolls in child sexual abuse assessments: a call for forensically relevant research. *Applied Cognitive Psychology*, 11(7). Pridobljeno 22. 2. 2020 s <https://booksc.xyz/book/83511/6247aa/?wrongHash>.

Feiring, C., Taska, L. in Lewis, M. (1999). Age and gender differences in children's and adolescents' adaptation to sexual abuse. *Child abuse and neglect*, 23(2). Pridobljeno 8. 2. 2020 s <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0145213498001161?via%3Dihub>.

Felitti, Vincent J., Anda, Robert F., Nordenberg, Dale, Williamson, David F., Spitz, Alison M., Edwards, Valerie, Koss, Mary P., Marks, James S. (2019). Relationship of Childhood Abuse and Household Dysfunction to Many of the Leading Causes of Death in Adults: The Adverse

- Childhood Experiences (ACE) Study. *American Journal of Preventive Medicine*, 56(6). Pridobljeno 2. 3. 2020 s <https://booksc.xyz/book/75661139/bdc8ee>.
- Filipčič, K. & Klemenčič, I. (2011). *Obravnavanje nasilja v družini: priročnik za zaposlene v vzgojno-izobraževalnih zavodih*. Ljubljana: Inštitut za kriminologijo pri Pravni fakulteti v Ljubljani.
- Filipčič, K. (2019). Ogrožen otrok v labirintu pravnih pravil. V V. Leskošek, T. Kodele, & N. Mešl (ur.), *Zaščita otrok pred nasiljem in zanemarjanjem v Sloveniji* (str. 37–59). Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.
- Frangež, D. (2010). Spolna zloraba otroka kot oblika nasilja v družini. V A. Dvoršek, & L. Selinšek (ur.), *Nasilje v družini: kazensko pravni, kriminalistični in kriminološki problemi* (str. 95–113). Ljubljana: Univerza v Mariboru, Fakulteta za varnostne vede in Pravna fakulteta.
- Frangež, D., Drobnič Radobuljac, M., & Kodele, T. (2019). Razkritje nasilja nad otroki in zanemarjanja otrok. V V. Leskošek, T. Kodele, & N. Mešl (ur.), *Zaščita otrok pred nasiljem in zanemarjanjem v Sloveniji* (str. 124–163). Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.
- Frangež, D., Dvoršek, A. (2013). Nekateri kriminalistični vidiki odkrivanja spolnih zlorab otrok v Sloveniji. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 64(1). Pridobljeno 8. 12. 2019 s https://www.policija.si/images/stories/Publikacije/RKK/PDF/2013/01/RKK2013-01_Frangez_Dvorsek_OdkrivanjeSpolnihZlorabOtrok.pdf.
- Frei, K. (1996). *Spolna zloraba : z odkrito besedo do varnosti*. Ljubljana: Kres.
- Gannon, T. A., Gilchrist, E., & Wade, K. A. (2008). Intrafamilial child and adolescent sexual abuse. V C. Hilarski, J. S. Wodarski, & M. D. Feit (ur.), *Handbook of social work in child and adolescent sexual abuse* (str. 71–102). New York: Routledge.
- Gomes-Schwartz, B., Horowitz, J. M., Cardarelli, A. P. (1990). *Child sexual abuse: The initial effects*. Thousand Oaks, CA: Sage Publications, Inc.
- Graham, D. L. R., Rawlings, E. I., & Rigsby, R. K. (1994). *Loving to survive: sexual terror, men's violence and women's lives*. New York: New York University Press.
- Greeson, J. K. P., Briggs, E. C., Layne, C. M., Belcher, H. M. E., Ostrowski, S. A., Kim, S., Lee, R. C., Vivrette, R. L., Pynoos, R. S., Fairbank, J. A. (2014). Traumatic Childhood Experiences in the 21st Century: Broadening and Building on the ACE Studies With Data From the National Child Traumatic Stress Network. *Journal of Interpersonal Violence*, 29(3). Pridobljeno 2. 3. 2020 s <https://booksc.xyz/book/43855922/9ad2ea>.

Haugaard, J. J., & Reppucci, N. D. (1988). *The sexual abuse of children: A comprehensive guide to current knowledge and intervention strategies*. San Francisco: Jossey – Bass.

Hlavka, H. R., Olinger, S. D., & Lashley, J. L. (2010). The Use of Anatomical Dolls as a Demonstration Aid in Child Sexual Abuse Interviews: A Study of Forensic Interviewers' Perceptions. *Journal of Child Sexual Abuse*, 19(5). Pridobljeno 22. 2. 2020 s <https://booksc.xyz/book/20987735/c0321a/?wrongHash>.

Hoffman, L. (1994), A Reflexive Stance for Family Therapy. V S. McNamee, & K. J. Gergen, (ur.), *Therapy as Social Construction* (str. 7–24). London: Sage.

Hrovat, T., Čobec, S. & Strle, K. (2017). *Preprečevanje in prepoznavanje spolnih zlorab otrok. Najpogostejša vprašanja in odgovori nanje*. Ljubljana: Društvo za nenasilno komuniukacijo.

Hungerford, A. (2005). The Use of Anatomically Detailed Dolls in Forensic Investigations: Developmental Considerations. *Journal of Forensic Psychology Practice*, 5(1). Pridobljeno 4. 5. 2020 s <https://booksc.xyz/book/20988585/066190>.

Julich, S. (2005). Stockholm Syndrome and Child Sexual Abuse. *Journal of Child Sexual Abuse*, 14(3). Pridobljeno 12. 2. 2020 s <https://booksc.xyz/book/30191912/3db4bb/?wrongHash>.

Kåven, A. S., Maack, J. K., Flåm, A. M., & Nivison, M. (2018). "It's My Responsibility, But..." A Qualitative Study of Perpetrators' Understanding of Child Sexual Abuse. *Journal of Child Sexual Abuse*, 27(7). Pridobljeno 5. 4. 2020 s <https://booksc.xyz/book/72858269/f9a843>.

Kazenski zakonik (KZ-1) (2008). Ur. l. RS 55/2008, 66/2008, 39/2009, 91/201, 50/2012 – uradno prečiščeno besedilo, 6/2016 – popr., 54/2015, 38/2016, 27/2017 in 23/2020.

Kinnear, K. L. (2007). *Childhood Sexual Abuse, second edition* [pdf]. Pridobljeno 22. 2. 2020 s <https://b-ok.cc/book/768663/fb6c68>.

Klemenčič, I. (2008). Zloraba – kako ravnati? Smernice ravnanja, ko se v šoli srečamo z zlorabljenim učencem. VZ. Pavlović, K. Filipčič, & T. Rutar Leban (ur.), *Detekcija in reakcija na pojave slabega ravnanja z otrokom – novoobdobje?* (str. 27–35). Ljubljana: Pedagoški inštitut.

Knežević Hočevar, D. (2015). Nasilje v družini kot družbeni problem. V J. Šimenc (ur.) (2015). *Prepoznavna in obravnava žrtev nasilja v družini*. Ljubljana: Zdravniška zbornica Slovenije.

Kodele, T., Leskošek, V., & Mešl, N. (2019). Children's Experience with Protection Procedures in Slovenia. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 70(4). Pridobljeno 16. 5. 2020 s

https://www.policija.si/images/stories/Publikacije/RKK/PDF/2019/04/RKK2019-04_TadejaKodele_ChildrensExperienceWithProtectionProcedure.pdf.

Kodele, T., Leskošek, V., & Mešl, N. (2019). Uvod. V V. Leskošek, T. Kodele, & N. Mešl (ur.), *Zaščita otrok pred nasiljem in zanemarjanjem v Sloveniji* (str. 124–163). Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.

Konvencija o otrokovih pravicah (KOP) (1990). Ur. l. SFRJ-MP, 15/1990, Ur. l. RS 9/1992, 3/1993, 9/1993, 5/1999, 2/2008, 3/2008, 3/2011 in 9/2012.

Koocher, G. P., Goodman, G. S., White, C. S., Friedrich, W. N., Sivan, A.B., & Reynolds, C.R. (1995). Psychological science and the use of anatomically detailed dolls in child sexual-abuse assessments. *Psychological Bulletin*, 118(2). Pridobljeno 4. 5. 2020 s <https://booksc.xyz/book/60883884/5dd1cc>.

Leeson, C. (2007). My life in care: experiences of non-participation in decision-making processes. *Child & Family Social Work*, 12(3). Pridobljeno 9. 4. 2020 s <https://booksc.xyz/book/9169611/63b930>.

Leskošek, V. (2000). Pomembnost medinstitucionalnega sodelovanja pri obravnavi spolnih zlorab, *Socialno delo* 39(3). Pridobljeno 5. 11. 2019 s <http://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:DOC-JZ3XCE0Y>.

Leskošek, V., Miklič, N., & Sitar Surić, S. (2019). Postopki in ravnanja po prijavi zanemarjanja ali nasilja nad otrokom. V V. Leskošek, T. Kodele, & N. Mešl (ur.), *Zaščita otrok pred nasiljem in zanemarjanjem v Sloveniji* (str. 164–201). Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.

Lewis Herman, J. (2001). *Trauma and recovery*. London: Pandora.

Lussi, R. (1991). *Systemische Sozialarbeit*. Bern, Stuttgart: Haupt.

Mathews, B., Lee, X. J., & Norman, R. E. (2016). Impact of a new mandatory reporting law on reporting and identification of child sexual abuse: A seven year time trend analysis. *Child Abuse & Neglect*, 6(56). Pridobljeno 30. 3. 2020 s <https://booksc.xyz/book/53200644/a4cd25>.

Melander Hagborg, J., Strömwall, L. A., & Tidefors, I. (2012). Prosecution Rate and Quality of the Investigative Interview in Child Sexual Abuse Cases. *Journal of Investigative Psychology and Offender Profiling*, 9(2). Pridobljeno 9. 4. 2020 s <https://booksc.xyz/book/11848082/a8ec1f>.

- Mesec, B. (2010). *Metodologija raziskovanja v socialnem delu I: načrtovanje raziskave – študijsko gradivo*. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Fakulteta za socialno delo.
- Mešl, N., & Drobnič Radobuljac, M. (2019). Otrok z izkušnjo travme v postopkih zaščite. V V. Leskošek, T. Kodele, & N. Mešl (ur.), *Zaščita otrok pred nasiljem in zanemarjanjem v Sloveniji* (str. 202–235). Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.
- Ministerstvo za notranje zadeve, Policija. *Sporočila za javnost GPU*. Pridobljeno 5. 2. 2020 s <https://www.policija.si/medijsko-sredisce/sporocila-za-javnost/sporocila-za-javnost-gpu/101646-zascitimo-otroke-pred-spolnim-izkoriscanjem-in-spolno-zlorabo>.
- Morgan, M. (2009). Using Anatomical Dolls in HIV/AIDS Prevention Programs. *American Journal of Sexuality Education*, 4(1). Pridobljeno 4. 5. 2020 s <https://booksc.xyz/book/35998869/05c94f>.
- Phanichrat, T., & Townshend, J. M. (2010). Coping Strategies Used by Survivors of Childhood Sexual Abuse on the Journey to Recovery. *Journal of Child Sexual Abuse*, 19(1). Pridobljeno 30. 3. 2020 s <https://booksc.xyz/book/35700546/43d7f0>.
- Podlesek, U. (2008). *Razgovor s spolno zlorabljenim otrokom*. Pridobljeno 30. 3. 2020 s <https://dk.um.si/IzpisGradiva.php?lang=slv&id=30091>.
- Podreaka, J., & Tašner, V. (2019). Zaščita otrok ali od brezpravnega objekta do subjekta pravic in največje koristi otroka. V V. Leskošek, T. Kodele, & N. Mešl (ur.), *Zaščita otrok pred nasiljem in zanemarjanjem v Sloveniji* (str. 17–36). Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.
- Repič, T. (2006). Spolna zloraba fantov v otroštvu: prevalenca, značilnosti žrtev, njihovih družin in storilcev ter posledice, ko zlorablja moški in ko ženska. *Psihološka obzorja / Horizons of psychology*, 15(2). Pridobljeno 18. 10. 2019 s http://psiholoska-obzorja.si/arhiv_clanki/2006_2/repic.pdf.
- Repič, T. (2008). *Nemi kriki spolne zlorabe in novo upanje*. Celje: Celjska Mohorjeva družba.
- Rodrigues, J.L.S.A., Lima, A.P.B., Nagata, J.Y., Rigo, L., Cericato, G.O., Franco, A., & Paranhos, L.R. (2016). Domestic violence against children detected and managed in the routine of dentistry – A systematic review. *Journal of Forensic and Legal Medicine*, 43(34–41). Pridobljeno 30. 11. 2019 s <https://www-sciencedirect-com.nukweb.nuk.uni-lj.si/science/article/pii/S1752928X16300749?via%3Dihub>.

- Rojšek, J. (2002). Spolna zloraba otrok – psihološke in psihodinamične lastnosti ter dogajanja pri storilcu, partnerju in žrtvi. *Psihološka obzorja / Horizons of psychology*, 11(3). Pridobljeno 18. 10. 2019 s http://psiholoska-obzorja.si/arhiv_clanki/2002_3/rojsek.pdf.
- Rosenfeld, I. (1993). Abstracts, EASSW Conference, Torino.
- Rowan, E. L. (2006). *Understanding Child Sexual Abuse* [pdf]. Pridobljeno 13. 2. 2020 s <https://b-ok.cc/book/907264/219d2d>.
- Saleebey, D. (1997). *The Strength Perspective in Social Work Practice*. New York: Longman.
- Schoedl, A. F., Costa, M. C. P., Mari, J. J., Mello, M. F., Tyrka, A. R., Carpenter, L. L., & Price, L. H. (2010). The Clinical Correlates of Reported Childhood Sexual Abuse: An Association Between Age at Trauma Onset and Severity of Depression and PTSD in Adults. *Journal of Child Sexual Abuse*, 19(2). pridobljeno 22. 3. 2020 s <https://booksc.xyz/book/29388325/dd1d72>.
- Selič, P. (2003). Uporaba poligrafske metode pri obravnavi storilcev kaznivih dejanj zoper spolno nedotakljivost. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo Ljubljana*, 54(2). Pridobljeno 8. 12. 2019 s https://www.policija.si/images/stories/Publikacije/RKK/PDF/2003/02/RKK2003-02_PolonaSelic_UporabaPoligrafskeMetode.pdf.
- Smolej, D. (2011). Zloraba in zanemarjanje otrok – storilci starši. V Zbornik prispevkov: Slovenski dnevi varstvoslovja. Pridobljeno 17. 10. 2019 s https://www.fvv.um.si/dv2011/zbornik/problematika_nasilja/smolej-zloraba.pdf.
- Svedin, C. G. & Back, K. (1996). *Children who don't speak out. About children being used in child pornography*. Falun: Scandbook.
- Šraj, T. (2010). Spolne zlorabe: povezanost psihičnih posledic s starostjo ob zlorabi, s trajanjem zlorabe in podporo žrtvam v okolju. *Psihološka obzorja / Horizons of psychology*, 19(2). Pridobljeno 17. 10. 2019 s http://psiholoska-obzorja.si/arhiv_clanki/2010_2/sraj.pdf.
- Umek, P. (2009). Kako dobre priče so zlorabljeni otroci ali kako dobri spraševalci so preiskovalci. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 1. Pridobljeno 19. 10. 2019 s https://www.policija.si/images/stories/Publikacije/RKK/PDF/2009/01/RKK2009-01_PeterUmek_ZlorabljeniOtrociKotPrice.pdf.

Vanček, N. (2004). Spolna zloraba otrok. V D. Horvat, D. Lešnik Mugnaioni, & M. Plaz (ur.). *Psihosocialna pomoč ženskam in otrokom, ki preživljajo nasilje* (str. 74–80). Ljubljana: Društvo SOS telefon.

Violence prevention. (2019). *About the CDC-Kaiser ACE Study*. Pridobljeno 2. 3. 2020 s <https://www.cdc.gov/violenceprevention/childabuseandneglect/acestudy/about.html>.

Vries, S. De, Bouwkamp, R. (1995). *Psihosocialna družinska terapija*. Logatec: Firis.

Waiss, M. & Gallé, I. (2001). *V labirintu spolnih zlorab. Delo z žrtvami, storilci in starši*. Ljubljana: Forma 7.

Webb, N. B. (2011). *Social work practice with children and families*. Social work practice with children (3rd ed.). New York: Guilford Press.

Zakon o preprečevanju nasilja v družini (ZPND) (2008). Ur. l. RS 16/2008 in 68/2016.

Zakon o ratifikaciji Evropske konvencije o uresničevanju otrokovih pravic (MEKUOP) (1999). Ur. l. RS 26/1999.

Zakon o ratifikaciji Konvencije Sveta Evrope o zaščiti otrok pred spolnim izkoriščanjem in spolno zlorabo (MKZOSIZ) (2013). Ur. l. RS 13/2013.

Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o preprečevanju nasilja v družini (ZPND-A) (2016). Ur. l. RS 68/2016.

Zaviršek, D. (1993). Nasilje kot del intimnosti, spolne zlorabe otrok in posilstva : kaj pa socialno delo? *Socialno delo*, 32(5/6). Pridobljeno 6. 11. 2019 s [http://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:DOC-](http://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:DOC-CHKI7JC/?euapi=1&query=%27keywords%3dspolna+zloraba+otrok%27&sortDir=ASC&sort=date&pageSize=25)

[CHKI7JC/?euapi=1&query=%27keywords%3dspolna+zloraba+otrok%27&sortDir=ASC&sort=date&pageSize=25](http://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:DOC-CHKI7JC/?euapi=1&query=%27keywords%3dspolna+zloraba+otrok%27&sortDir=ASC&sort=date&pageSize=25).

Zaviršek, D. (2016). Doktrina in metode socialnega dela na področju podpore žrtvam spolnih zlorab v katoliški cerkvi. *Socialno delo*, 55(1/2), 7–25.

IX. PRILOGE

Priloga A: Vprašalnik

PRISTOPI DELA

1. Opišite, kako običajno poteka vaš pogovor z otrokom, za katerega se ugotavlja sum spolne zlorabe.
(Kje navadno opravite pogovor z otrokom?)
(Kako pristopite do otroka, kako vzpostavite stik z njim?)
(Na kakšen način skušate ustvariti varno okolje?)
(Kako poteka vaša komunikacija z otrokom?)
(Kako pogovor prilagodite starosti otroka?)
2. Kako pa se običajno pripravite na pogovor z otrokom?
3. Na katera znanja se opirate pri pogovoru z otrokom v fazi odkrivanja spolne zlorabe otrok?
4. Ali pri svojem delu uporabljate kakšne posebne metode, tehnike? Če da, katere (opišite)?
5. Ali obstajajo določena vprašanja, ki jih vedno uporabite v več različnih pogovorih ali pogovor z otrokom vedno prilagajate informacijam, ki so vam bile predhodno podane in otroku samemu brez vnaprej določenih vprašanj na temo odkrivanja spolnih zlorab?
6. Kaj so po vašem mnenju največji izzivi pri pogovoru z otrokom z izkušnjo spolne zlorabe v fazi odkrivanja spolne zlorabe? Katera znanja vas podpirajo pri premagovanju teh izzivov?

POTREBE ZA BOLJ KOMPETENTNO OPRAVLJANJE DELA

7. Kako kompetentne se počutite pri opravljanju socialno delovnih pogovorov z otroki z izkušnjo spolne zlorabe?
8. Katera orodja in znanja bi še potrebovali za bolj kompetentno opravljanje dela v fazi odkrivanja spolne zlorabe otrok?
9. Opravljate pogovore z otroki sami? Če ne, kdo je še prisoten pri vodenju pogovora?
10. Na koga se obrnete, ko potrebujete kakšno informacijo v zvezi z opravljanjem pogovora z otrokom, ki ima izkušnjo spolne zlorabe?
11. Katerih izobraževanj ste se udeležili v zadnjih letih na temo spolne zlorabe otrok?
(kaj vam je bilo na teh izobraževanjih smiselno?)
12. Menite, da vam je omogočenih dovolj izobraževanj, ki pripomorejo h kompetentnejšemu opravljanju vašega dela?
13. Kakšna izobraževanja bi si na to temo želeli vi? Kaj želite, da vam je na tovrstnih izobraževanjih ponujeno?

POGLED NA ANATOMSKO LUTKO

14. Ste seznanjeni z anatomsko lutko kot diagnostičnim pripomočkom pri odkrivanju spolnih zlorab otrok?
(Če ne: Na kaj se vi opirate pri pogovoru z otrokom v fazi odkrivanja spolne zlorabe? Zakaj se vam to zdi smiselno?)
15. Kje ste se prvič srečali z anatomsko lutko?
16. Ste lutko kdaj sami uporabljali oz. bili priča pogovoru z otrokom s pomočjo anatomske lutke?
17. Katere so po vašem mnenju prednosti uporabe anatomske lutke pri pogovorih z otroki v fazi odkrivanja spolnih zlorab?

18. Katere so po vašem mnenju slabosti oz. izzivi pri uporabi anatomske lutke v pogovorih z otroki v fazi odkrivanja spolnih zlorab?
19. S koliko starimi otroki se vam zdi uporaba anatomske lutke v pogovoru smiselna in zakaj?
20. Kako vidite uporabo anatomske lutke v prihodnosti (povečana uporaba, več raziskav na tem področju ipd.)?

Demografski podatki:

Spol

Starost

Smer in stopnja izobrazbe

Število let skupne delovne dobe

Koliko časa delate na področju zaščite otrok?

Koliko krat ste imeli priložnost opraviti pogovor z otrokom, za katerega je bil prijavljen sum spolne zlorabe?

0–5, 5–10, 10–15, več kot 15 krat

Priloga B: Odprto kodiranje

Št. izjave	Izjava	Pojem	Kategorija	Tema
A1	Do otroka najprej pristopim in vzpostavim stik z njim tako, da se mu najprej predstavim.	Osebna predstavitev otroku	Prvi stik z otrokom	Pogovor z otrokom z
A2	Vedno upoštevam začitane smernice za pogovor z otroki.	Upoštevanje začitanih smernic za pogovor z otrokom	Prvi stik z otrokom	Pogovor z otrokom z
A3	S kriminalistom otroku vedno povemo kdo smo, kaj delamo.	Seznanitev otroka s tem, kdo so strokovnjaki	Prvi stik z otrokom	Pogovor z otrokom z
A4	Da pa otroka ne preobremenimo, vedno začnemo z drugimi temami pogovora, takimi lahkotnejšimi.	Začetek pogovora o lahkotnejših temah	Prvi stik z otrokom	Pogovor z otrokom z
A5	Nikoli ne začnemo spraševati o zlorabi direktno. Pogovarjamo se torej o tem, kaj ima rad, kaj rad počenja, se malce spoznamo in podobno	Vprašanja o otrokovih interesih	Prvi stik z otrokom	Pogovor z otrokom z
A6	Šele ko vzpostavimo tak stik in prijetnejše vzdušje, pogovor	Preusmeritev pogovora na odkrivanje spolne	Odkrivanje suma spolne zlorabe.	Pogovor z otrokom z

	napeljem na odkrivanje spolne zlorabe.	zlorabe po vzpostavitvi prijetnejšega vzdušja		
A7	Otroku vedno omogočimo, da pogovoru prisostvuje vzgojiteljica, učiteljica, ki ji otrok zaupa.	Prisotnost poznane osebe pri pogovoru	Vzpostavljanje varnega okolja	Pogovor otrokom z
A8	V enem izmed primerov je ena deklica želela, da je pri pogovoru prisotna sošolka. Ko je sošolka prišla se je sprostila in se z nami pogovarjala o tem, kaj se je zgodilo.	Prisotnost zaupne osebe pri pogovoru	Vzpostavljanje varnega okolja	Pogovor otrokom z
A9	Pomembno se mi zdi tudi to, da si miren. Otrok namreč vedno začuti, če si razburjen, te je sram ali kaj podobnega.	Mirnost strokovne delavke	Vloga strokovne delavke	Pogovor otrokom z
A10	Moraš biti uravnan sam pri sebi in biti pri sebi okej s to tematiko, v smislu, da imaš razrešeno »v podstrešju«.	Soočanje SD s tematiko spolne zlorabe otrok	Vloga strokovne delavke	Pogovor otrokom z
A11	Tematika spolne zlorabe otrok je še vedno tabuizirana, če pa delaš na tem področju za sram in tabuje ni prostora.	Pomembna odsotnost tabujev pri socialnih delavkah	Vloga strokovne delavke	Pogovor otrokom z
A12	Otroku moraš o zlorabi verjeti, dobiti mora občutek, da mu verjameš. Zelo verjetno je, da se je o zlorabi otrok komu že zaupal pa mu ta ni verjel. Na enem izmed pogovorov je ena deklica rekla »pa sej mi tudi vi ne boste verjeli«.	Verjeti otroku	Odziv na otrokovo pripoved	Pogovor otrokom z
A13	No zato mislim, da moraš imeti pri sebi razrešene stvari, da otrok dobi občutek varnosti.	Pomembno soočanje s tematiko spolne zlorabe otrok	Vzpostavljanje varnega okolja	Pogovor otrokom z
A14	Otroku tudi povem, da je pogumen, da nam je zaupal take informacije...	Pohvala otroka zaradi poguma, ker je spregovoril	Odziv na otrokovo pripoved	Pogovor otrokom z
A15	...nikoli ne obljubljam, da bo pogovor ostal med nami...	Brez obljub o zaupnosti pogovora	Odziv na otrokovo pripoved	Pogovor otrokom z
A16	...nagovorimo pa tudi tematiko dobrih in slabih skrivnosti. Otroku povemo, da če se dogaja nekaj zaradi česar se sam ne počuti dobro, to ne sme ostati skrivnost.	Pogovor o dobrih in slabih skrivnostih	Informiranje otroka	Pogovor otrokom z

A17	Pogovor opravimo po navadi v šoli ali vrtcu...	Šola, vrtec	Prostor izvedbe	Pogovor otrokom z
A18	... skupaj s kriminalistom...	Prisotnost kriminalista na prvem pogovoru z otrokom	Prvi pogovor z otrokom	Pogovor otrokom z
A19	...starosti otroka pa ga prilagodimo tako, da se najprej o otroku pozanimamo...	Pridobitev informacij o otroku	Prilagajanje pogovora starosti otroka	Pogovor otrokom z
A20	...s seboj vzamemo tudi različne pripomočke (igrače, liste, barvice ...).	Različni pripomočki	Prilagajanje pogovora starosti otroka	Pogovor otrokom z
A21	Pripravim se skupaj s kriminalistom.	Skupna priprava s kriminalistom	Priprava na pogovor	Pogovor otrokom z
A22	O otroku se najprej pogovoriva...	Izmenjava informacij o otroku s kriminalistom	Priprava na pogovor	Pogovor otrokom z
A23	...in glede na njegovo starost skrbno načrtujeva potek razgovora... (kako bomo spraševali, kakšne pripomočke bomo uporabili).	Izdelava načrta pogovora glede na otrokovo starost	Prilagajanje pogovora starosti otroka	Pogovor otrokom z
A24	Imam kar nekaj izkušenj in pridobljenih znanj z raznih izobraževanj...	Opiranje na znanja pridobljena na izobraževanjih	Znanje	Pogovor otrokom z
A25	...in mednarodnih sodelovanj v projektih pri odkrivanju spolnih zlorab...	Sodelovanje v projektih	Znanje	Pogovor otrokom z
A26	...sama pa se dodatno izobražujem za psihoterapevta.	Dodatno izobraževanje za psihoterapevtko	Znanje	Pogovor otrokom z
A27	Da, pri svojem delu uporabljam lutke, knjige, karte, risalni pribor, igrače....	Lutke, knjige, karte, risalni pribor, igrače	Kreativni mediji	Pristopi, metode, tehnike uporabljene pri delu
A28	Lutko uporabljam pri delu z ogroženimi otroki.	Uporaba lutke	Kreativni mediji	Pristopi, metode, tehnike uporabljene pri delu
A29	Služi temu, da se otrok sprosti in lažje spregovori. Pogovarja se namreč z lutko in ne z mano, nekaterim otrokom je lažja taka oblika komunikacije.	Lutka otroku v pomoč pri pogovoru	Kreativni medij	Pristopi, metode, tehnike uporabljene pri delu
A30	Z otroki se pogovarjam tudi preko risbe, ki jo sam nariše...	Uporaba risbe	Kreativni medij	Pristopi, metode, tehnike

				uporabljene pri delu
A31	...kdaj pa uporabim tudi metodo čarobne palčke. Otrok mi tako pove, kaj bi rad spremenil.	Uporaba metode čarobne palčke	Elementi k rešitvi usmerjenega pristopa	Pristopi, metode, tehnike uporabljene pri delu
A32	Seveda, na primer vprašanje o stvareh, ki jih otrok rad počne.	Vprašanja o otrokovih interesih	Prvi stik z otrokom	Pogovor z otrokom
A33	Posebej je potrebno paziti kako zastavljaš vprašanja...	Način zastavljanja vprašanj	Vzpostavljanje varnega okolja	Pogovor z otrokom
A34	...kakšen je tudi ton glasu...	Ton glasu	Vzpostavljanje varnega okolja	Pogovor z otrokom
A35	...na okolje v katerem vodiš razgovor.	Okolje poteka pogovora	Vzpostavljanje varnega okolja	Pogovor z otrokom
A36	Največji izziv se mi zdi ta, da se otrok zaupa in pove o tem (o zlorabi).	Izziv, da se otrok o zlorabi zaupa	Izzivi pri pogovoru z otrokom	Pogovor z otrokom
A37	Pri tem me podprejo vsa dodatna znanja, ki sem jih pridobila na seminarjih na temo odkrivanja spolnih zlorab pri otrocih, razne študije, ki sem jih prebirala...	Znanja pridobljena na seminarjih in iz študij	Podpora pri premagovanju izzivov pri pogovoru z otrokom	Pogovor z otrokom
A38	...in tudi samo izobraževanje v procesu svojega študija psihoterapije.	Študij psihoterapije	Podpora pri premagovanju izzivov pri pogovoru z otrokom	Pogovor z otrokom
A39	Kljub temu, da sem premeščena na drugo področje dela, se počutim kompetentno.	Počuti se kompetentno	Občutek o kompetentnosti	Kompetentnost pri opravljanju dela
A40	Sama sem z velikim zanimanjem pridobivala dodatna znanja in izkušnje na področju spolnih zlorab, saj me je tema zelo zanimala.	Zanimanje za tematiko in pridobivanje novih znanj	Vpliv na kompetentnost	Kompetentnost pri opravljanju dela
A41	Z veliko mero samoiniciativnosti in raziskovanjem so se moje kompetence poglobile.	Samoiniciativnost za poglobljanje kompetenc	Vpliv na kompetentnost	Kompetentnost pri opravljanju dela
A42	Vse bi potrebovale dodatna izobraževanja in več prakse na tem področju.	Dodatna izobraževanja, več prakse	Utrjevanje kompetenc	Kompetentnost pri opravljanju dela
A43	Menim, da bi bilo potrebno vzpostaviti strokovni tim, ki bi se ukvarjal samo s spolnimi zlorabami.	Potreba po strokovnem timu	Utrjevanje kompetenc	Kompetentnost pri opravljanju dela

A44	Prav tako hiše okrevanja, da bi otroke lahko umaknili iz okolja in bi imeli dobro podporo in pomoč pri okrevanju.	Vzpostavitev hiše otrok	Mreža pomoči	Kompetentnost pri opravljanju dela
A45	Ne. Pri vodenju pogovora je prisoten kriminalist, vsaj v začetni fazi.	Prisotnost kriminalista na prvem pogovoru z otrokom	Prvi pogovor z otrokom	Pogovor z otrokom
A46	Obrnem se na supervizorko...	Supervizorka	Podpora pri vodenju pogovora	Pogovor z otrokom
A47	...druge strokovnjake...	Drugi strokovnjaki	Podpora pri vodenju pogovora	Pogovor z otrokom
A48	...na kriminalista.	Kriminalist	Podpora pri vodenju pogovora	Pogovor z otrokom
A49	V zadnjem letu nobenega, saj sem bila na bolniški in prestavljanja na drugo področje dela.	Neudeležba izobraževanj v zadnjem letu zaradi osebnih okoliščin	Udeležba na izobraževanjih	Izobraževanja
A50	Ne. S strani službe premalo...	Premalo izobraževanj	Udeležba na izobraževanjih	Izobraževanja
A51	...jaz sem veliko izobraževanj opravila v lastni režiji oziroma sem si jih sama plačala	Izobraževanja v lastni režiji	Udeležba na izobraževanjih	Izobraževanja
A52	Želela bi si več izkustvenih izobraževanj.	Izkustvena izobraževanja	Željena izobraževanja	Izobraževanja
A53	Takih, kjer se učiš raznih tehnik. Tako, kot sem se na primer, na zadnjem izobraževanju učila razgovora preko peskovnika, risanja, gline, z lutko ...	Učenje raznih tehnik za pogovor z otrokom	Željena izobraževanja	Izobraževanja
A54	Da, z anatomskimi lutkami sem seznanjena.	Seznanjena z anatomsko lutko	Seznanjenost z anatomskimi lutkami	Anatomske lutke
A55	Kriminalist ima te lutke, zelo dobra zadeva.	Uporaba lutk s strani kriminalista	Uporaba anatomskih lutk	Anatomske lutke
A56	Z anatomskimi lutkami sem se prvič srečala na pogovoru z otrokom, na katerem se je ugotavljalo sum spolne zlorabe. Uporabil pa jih je kriminalist.	Prvo srečanje na pogovoru z otrokom	Uporaba anatomskih lutk	Anatomske lutke
A57	Sama jih nisem uporabljala...	Lutk samostojno ne uporablja	Uporaba anatomskih lutk	Anatomske lutke

A58	...so zelo drage, zato si jih sama nisem kupila...	Cenovna nedostopnost	Uporaba anatomskih lutk	Anatomske lutke
A59	...služba pa le temu ni naklonjena.	Nenaklonjenost službe	Uporaba anatomskih lutk	Anatomske lutke
A60	Sem pa bila priča pogovoru, v katerem so bile lutke uporabljene.	Prisotnost na pogovoru z lutko	Uporaba anatomskih lutk	Anatomske lutke
A61	Otrok se dosti bolj sprosti pri pogovoru z anatomsko lutko.	Večja sproščenost otroka pri pogovoru	Prednosti uporabe	Anatomske lutke
A62	Preko lutke lahko opiše svojo družino, pokaže pa tudi kako se je spolna zloraba zgodila.	Opis družine in zlorabe preko lutke	Prednosti uporabe	Anatomske lutke
A63	Majhni otroci navadno nimajo še takega besednega zaklada, da bi znali opisat zlorabo.	Prebroditev sporazumevalnih izzivov zaradi otrokove starosti	Prednosti uporabe	Anatomske lutke
A64	Lutke so tudi tako narejene, da imajo vse intimne predele in tako, tako da ja otroku je lahko z lutko veliko lažje spregovoriti o zlorabi.	Zgradba lutke	Prednosti uporabe	Anatomske lutke
A65	Sama vidim sicer veliko več plusov, kot minusov.	Več prednosti	Prednosti uporabe	Anatomske lutke
A66	Kot izziv pri uporabi lutke vidim to, da je otroka lahko na primer tudi sram, ko se lutko sleče.	Sram otroka ob slečeni anatomske lutki	Slabosti uporabe	Anatomske lutke
A67	Smiselna se mi zdi, če otrok že govori, se zanima za predmete, da se lahko že zaigrajo.	Zanimanje za predmete, razvit govor	Smiselnost uporabe	Anatomske lutke
A68	Tam nekje od četrtega leta dalje se mi zdi uporaba smiselna.	Smiselno od štirih let dalje	Smiselnost uporabe	Anatomske lutke
A69	Od enega dvanajstega, trinajstega leta dalje pa mislim, da ni več tako okej. Nebi pa vedela za sigurno povedati, nisem še imela izkušenj uporabe anatomske lutke s starejšimi otroci.	Uporaba smiselna do dvanajstega, trinajstega leta	Smiselnost uporabe	Anatomske lutke
A70	Uporaba se mi zdi smiselna, če si usposobljen za opravljanje razgovora z anatomske lutkami, drugače lahko narediš več škode.	Uporaba smiselna le, če si usposobljen	Smiselnost uporabe	Anatomske lutke

A71	Pri teh razgovorih moraš vedeti kako vprašati in kdaj odnehati z razgovorom, ter ne smeš biti preveč vsiljiv...	Pomembna kompetentnost pri vodenju takega pogovora	Prvi pogovor z otrokom	Anatomske lutke
A72	Če se bo v praksi uporabljala, mi na centru je nimamo....mislim, da se bo pri nas v Sloveniji nekaj premaknilo, da se bo uporaba povečala.	Povečanje uporabe v pogovoru z otroki	Uporaba v prihodnosti	Anatomske lutke
A73	Zdaj se zbira več pogledov iz prakse iz tujine, več se govori in osvešča o uporabi.	Zbiranje novih informacij, osveščanje o uporabi	Uporaba v prihodnosti	Anatomske lutke
A74	Po moje se bo povečala uporaba pri kakšni specializirani enoti.	Povečanje uporabe v specializiranih enotah	Uporaba v prihodnosti	Anatomske lutke

Št. izjave	Izjava	Pojem	Kategorija	Tema
B1	Prvi razgovor z otrokom vedno poteka s kriminalistom...	Prisotnost kriminalista na prvem pogovoru z otrokom	Prvi pogovor z otrokom	Pogovor z otrokom
B2	...za to, kje bo pogovor potekal pa se predhodno dogovorimo.	Predhodni dogovor o prostoru pogovora	Prostor izvedbe	Pogovor z otrokom
B3	Navadno ga opravimo v prostorih, v katerih se otrok počuti varno in sproščeno	Otroku prijazen prostor	Vzpostavljanje varnega okolja	Pogovor z otrokom
B4	...to so na primer šola ali vrtec, v učilnici, igralnici, pisarni svetovalne delavke.	Šola, vrtec	Prostor izvedbe	Pogovor z otrokom
B5	Ko zvem, da grem na tak pogovor poskrbim tudi za to, da nisem oblečena v črna oblačila.	Izogibanje črnim oblačilom na dan pogovora	Priprava na pogovor	Pogovor z otrokom
B6	S kriminalistom se prej pogovoriva o tem, kakšne informacije imava o otroku.	Izmenjava informacij o otroku s kriminalistom	Priprava na pogovor	Pogovor z otrokom
B7	Ko pridem na kraj pogovora, se otroku najprej predstavim...	Osebna predstavitev otroku	Prvi stik z otrokom	Pogovor z otrokom
B8	...in mu poskušam razložiti namen obiska.	Seznanitev otroka z namenom obiska	Prvi stik z otrokom	Pogovor z otrokom
B9	Sum spolne zlorabe pa ugotavlja kriminalist.	Sum spolne zlorabe ugotavljajo kriminalisti	Odkrivanje suma spolne zlorabe.	Pogovor z otrokom

B10	Pogovor pa prilagodimo starosti otroka tako, da najprej preverimo njegovo razumevanje in komunikacijske spretnosti.	Preverjanje otrokovega razumevanja in komunikacijskih spretnosti	Prilagajanje pogovora starosti otroka	Pogovor z otrokom
B11	Če se oceni, da otrok ne zmore besedno artikulirati informacij, ki so za ugotavljanje suma spolne zlorabe pomembne, kriminalist uporabi tudi anatomske lutke...	Prebroditev sporazumevalnih izzivov	Uporaba anatomskih lutk	Anatomske lutke
B12	...ki otroku pomagajo, da pokaže, kaj se je zgodilo.	Prikaz zlorabe	Prednosti uporabe	Anatomske lutke
B13	Jaz se v pogovor vključujem na podlagi lastnih znanj...	Vključevanje v pogovor na podlagi lastnih znanj	Vloga strokovne delavke	Pogovor z otrokom
B14	...sem predvsem pozorna na počutje otroka oz. na to, kaj otrok izraža. Ali izraža stisko, slabo počutje...	Pozornost na otrokovo počutje in izražena čustva v pogovoru	Vloga strokovne delavke	Pogovor z otrokom
B15	pozorna sem na to, kako se otrok odziva na vprašanja v pogovoru.	Pozornost na otrokove odzive v pogovoru	Vloga strokovne delavke	Pogovor z otrokom
B16	Vsa ta opažanja so zame tudi neka informacija za nadaljnje delo.	Opažanja na pogovoru pomembna za nadaljnje delo	Vloga strokovne delavke	Pogovor z otrokom
B17	Kriminalist, ki je naučen kako tak pogovor voditi, postavlja vprašanja in ko se že bolj usmerja v konkretna vprašanja...	Vprašanja usmerjena v odkrivanje suma postavlja kriminalist	Odkrivanje suma spolne zlorabe.	Pogovor z otrokom
B18	Jaz sem tu, da otroka torej spremljam...	Spremljanje otroka	Vloga strokovne delavke	Pogovor z otrokom
B19	...vključujem se, ko mislim, da je potrebno kaj dodati...	Vključevanje v pogovor	Vloga strokovne delavke	Pogovor z otrokom
B20	...preveriti razumevanje povedanega, da si ne ustvarimo slike, ki ni realna.	Preverjanje razumevanja otroka	Vloga strokovne delavke	Pogovor z otrokom
B21	Najprej si s kriminalistom izmenjamo informacije, ki jih že imamo o otroku.	Izmenjava informacij o otroku s kriminalistom	Priprava na pogovor	Pogovor z otrokom
B22	Obrnemo se tudi na vzgojiteljice, učiteljice, ki otroka poznajo.	Pridobivanje informacij o otroku s strani učiteljic ali vzgojiteljic	Priprava na pogovor	Pogovor z otrokom

B23	Povejo nam, kako se otrok odziva...	Informacije o otrokovih odzivih	Priprava na pogovor	Pogovor otrokom z
B24	...na kakšen način komunicira...	Informacije o otrokovi komunikaciji	Priprava na pogovor	Pogovor otrokom z
B25	...kakšno je njegovo razumevanje...	Informacije o otrokovem razumevanju	Priprava na pogovor	Pogovor otrokom z
B26	Povejo nam na primer, če je otrok tih, če predvidevajo, da nam bo težko kaj povedal, če je sramežljiv.	Informacije o otrokovih karakteristikah	Priprava na pogovor	Pogovor otrokom z
B27	Opiram se predvsem na znanja pridobljena iz kakšnih seminarjev, predavanj.	Udeležba na seminarjih	Znanje	Pogovor otrokom z
B28	Na primer na predavanja Neže Miklič, ki nam je veliko govorila o spolnih zlorabah otrok, tudi psihologinja Metoda Maj je predavala o tem...	Izobraževanja s strani raznih strokovnjakov na področju	Udeležba na izobraževanjih	Izobraževanja
B29	...tudi ministerstvo organizira seminarje iz katerih črpam znanja...	Izobraževanja s strani ministerstva	Udeležba na izobraževanjih	Izobraževanja
B30	...tudi na našem centru (Koper) smo imeli predavanja izvedena s strani poliklinike za zaščito otrok mesta Zagreb	Izobraževanje s strani poliklinike za zaščito otrok mesta Zagreb	Udeležba na izobraževanjih	Izobraževanja
B31	Veliko krat pa po internetu pobrskam za kake članke, izkušnje na tem področju.	Prebiranje člankov	Znanje	Pogovor otrokom z
B32	Predvsem se mi zdi pomembno preverjanje razumevanja...	Preverjanje razumevanja otroka	Dialoški pristopi	Pristopi, metode, tehnike uporabljene pri delu
B33	...veliko uporabljam primere, prispodob, na primer iz pravljič, ki mi pomagajo, da otroku lažje razložim stvari...	Uporaba primerov in prispodob iz pravljič	Dialoški pristopi	Pristopi, metode, tehnike uporabljene pri delu
B34	...uporabljam pa tudi vprašanje čarobne palčke.	Uporaba metode čarobne palčke	Elementi k rešitvi usmerjenega pristopa	Pristopi, metode, tehnike uporabljene pri delu
B35	Prav konkretno v tem prvem pogovoru, v katerem se odkriva sum spolne zlorabe pa	Pozornost na otrokovo počutje v pogovoru	Vloga strokovne delavke	Pogovor otrokom z

	sem, kot sem že omenila, bolj pozorna na otrokovo počutje...			
B36	..in pogovor vodi kriminalist	Pogovor vodi kriminalist	Prvi pogovor z otrokom	Pogovor z otrokom
B37	Ja obstajajo taka vprašanja, ki vedno oz. skoraj vedno uporabim.	Večkrat zastavljena vprašanja	Prvi pogovor z otrokom	Pogovor z otrokom
B38	Na začetku postavljam vprašanja, ki služijo vzpostavitvi stika, odnosa.	Vprašanja za vzpostavljanje stika	Prvi stik z otrokom	Pogovor z otrokom
B39	Gre za vprašanja, ki se tičejo njega (otroka). Torej kaj počne, kaj ima rad, kakšni so njegovi hobiji.	Vprašanja o otrokovih interesih	Prvi stik z otrokom	Pogovor z otrokom
B40	Postavljam taka vprašanja, ki prebijajo led...	Vprašanja, ki prebijajo led	Prvi stik z otrokom	Pogovor z otrokom
B41	...vprašanja o stvareh, ki so njemu blizu.	Vprašanja otrokovih interesih	Prvi stik z otrokom	Pogovor z otrokom
B42	Ta vprašanja služijo tudi temu, da preverimo otrokovo razumevanje in njegove komunikacijske spretnosti.	Preverjanje otrokovega razumevanja in komunikacijskih spretnosti	Prvi stik z otrokom	Pogovor z otrokom
B43	Na koncu pa navadno postavim vprašanje čarobne palčke. Torej vprašam kaj bi si otrok želel, da bi bilo drugače.	Metoda čarobne palčke	Elementi k rešitvi usmerjenega pristopa	Pristopi, metode, tehnike uporabljene pri delu
B44	Mogoče je največji izziv ta trenutek to, da si vzamemo dovolj časa.	Čas	Izzivi pri pogovoru z otrokom	Pogovor z otrokom
B45	Včasih pri sebi ratam malce nervozna, če se mi zazdi, da bi bilo potrebno pogovor opraviti še enkrat.	Nelagodje ob občutku, da bo pogovor potrebno opraviti še enkrat	Izzivi pri pogovoru z otrokom	Pogovor z otrokom
B46	Osebnost se mi torej zdi največji izziv si zagotoviti dovolj časa, ki je potreben, da pogovor dobro izpeljemo.	Potreben čas za dobro izpeljan pogovor	Izzivi pri pogovoru z otrokom	Pogovor z otrokom
B47	Mislim, da je potrebno za take pogovore najprej vzpostaviti z otrokom zaupanje.	Vzpostavljanje zaupanja	Izzivi pri pogovoru z otrokom	Pogovor z otrokom
B48	Včasih se tudi mogoče zdi, da se suma ne da potrditi, ne dobimo dovolj informacij od	Premalo informacij, ki bi sum lahko potrdile	Izzivi pri pogovoru z otrokom	Pogovor z otrokom

	otroka, zaradi različnih dejavnikov...			
B49	...in bi mogoče naslednjič v pogovoru dobili več informacij, v smislu: »Zadnjič smo bili tukaj in smo se prav prijetno pogovorili, ampak smo danes spet prišli...« in se v bistvu pogovarjat o otroku, preverit, če smo zadnjič prav razumeli, ga vprašat, če bi v zvezi s stvarmi od zadnjič, še kaj dodal...	Dopolnjevanje informacij v naslednjem pogovoru	Izzivi pri pogovoru z otrokom	Pogovor z otrokom
B50	Sama se počutim dovolj kompetentno pri opravljanju socialno delovnega pogovora z otrokom.	Počuti se kompetentno	Občutek kompetentnosti o	Kompetentnost pri opravljanju dela
B51	Lahko bi tudi podala mnenje, da po moji oceni obstaja velika verjetnost, da je do spolne zlorabe prišlo ali ne.	Zmožnost podajanja mnenja o verjetnosti, da je do zlorabe prišlo	Občutek kompetentnosti o	Kompetentnost pri opravljanju dela
B52	Ne počutim pa se kompetentna pri tem, da bi odkrila in za sigurno potrdila sum spolne zlorabe.	Ne počuti se kompetentno pri odkrivanju in potrjevanju suma	Občutek kompetentnosti o	Kompetentnost pri opravljanju dela
B53	Menim, da bi potrebovala določen usmerjen trening na temo odkrivanja spolnih zlorab otrok.	Usmerjen trening na temo odkrivanja spolnih zlorab otrok	Utrjevanje kompetenc	Kompetentnost pri opravljanju dela
B54	Poslušamo namreč bolj izkušnje in teorijo.	Teoretična izobraževanja	Udeležba na izobraževanjih	Izobraževanja
B55	Znanja pridobljena na seminarjih mi sicer ostanejo, jih lahko uporabim...	Uporabnost znanj, pridobljenih na seminarjih	Občutek kompetentnosti o	Kompetentnost pri opravljanju dela
B56	...nismo pa socialne delavke prav naučene, kako opravljati take pogovore.	Pomanjkanje znanj za samostojno opravljanje prvega pogovora	Občutek kompetentnosti o	Kompetentnost pri opravljanju dela
B57	Prvi pogovor z otrokom v fazi odkrivanja spolnih zlorab otrok opravimo vedno skupaj s kriminalistom.	Prisotnost kriminalista na prvem pogovoru z otrokom	Prvi pogovor z otrokom	Pogovor z otrokom
B58	Sem pa sama že opravila drugi pogovor z otrokom, ki ima izkušnjo spolne zlorabe.	SD opravi sama drugi pogovor	Drugi pogovor z otrokom	Pogovor z otrokom

B59	Sicer je šlo bolj za pogovore, ki so služili postopku zaštite otroka in ščitenju njegovih koristi.	Pogovor, ki služi postopku zaštite otroka	Drugi pogovor z otrokom	Pogovor z otrokom
B60	Načeloma se obrnem na kolege kriminaliste...	Kriminalist	Podpora pri vodenju pogovora	Pogovor z otrokom
B61	... ali na kolegice iz centra za socialno delo...	Kollegice iz CSD	Podpora pri vodenju pogovora	Pogovor z otrokom
B62	...kdaj pomislim tudi na bivše sodelavke iz drugih dveh centrov za socialno delo...	Bivše sodelavke iz CSD	Podpora pri vodenju pogovora	Pogovor z otrokom
B63	...ali se obrnem na strokovnjake, ki jih poznam oz. sodelujem z njimi in vem, da imajo znanja, izkušnje, ki so mi lahko v pomoč.	Drugi strokovnjaki	Podpora pri vodenju pogovora	Pogovor z otrokom
B64	Udeležila sem se kar nekaj izobraževanj, predavatelje sem že zgoraj našela (npr. Neža Miklič, predavatelj iz poliklinike za zaščito otrok mesta Zagreb).	Izobraževanja s strani raznih strokovnjakov na področju	Udeležba na izobraževanjih	Izobraževanja
B65	Meni se na takih seminarjih zdi smiselno in uporabno vse.	Izobraževanja so smiselna	Udeležba na izobraževanjih	Izobraževanja
B66	Gre sicer za bolj splošna izobraževanja ...	Splošna izobraževanja	Udeležba na izobraževanjih	Izobraževanja
B67	...in po navadi je tako, da dobiš odgovore na vprašanja s katerimi se trenutno srečuješ v svoji praksi.	Odgovori na vprašanja o trenutnih primerih	Udeležba na izobraževanjih	Izobraževanja
B68	Sama si še vedno preletim zapiske iz seminarjev, ko rabim kakšno informacijo.	Uporabnost zapisov iz seminarjev	Udeležba na izobraževanjih	Izobraževanja
B69	Primerov suma spolnih zlorab napram drugim primerom ni tako dosti in zato ni nekega drila, ki bi omogočil, da vsa znanja pridejo pod kožo.	Malo primerov suma spolnih zlorab	Vpliv kompetentnost na	Kompetentnost pri opravljanju dela
B70	Če nekaj treniraš iz dneva v dan si bolj suveren, če pa imaš primere tu pa tam, moraš znanja obnavljati.	Potrebno obnavljanje znanj	Utrjevanje kompetenc	Kompetentnost pri opravljanju dela
B71	Menim, da je dosti odvisno tudi od nas samih, koliko se bomo česa lotili...	Pomembna samoiniciativnost	Vpliv kompetentnost na	Kompetentnost pri opravljanju dela

B72	... je pa res, da bi moralo biti izobraževanj na temo spolnih zlorab več...	Potrebni več izobraževanj	Udeležba na izobraževanjih	Izobraževanja
B73	...ker je to tako področje, ki zahteva strokovna znanja in na katerem ne moraš kar improvizirati, saj lahko če ne tudi povzročiš škodo otroku.	Potrebna strokovna znanja	Odkrivanje suma spolne zlorabe	Pogovor z otrokom
B74	Taka izobraževanja, ki bi poleg teorije ponujala še dobro prakso strokovnjakov na tem področju...	Praktično naravnana izobraževanja	Željena izobraževanja	Izobraževanja
B75	...in pa taka, ki bi konkretno učila kako opravljati pogovore z otroki pri katerih se ugotavlja sum spolne zlorabe.	Učenje vodenja pogovorov z otroki, pri katerih se ugotavlja sum spolne zlorabe	Željena izobraževanja	Izobraževanja
B76	Ja, z anatomsko lutko sem seznanjena.	Seznanjena z anatomsko lutko	Seznanjenost z anatomsko lutko	Anatomske lutke
B77	Sama je sicer še nisem uporabljala...	Lutk samostojno ne uporablja	Uporaba anatomskih lutk	Anatomske lutke
B78	...ker nisem izurjena za uporabo anatomskih lutk...	Neizurjenost za uporabo	Uporaba anatomskih lutk	Anatomske lutke
B79	... sem pa že bila prisotna na pogovorih v katerih je bila lutka tudi uporabljena s strani kriminalistov.	Prisotnost na pogovoru z lutko	Uporaba anatomskih lutk	Anatomske lutke
B80	Ne vem povedati čisto točno, kje sem se prvič srečala z anatomskimi lutkami. Ali na kakšnem seminarju ali pa ravno, ko sem bila prvič prisotna pri pogovoru, kjer so bile uporabljene. Bi znalo biti, da sem njihove slike prvič videla na kakšnem seminarju. Ne vem več čisto točno.	Prvo srečanje na seminarju ali pri pogovoru z otrokom	Uporaba anatomskih lutk	Anatomske lutke
B81	Ne sama je nisem uporabljala...	Lutk samostojno ne uporablja	Uporaba anatomskih lutk	Anatomske lutke
B82	...sem pa bila priča pogovoru z otrokom, ko se je s pomočjo anatomskih lutk ugotavljal sum spolne zlorabe.	Prisotnost na pogovoru z lutko	Uporaba anatomskih lutk	Anatomske lutke
B83	Prednosti so te, da so lutke otrokom blizu...	Lutke so otrokom blizu	Prednosti uporabe	Anatomske lutke

B84	...in da se s pomočjo anatomskih lutk da pridobiti informacije, ki jih drugače otroci ne bi znali povedati, sploh pri določenih starosti.	Pridobijo se informacije, ki jih otroci ne znajo sami ubesediti zaradi starosti	Prednosti uporabe	Anatomske lutke
B85	Otroci lahko skozi lutko pokažejo, kaj se je zgodilo, kaj je nekdo naredil tudi, če ne razumejo pomena dejanj in jih ne znajo poimenovati.	Prikaz zlorabe na lutki, tudi če ne razumejo dejanj in jih ne znajo poimenovati	Prednosti uporabe	Anatomske lutke
B86	Mogoče neka dvoumnost. Če ne poznaš dovolj dobro uporabe lutk in zanjo nisi izurjen, bi si lahko razlagal neka opažanja na različne načine.	Dvoumnost informacij	Slabosti uporabe	Anatomske lutke
B87	Jaz mislim, da moreš bit streniran, ne moreš lutk kar dat otroku v roke in mu reči, da pa naj zdaj nekaj pokaže.	Potrebna izurjenost za uporabo anatomskih lutk	Uporaba anatomskih lutk	Anatomske lutke
B88	Lahko pa lutke tudi otrok zavrača. Enkrat se ena deklica stara štiri leta, s to lutko ni želela igrati, jo je odrivala, je ni zanimala.	Zavračanje s strani otroka	Slabosti uporabe	Anatomske lutke
B89	Pri takih otrocih moraš pol ali ujeti drugi trenutek...	Ujeti drugi trenutek za uporabo ob zavračanju lutke	Uporaba anatomskih lutk	Anatomske lutke
B90	...ali uporabiti druge tehnike in metode preko katerih bo otrok spregovoril o spolni zlorabi	Uporabiti druge tehnike in metode ob zavračanju lutke	Uporaba anatomskih lutk	Anatomske lutke
B91	Vidim pa v splošnem več prednosti v uporabi anatomskih lutk.	V splošnem več prednosti	Prednosti uporabe	Anatomske lutke
B92	Nebi vedla točno določene starosti, ki je primerna za uporabo, ampak bi rekla, da pri starejših otrocih ni več smiselna. Na prvo žogo bi rekla, da pri desetih letih ne več...	Uporaba smiselna do približno 10 let	Smiselnost uporabe	Anatomske lutke
B93	Tako, da če je deset let star otrok zelo sramežljiv in prav ne želi govoriti o tem, bi bila usmerjena uporaba lutke smiselna. Če pač zna povedati o zlorabi ampak ima druge zavore. V smislu, da otroku omogočiš, da lahko stvari na	Uporaba smiselna pri starejših otrocih, če o zlorabi ne želijo govoriti	Smiselnost uporabe	Anatomske lutke

	lutki pokaže, če mu je pretežko govoriti o zlorabi.			
B94	Pri mlajših otrocih, ki pa ne znajo uporabiti besed, ki bi opisale zlorabo, se mi zdi uporaba anatomskih lutk super.	Smiselna uporaba pri mlajših otrocih, ki še ne znajo ubesediti zlorabe	Smiselnost uporabe	Anatomske lutke
B95	Lahko pa bi se jo uporabilo tudi že pri otrocih, ki so stari dve leti, dovolj, da se znajo zaigrati z lutko, da se zanj o zanimajo.	Smiselno tudi že pri dveh letih	Smiselnost uporabe	Anatomske lutke
B96	Pri tako majhnih otrocih že preko njihove igre lahko opaziš določene načine, ki nakazujejo na zlorabe...	Pomembne informacije lahko pridobljene že preko igre	Uporaba anatomskih lutk	Anatomske lutke
B97	...ko pa so že nekoliko večji in imajo tudi večji besedni zaklad, pa lahko tudi bolj usmerjeno sprašuješ.	Pri večjih otrocih bolj usmerjena uporaba	Uporaba anatomskih lutk	Anatomske lutke
B98	Meni se zdi, da je to neka fajn zadeva, ki lahko služi svojemu namenu, če jo strokovnjak zna uporabljati...	Pomen pravilne uporabe	Uporaba anatomskih lutk	Anatomske lutke
B99	...in mislim, da bi lahko tudi mi socialni delavci lahko bili izurjeni za uporabo anatomskih lutk	Tudi socialni delavci bi lahko bili izurjeni za uporabo	Uporaba prihodnosti v	Anatomske lutke
B100	Velikokrat smo mi tisti, ki imamo z nekim otrokom prvi stik in če imaš znanje za uporabo tega pripomočka, lahko v pogovoru ujameš nek moment in lutke tudi uporabiš ter tako nisi vezan na kriminalista, ki zna te lutke uporabljati. Lahko se zgodi, da je kdaj tak moment, ki ga je škoda izpustiti	Socialni delavci velikokrat tisti, ki imajo prvi stik z otrokom	Uporaba prihodnosti v	Anatomske lutke

Št. izjave	Izjava	Pojem	Kategorija	Tema
C1	Sama nikoli ne opravljam razgovorov z otrokom za katerega se sumi, da je bil spolno zlorabljen.	Pogovora z otrokom ne opravlja sama	Prvi pogovor z otrokom	Pogovor z otrokom
C2	V primeru, da gre za tovrstni sum obvestim kriminalistično službo...	Prijava suma kriminalistični službi	Vloga strokovne delavke	Pogovor z otrokom

C3	...in sem prisotna ob pogovoru z otrokom, ki ga vodi kriminalist.	Prisotnost pri pogovoru z otrokom	Prvi pogovor z otrokom	Pogovor z otrokom
C4	Če prvič vidim otroka uvodni del prepustim kriminalistu...	Uvodni del opravi kriminalist	Prvi stik z otrokom	Pogovor z otrokom
C5	... in se sama vključim kasneje.	Vključitev SD kasneje v pogovoru	Prvi stik z otrokom	Pogovor z otrokom
C6	Postavim kakšno vprašanje glede hobijev...	Vprašanja o otrokovih interesih	Prvi stik z otrokom	Pogovor z otrokom
C7	... v čem je dober...	Vprašanja o otrokovih spretnostih	Prvi stik z otrokom	Pogovor z otrokom
C8	...iščem neke pozitivne stvari...	Delo iz perspektive moči	Uporaba elementov delovnega odnosa	Pristopi, metode, tehnike uporabljene pri delu
C9	...vire moči...	Raziskovanje virov moči	Uporaba elementov delovnega odnosa	Pristopi, metode, tehnike uporabljene pri delu
C10	...se povezujem oz. navezujem na kriminalista.	Povezovanje s kriminalistom	Prvi pogovor z otrokom	Pogovor z otrokom
C11	Postavljam spodbudna, pozitivna vprašanja.	Spodbudna, pozitivna vprašanja	Prvi stik z otrokom	Pogovor z otrokom
C12	Običajno potekajo tej pogovori v prostorih šole, vrtca, ki so različno urejeni in opremljeni	Prostori šole ali vrtca	Prostor izvedbe	Pogovor z otrokom
C13	Ko sem prisotna ob razgovoru z otrokom poskušam biti čim bolj umirjena, sproščena...	Umirjenost, sproščenost	Vloga strokovne delavke	Pogovor z otrokom
C14	...uporabljam zrcaljenje otroka, da se otrok počuti čim bolj varno. Glas in način govora približam otrokovemu.	Zrcaljenje	Vzpostavljanje varnega okolja	Pogovor z otrokom
C15	Na začetku in na koncu pogovora so vedno neke ne obremenjujoče teme, hobiji, viri, iskanje pozitivnega	Delo iz perspektive moči	Uporaba elementov delovnega odnosa	Pristopi, metode, tehnike uporabljene pri delu
C16	V pogovoru je pomembno, da otroku verjamem kar pove...	Verjeti otroku	Odziv na otrokovo pripoved	Pogovor z otrokom
C17	...da ostanem čim bolj mirna...	Mirnost	Odziv na otrokovo pripoved	Pogovor z otrokom

C18	... da sama zmorem govoriti o zlorabah.	Zmožnost govoriti o zlorabah	Vloga strokovne delavke	Pogovor otrokom	z
C19	Otroku vedno poudarim, da za zlorabo ni kriv on sam.	Poudarek, da otrok za zlorabo ni kriv	Odziv na otrokovo pripoved	Pogovor otrokom	z
C20	Ne silim vanj z vprašanji, ki bi ga lahko še dodatno travmatizirala...	Nevsiljivost, da otroka ne retravmatiziramo	Odziv na otrokovo pripoved	Pogovor otrokom	z
C21	...ne obljubljam mu ničesar, česar pozneje ne bi mogla izpolniti.	Brez obljub	Odziv na otrokovo pripoved	Pogovor otrokom	z
C22	Otroka rada vprašam kaj ga skrbi, česa se boji.	Vprašanje o skrbih, strahovih	Odziv na otrokovo pripoved	Pogovor otrokom	z
C23	Vedno ko grem na pogovor se s kriminalistom uskladi glede pogovora.	Usklajevanje s kriminalistom	Priprava na pogovor	Pogovor otrokom	z
C24	Izmenjava si informacije o otroku, kakšne so njegove značilnosti, kaj ima rad ipd.	Izmenjava informacij o otroku s kriminalistom	Priprava na pogovor	Pogovor otrokom	z
C25	Imela sem situacijo, da je bil otrok, s katerim smo opravljali pogovor zelo nemiren. Obrnila sem se na vzgojiteljico, ki je predlagala, da naj ima otrok pri pogovoru ob sebi kocke, ki ga pomirijo. To informacijo sva si izmenjala s kriminalistom, da je pogovor lažje tekel.	Pridobivanje informacij o otroku s strani učiteljic ali vzgojiteljic	Priprava na pogovor	Pogovor otrokom	z
C26	Imela sva pogovor tudi z otrokom s posebnimi potrebami. Ta tudi ni govoril. Na pogovor sem se pripravila tako, da sem se predhodno seznanila z njegovim besednjakom, kar je pomagalo pri pogovoru.	Seznanitev z otrokovim besednjakom	Priprava na pogovor	Pogovor otrokom	z
C27	Imela pa sem tudi že situacije, ko je mladostnica sama poiskala pomoč pri meni in sama začela govoriti o spolni zlorabi.	Izkušnja prvega pogovora z otrokom	Prvi pogovor z otrokom	Pogovor otrokom	z
C28	V takšni situaciji se držim pravila, da aktivno poslušam in da pustim, da o zlorabi pove...	Aktivno poslušanje	Vloga strokovne delavke	Pogovor otrokom	z
C29	... da je ne zaslišujem in da govori kolikor sama želi.	Ne zaslišuje	Vloga strokovne delavke	Pogovor otrokom	z

C30	Z vprašanji ne odpiram tem na temo zlorabe...	Ne zaslišuje	Vloga strokovne delavke	Pogovor otrokom z
C31	V tem pogovoru sem se opirala na zrcaljenje...	Zrcaljenje	Znanje	Pogovor otrokom z
C32	...sprejemanje njenih čustev in občutij...	Sprejemanje otrokovih občutkov	Odziv na otrokovo pripoved	Pogovor otrokom z
C33	...parafriziranje.	Parafraziranje	Znanje	Pogovor otrokom z
C34	Vedno dam poudarek in to večkrat ponovim, da za zlorabo ni kriva ona...	Poudarek, da otrok za zlorabo ni kriv	Odziv na otrokovo pripoved	Pogovor otrokom z
C35	... ter da ji verjamem.	Verjeti otroku	Odziv na otrokovo pripoved	Pogovor otrokom z
C36	Pomen oz. prostor dam njenim čustvom (sramu, groze,...strahu,...).	Odpiranje prostora za otrokova čustva	Vloga strokovne delavke	Pogovor otrokom z
C37	Podprem jo v tem, da je prav, da je o tem spregovorila in povedala; da mi je žal, da se ji je to zgodilo.	Pohvala otroka zaradi poguma, ker je spregovoril	Odziv na otrokovo pripoved	Pogovor otrokom z
C38	Seznamim jo z nadaljnjimi koraki pomoči...	Seznanitev s koraki pomoči	Informiranje otroka	Pogovor otrokom z
C39	...oz. ji jasno povem, kaj bom s to informacijo naredila, seznanim jo s prijavo dejanja. Tu je ne sprašujem o tem ampak ji prijavo predstavim kot našo dolžnost	Seznanitev z dolžnostjo prijave	Informiranje otroka	Pogovor otrokom z
C40	V kolikor bi jo o tem spraševala bi naložila odgovornost za odločitev njej.	Odgovornosti za prijavo ne nalaga otroku	Vloga strokovne delavke	Pogovor otrokom z
C41	Vedno naredim tudi varnostni načrt oz. načrt zaščite.	Izdelava načrta pomoči	Vloga strokovne delavke	Pogovor otrokom z
C42	Ja uporabljam, kot sem že omenila...metode zrcaljenja...	Uporaba metode zrcaljenje	Neverbalna komunikacija	Pristopi, metode, tehnike uporabljene pri delu
C43	... parafriziranja...	Uporaba metode parafraziranje	Dialoški pristopi	Pristopi, metode, tehnike uporabljene pri delu
C44	...prav tako uporabim vprašanje čudeža oz. čarobne paličice.	Uporaba metode čarobne palčke	Elementi k rešitvi usmerjenega pristopa	Pristopi, metode, tehnike

				uporabljene pri delu
C45	Seveda, v sproščujočem delu so po navadi zelo podobna vprašanja oz. nabor vprašanj, ki se vežejo na šolo, hobije, spretnosti otroka.	V sproščujočem delu vprašanja, ki se vežejo na otroka	Prvi stik z otrokom	Pogovor z otrokom
C46	Proti koncu pogovora otroka vedno vprašam, če ga kaj skrbi in če želi še kaj vprašati.	Otroka vpraša po skrbih, dodatnih vprašanjih	Vzpostavljanje varnega okolja	Pogovor z otrokom
C47	Pri večjih otrocih uporabim tudi vprašanje čarobne palčke; Kaj bi želel da se spremeni, kaj bi želel, da je drugače?	Uporaba metode čarobne palčke	Elementi k rešitvi usmerjenega pristopa	Pristopi, metode, tehnike uporabljene pri delu
C48	Na koncu povzamemo...	Povzemanje	Dialoški pristopi	Pristopi, metode, tehnike uporabljene pri delu
C49	...in poudarimo vidik varnosti.	Poudarek na vidiku varnosti	Informiranje otroka	Pogovor z otrokom
C50	Največji izziv se mi zdi ta, da otroka ne spregledamo.	Otroka ne spregledati	Izzivi pri pogovoru z otrokom	Pogovor z otrokom
C51	Veliko krat se nam zdi to področje tako grozno in težko si je predstavljati, da je otrok spolno zlorabljen.	Težko si je predstavljati, da je spolna zloraba otroka mogoča	Izzivi pri pogovoru z otrokom	Pogovor z otrokom
C52	V podzavesti imamo veliko lastnih strahov, prepričanj in je zato izziv, da se ne prepričujemo, da se pa to ne more zgoditi.	Soočanje z lastnimi strahovi in prepričanji	Izzivi pri pogovoru z otrokom	Pogovor z otrokom
C53	Otroku moramo vedno verjeti.	Vedno verjeti otroku	Odziv na otrokovo pripoved	Pogovor z otrokom
C54	Izziv se mi zdi tudi ta, da ne vstopim v otrokovo zgodbo v smislu, da me prevzame.	Zgodba te ne sme prevzeti	Izzivi pri pogovoru z otrokom	Pogovor z otrokom
C55	Vedno sem empatična...	Empatija	Vloga strokovne delavke	Pogovor z otrokom
C56	...ampak je pomembno da sem strokovna in da mi ni hujše kot otroku (npr. da se zjočem na pogovoru).	Pomembna strokovnost	Vloga strokovne delavke	Pogovor z otrokom
C57	Otroku moramo zagotavljati varnost.	Zagotavljanje varnosti	Vloga strokovne delavke	Pogovor z otrokom

C58	Pri tem me podprejo znanja s področja nasilja...	Znanja s področja nasilja	Podpora pri premagovanju izzivov pri pogovoru z otrokom	Pogovor z otrokom
C59	... razvojnih potreb...	Znanja s področja razvojnih potreb	Podpora pri premagovanju izzivov pri pogovoru z otrokom	Pogovor z otrokom
C60	... znanja iz področja spolnih zlorab...	Znanja s področja spolnih zlorab	Podpora pri premagovanju izzivov pri pogovoru z otrokom	Pogovor z otrokom
C61	...in znanja s področja dela z mladostniki in otroki.	Znanja s področja otrok in mladostnikov	Podpora pri premagovanju izzivov pri pogovoru z otrokom	Pogovor z otrokom
C62	Z leti se počutim vedno bolj kompetentno...	Počuti se kompetentno	Občutek kompetentnosti	Kompetentnost pri opravljanju dela
C63	...to pa ne pomeni da nimam dvomov...	Pojavljajo se dvomi	Občutek kompetentnosti	Kompetentnost pri opravljanju dela
C64	... vedno se na take pogovore pripravim.	Priprava na take pogovore	Vpliv na kompetentnost	Kompetentnost pri opravljanju dela
C65	Kot strokovna delavka na tem področju dela bi želela in potrebovala več poglobljenega znanja za opravljanje tovrstnih razgovorov z otroci.	Več poglobljenega znanja za opravljanje tovrstnih pogovorov	Utrjevanje kompetenc	Kompetentnost pri opravljanju dela
C66	Več praktičnih vaj, kot na primer igra vlog in ne le teoretičnih znanj.	Praktične vaje	Utrjevanje kompetenc	Kompetentnost pri opravljanju dela
C67	Poleg tega so potrebna znanja o razvojnih fazah in posebnostih otrok v različnih starostnih obdobjih....	Znanja o razvojnih fazah	Utrjevanje kompetenc	Kompetentnost pri opravljanju dela
C68	...prepoznavanje znakov in posledic spolne zlorabe pri otrocih; seznanjanje z oblikami spolne zlorabe.	Znanja o specifikah spolne zlorabe	Utrjevanje kompetenc	Kompetentnost pri opravljanju dela
C69	Sama ne opravljam načrtovanih razgovorov z otroci v zvezi s sumom spolne zlorabe...	Ne opravlja sama	Prvi pogovor z otrokom	Pogovor z otrokom

C70	...zato ker vem, da bo z njimi opravil razgovor na to temo tudi kriminalist...	Pogovor vodi kriminalist	Prvi pogovor z otrokom	Pogovor z otrokom
C71	...in opravljanje razgovorov z namenom ugotavljanja spolne zlorabe je za otroka travmatično.	Pogovor je za otroka travmatičen	Prvi pogovor z otrokom	Pogovor z otrokom
C72	Nesmiselno in neetično bi bilo, da opravljam razgovor najprej na CSD, potem policija, potem sodišče.... Koliko razgovorov na isto temo? Koliko krat je otrok vedno znova travmatiziran, ko se mora spominjati dogodkov?	Neetično isti pogovor opravljati večkrat	Prvi pogovor z otrokom	Pogovor z otrokom
C73	Drugo so razgovori v smeri razreševanja travme, vendar tega na CSD ne počnemo.	Razgovorov v smeri razreševanja travme CSD ne počne	Drugi pogovor	Pogovor z otrokom
C74	Bi si pa želela, da bi imela tovrstna znanja in usposobljenost.	Želja po usposobljenosti za razreševanje travme	Utrjevanje kompetenc	Kompetentnost pri opravljanju dela
C75	Včasih se obrnem na svetovalno delavko v vrtcu ali šoli, da pridobimo informacije o otroku...	Svetovalna delavka v vrtcu ali šoli	Podpora pri vodenju pogovora	Pogovor z otrokom
C76	... ali na strokovno delavko, če otroka in družino že pozna.	Strokovne delavke	Podpora pri vodenju pogovora	Pogovor z otrokom
C77	Dve leti nazaj sem se udeležila izobraževanja na temo spolnih zlorab otrok, ki so ga vodili strokovnjaki iz različnih področij.	Izobraževanje na temo spolnih zlorab otrok	Udeležba na izobraževanjih	Izobraževanja
C78	Smiselno se mi je zdelo celo izobraževanje...	Izobraževanja so smiselna	Udeležba na izobraževanjih	Izobraževanja
C79	...ker smo govorili o tem, kako se opravlja razgovore, kako se pristopi do otrok.	Kako se opravlja pogovore in kako se pristopa do otrok	Udeležba na izobraževanjih	Izobraževanja
C80	Ne. Menim da ne.	Premalo izobraževanj	Udeležba na izobraževanjih	Izobraževanja
C81	Večinoma so izobraževanja plačljiva in draga...	Plačljiva in draga	Udeležba na izobraževanjih	Izobraževanja
C82	...mogoče bi bilo potrebno najti tudi drugi vir financiranja teh izobraževanj, da bi se jih lahko več udeležili.	Potrebno bi bilo najti drugi vir financiranja	Udeležba na izobraževanjih	Izobraževanja

C83	Želela bi si, da je izobraževanje usmerjeno v konkretno delo, teorije je veliko, lahko si jo tudi večkrat preberemo v razni literaturi, zmanjka nam znanja za delo v praksi.	Praktično naravnana izobraževanja	Željena izobraževanja	Izobraževanja
C84	Sama nimam izkušenj pri uporabi anatomskih lutk pri odkrivanju zlorab otrok.	Brez izkušenj pri uporabi	Uporaba anatomskih lutk	Anatomske lutke
C85	Sem se pa z delom z njimi srečala tekom nekega izobraževanja na to temo...	Prvo srečanje tekom izobraževanja	Uporaba anatomskih lutk	Anatomske lutke
C86	... in s predstavljenim in slišanim se bila navdušena.	Navdušena nad lutkami	Uporaba anatomskih lutk	Anatomske lutke
C87	Zdi se mi, da so lahko zelo uporabne v kolikor jih znajo strokovni delavci dejansko uporabljati.	Potrebna izurjenost za uporabo anatomskih lutk	Uporaba anatomskih lutk	Anatomske lutke
C88	Ne, lutke nisem uporabljala...	Lutk sama ni uporabljala	Uporaba anatomskih lutk	Anatomske lutke
C89	...in nisem bila še priča pogovoru z otrokom s pomočjo anatomske lutke.	Ni še bila priča pogovoru v katerem so bile lutke uporabljene	Uporaba anatomskih lutk	Anatomske lutke
C90	Sama se opiram bolj na tehnike in metode, kot so na primer metode parafriziranja in zrcaljenja ...	Uporaba metode parafriziranja in zrcaljenja	Dialoški pristopi	Pristopi, metode, tehnike uporabljene pri delu
C91	...prav tako uporabim čarobne paličice...	Uporaba metode čarobne palčke	Elementi k rešitvi usmerjenega pristopa	Pristopi, metode, tehnike uporabljene pri delu
C92	... spremljam otrokova čustva, občutja.	Spremljanje otrokovih čustev, občutij	Vloga strokovnega delavca	Pogovor z otrokom
C93	Včasih se z manjšimi otroci pogovarjam tudi s pomočjo risbe, ki jo sami narišejo	Uporaba risbe	Kreativni mediji	Pristopi, metode, tehnike uporabljene pri delu
C94	Metode se mi zdijo smiselne in uporabne predvsem zato, ker omogočajo, da se uporabniku oz. otroku približaš (npr. zrcaljenje)...	Uporaba metod omogoča, da se otroku približaš	Smiselnost uporabe metod, tehnik	Pristopi, metode, tehnike uporabljene pri delu
C95	... ustvariš varen, odprt prostor...	Vzpostavitev varnega prostora	Smiselnost uporabe metod, tehnik	Pristopi, metode, tehnike

				uporabljene pri delu
C96	...vzpostaviš stik.	Vzpostavitev stika	Smiselnost uporabe metod, tehnik	Pristopi, metode, tehnike uporabljene pri delu
C97	Parafraziranje pa daje otroku občutek, da je slišan, upoštevan in tudi odpira prostor za nadaljnji pogovor.	Otrok se počuti slišane, upoštevanega, odpre se prostor za nadaljnji pogovor	Smiselnost uporabe metod, tehnik	Pristopi, metode, tehnike uporabljene pri delu
C98	Čarobna palčka se mi zdi smiselna predvsem zato, ker odpira oz. ustvarja rešitve, otrok dobi novo perspektivo, omogoča bolj optimističen pogled na stvari.	Odpiranje rešitev, omogoča otroku novo perspektivo, optimističen pogled	Smiselnost uporabe metod, tehnik	Pristopi, metode, tehnike uporabljene pri delu

Št. Izjave	Izjava	Pojem	Kategorija	Tema
D1	Strokovni delavci centra za socialno delo opravljamo vsaj te prve pogovore s sektorjem za kriminalistične preiskave oz. policijo, ker ko govorimo o sumu spolne zlorabe, je zadeva še toliko bolj občutljiva. Ker gre za sum samega kaznivega dejanja, se povezujemo z njimi in razgovore opravljamo skupaj.	Prisotnost kriminalista na prvem pogovoru z otrokom	Prvi pogovor z otrokom	Pogovor z otrokom
D2	Predhodno se že pripravimo...	Predhodna priprava	Priprava na pogovor	Pogovor z otrokom
D3	... in se dogovorimo, kje bo potekal razgovor.	Dogovor o prostoru izvedbe pogovora	Priprava na pogovor	Pogovor z otrokom
D4	Večinoma to poteka v šolah oz. vrtcih.	Šola, vrtec	Prostor izvedbe	Pogovor z otrokom
D5	Torej v otroku bolj prijaznemu okolju, da ga ne izpostavljamo in da ga ne vabimo v nek tuj prostor, sploh ko govori o tako občutljivi temi.	Pogovor poteka v otroku bolj prijaznemu okolju	Vzpostavljanje varnega okolja	Pogovor z otrokom
D6	Mi se najprej napovemo, dogovorimo s svetovalno službo in se dogovorimo za kraj in prostor.	Napoved in dogovor s svetovalno službo	Prvi pogovor z otrokom	Pogovor z otrokom

D7	Vedno prosimo, da gre za nek prostor, v katerem se otrok dobro počuti...	Prostor v katerem se otrok dobro počuti	Prostor izvedbe	Pogovor otrokom	z
D8	...in da ni to v skupini seveda, ampak da je otrok sam.	Otrok odmaknjen na samo	Vzpostavlanje varnega okolja	Pogovor otrokom	z
D9	Prostor tudi malček preuredimo oz. pripravimo preden pride otrok notri. Torej, da postavimo stole in mizo tako, da otrok ne bo imel občutek, da je na zaslišanju in da bo njemu primeren.	Priprava prostora pred otrokovim prihodom	Vzpostavlanje varnega okolja	Pogovor otrokom	z
D10	Seveda smo tukaj pozorni tudi na starost, pripravimo tudi kakšno igračo, ki je njemu ljuba.	Priprava igrač	Prilagajanje pogovora starosti otroka	Pogovor otrokom	z
D11	Vzgojiteljico ali učiteljico (odvisno, koliko je otrok star) vprašamo tudi, kaj otrok rad počne...	Pridobivanje informacij o otroku s strani učiteljic ali vzgojiteljic	Priprave na pogovor	Pogovor otrokom	z
D12	...če rad bere knjige ali riše ali ima kakšen svoj način sproščanja...	Informacije o otrokovem načinu sproščanja	Vzpostavlanje varnega okolja	Pogovor otrokom	z
D13	... ali je to najstnik in se bo počutil bol varnega, če bo ob sebi mogoče imel še koga.	Prisotnost zaupne osebe pri pogovoru	Vzpostavlanje varnega okolja	Pogovor otrokom	z
D14	Tako, da čisto odvisno, izhajamo iz značilnosti otroka in na podlagi tega se potem dogovorimo in zadevo izpeljemo čim bolj, kot smo si jo zastavili.	Izhajanje iz značilnosti otroka	Vzpostavlanje varnega okolja	Pogovor otrokom	z
D15	Seveda potem, ko otrok pride v prostor, se mu najprej predstavimo, tako mi, kot tisti, ki je z nami. Najprej povemo malo o sebi, povemo, kaj počnemo...	Osebna predstavitev otroku	Prvi stik z otrokom	Pogovor otrokom	z
D16	...in potem se skušamo otroku oz. najstniku približat z nekimi splošnimi vprašanji	Vzpostavlanje stika s splošnimi vprašanji	Prvi stik z otrokom	Pogovor otrokom	z
D17	Najprej torej pove kaj o sebi, kaj rad počne, pri katerih predmetih je uspešen, kaj mu dela težave...	Otrok pove o svojih interesih, spretnostih, izzivih	Prvi stik z otrokom	Pogovor otrokom	z

D18	Začnemo tako, z nekimi bolj splošnimi vprašanji, da otroka sprostimo, pripravimo.	Splošna vprašanja otroka sprostijo	Vzpostavljanje varnega okolja	Pogovor otrokom	z
D19	Potem pa seveda v nadaljevanju povemo, zakaj smo prišli, da so zadeve jasne, seveda na otroku prijazen način.	Seznanitev otroka z namenom obiska	Prvi stik z otrokom	Pogovor otrokom	z
D20	Potem pa se pogovor razvija dalje.	Preusmeritev pogovora na odkrivanje spolne zlorabe po prijetnejših temah	Odkrivanje suma spolne zlorabe	Pogovor otrokom	z
D21	Veliko izkušenj s spolnimi zlorabami nimam. Spomnim se lahko le enega primera, kjer je bil nek sum in nas je o tem obvestil vrtec.	Malo izkušenj s spolnimi zlorabami otrok	Vpliv na kompetentnost	Kompetentnost pri opravljanju dela	
D22	Delo prepustim najprej SKP-ju ali policiji, ker imajo vseeno neka specifična forenzična znanja.	Delo prevzame SKP ali policija	Odkrivanje suma spolne zlorabe	Pogovor otrokom	z
D23	Sama sem se bolj prepoznala v vlogi vključevalca v tem razgovoru.	Vključevanje v pogovor	Vloga strokovne delavke	Pogovor otrokom	z
D24	Bolj v smeri prepoznavne reakcije otroka...	Prepoznavanje otrokovih reakcij	Vloga strokovne delavke	Pogovor otrokom	z
D25	... in v nudenju opore...	Nudenje opore	Vloga strokovne delavke	Pogovor otrokom	z
D26	...in ne toliko v vlogi »kaj in kako se je zgodilo«.	Ne ugotavlja suma	Vloga strokovne delavke	Pogovor otrokom	z
D27	Prepoznavala sem občutja otroka...	Prepoznavanje otrokovih občutij	Vloga strokovne delavke	Pogovor otrokom	z
D28	... kdaj bi bilo potrebno pogovor zaustavit, če bi bil ta za otroka prenaporen (»Aha, bomo mogoče zdaj prekinili. Je prenaporno? Rabiš kozarec vode? Dejmo zdaj malce zaustavit pogovor. Kaj ti to pomeni?..)...	Prepoznavanje kdaj postane pogovor prenaporen za otroka	Vloga strokovne delavke	Pogovor otrokom	z
D29	...bolj vlogi nekega supporta.	Nudenje podpore	Vloga strokovne delavke	Pogovor otrokom	z
D30	Predvsem se opiram na znanja pridobljena iz kvalitetnih izobraževanj.	Kvalitetna izobraževanja	Znanje	Pogovor otrokom	z

D31	Zelo rada uporabljam tehniko »tukaj in zdaj«, da se najprej res opredeli neke občutke povezane s samimi dejanji, ker se tej občutki lahko tudi nanašajo na neko dejanje, ki se je zgodilo v preteklosti.	Delo v sedanjosti	Uporaba elementov delovnega odnosa	Pristopi, metode, tehnike uporabljene pri delu
D32	Potem pa čisto odvisno od otroka, sledim njegovemu toku pripovedovanja.	Pridruževanje otroku	Vloga strokovne delavke	Pogovor z otrokom
D33	Mogoče je včasih lažje, ko nekoga poslušas, ki vodi konkreten razgovor in se ti res lahko vključuješ in vidiš, kaj je bilo mogoče pozabljeno in ne vprašano...	Zaznavanje pozabljenega in ne vprašanega v pogovoru	Vloga strokovne delavke	Pogovor z otrokom
D34	...in smo res lahko tu neka dodana vrednost pri samem odkrivanju in prepoznavanju ali je res prišlo do zlorabe ali ne.	Pomembna vloga SD pri odkrivanju spolnih zlorab otrok	Vloga strokovne delavke	Pogovor z otrokom
D35	Obstajajo tako vprašanja, ki se jih večkrat postavi...	Večkrat zastavljena vprašanja	Prvi pogovor z otrokom	Pogovor z otrokom
D36	... in tista, ki so prilagojena otroku	Vprašanja prilagojena otroku	Prvi pogovor z otrokom	Pogovor z otrokom
D37	Mogoče so večkrat uporabljena vprašanja, seveda postavljena z nekim občutkom, ampak, koliko krat se je zgodilo...	Vprašanje o pogostosti zlorabe	Odkrivanje suma spolne zlorabe	Pogovor z otrokom
D38	... ali je bilo iz strani iste osebe...	Vprašanje o povzročitelju	Odkrivanje suma spolne zlorabe	Pogovor z otrokom
D39	koliko je bilo to intenzivno...to so bolj taka splošna vprašanja pri ugotavljanju suma spolne zlorabe.	Vprašanje o intenzivnosti spolne zlorabe	Odkrivanje suma spolne zlorabe	Pogovor z otrokom
D40	Se mi zdi res, tudi iz samih izobraževanj, ki jih imamo, da je velik poudarek na tej odprtosti in iskrenosti.	Odprtost in iskrenost	Vloga strokovne delavke	Pogovor z otrokom
D41	Da ne smemo mi, kot strokovni delavci, imeti neke zadržke in strah pred samo zlorabo, če se je zgodila.	Soočanje SD s tematiko spolne zlorabe otrok	Vloga strokovne delavke	Pogovor z otrokom
D42	Tako, da se moramo dobro pripraviti.	Pomembna dobra priprava	Vloga strokovne delavke	Pogovor z otrokom

D43	V konkretni izkušnji iz vrtca, je bila prisotna vzgojiteljica in sem na neki točki prepoznala, da moramo zadevo prekiniti, ker vzgojiteljica ni zmoгла slišati in slediti toku dogajanja.	Prepoznavanje občutkov podpirne osebe pri pogovoru	Vloga strokovne delavke	Pogovor otrokom z
D44	To bi pa lahko negativno vplivalo na otroka, če nebi pogovora na tej točki malo prekinili.	Čustvena nestabilnost podpirne osebe otroku v škodo	Prvi pogovor z otrokom	Pogovor otrokom z
D45	Izziv se mi zdi ta drža strokovnega delavca...	Strokovna drža	Izzivi pri pogovoru z otrokom	Pogovor otrokom z
D46	...da ne padeš v zgodbo in se ne pusti čustveno prizadeti.	Zgodba te ne sme čustveno prizadeti	Izzivi pri pogovoru z otrokom	Pogovor otrokom z
D47	Torej to, da si direkten na nek način in se o zlorabi lahko odkrito pogovarjaš, brez zadržkov	Odkrito pogovarjanje o spolni zlorabi brez zadržkov	Izzivi pri pogovoru z otrokom	Pogovor otrokom z
D48	Po drugi strani pa imeti občutek in senzibilnost, da veš, do kakšne točke pogovor peljati.	Senzibilnost v pogovoru	Izzivi pri pogovoru z otrokom	Pogovor otrokom z
D49	Otrok mora namreč dobiti občutek, da lahko o zlorabi govori.	Občutek otroka, da o zlorabi lahko govori	Izzivi pri pogovoru z otrokom	Pogovor otrokom z
D50	V tem konkretnem primeru, mi je bilo v pomoč in podporo to, da je bil kriminalist zraven, ki je zadevo vodil bolj direktno...	Prisotnost kriminalista	Podpora pri premagovanju izzivov pri pogovoru z otrokom	Pogovor otrokom z
D51	... jaz pa sem razgovor še bolj blažila in »zapakirala zadevo« na otroku bolj prijazen način.	Vloga zaščitnice otroka	Podpora pri premagovanju izzivov pri pogovoru z otrokom	Pogovor otrokom z
D52	Mi smo dali skozi nekaj zelo kvalitetnih izobraževanj skozi...	Kvalitetna izobraževanja	Udeležba na izobraževanjih	Izobraževanja
D53	... je pa tako, da če ti teh zadev ne prakticiraš, je zelo težko, da teorijo spraviš v prakso, ki se ti zgodi enkrat na toliko časa.	Težko je teorijo uporabiti v praksi, ki se zgodi enkrat toliko	Vpliv kompetence na	Kompetentnost pri opravljanju dela
D54	Če ni prakse hitro lahko zapadeš v vprašanja zaprtega tipa (da, ne), kar ni v redu...	Neuporabnost zaprtih vprašanj	Prvi pogovor	Pogovor otrokom z

D55	... in ozavestit vse pomembne stvari je težko, če ne prakticiraš.	Brez prakse težko ozavestiti pomembne stvari	Vpliv kompetence na	Kompetentnost pri opravljanju dela
D56	Jaz se počutim kompetentno...	Počuti se kompetentno	Občutek kompetentnosti o	Kompetentnost pri opravljanju dela
D57	...ampak seveda z odprtostjo na izboljšave	Odprtost za izboljšave	Občutek kompetentnosti o	Kompetentnost pri opravljanju dela
D58	Kot sem že omenila, smo mi dali skozi kvalitetna izobraževanja, ampak smatram, da bi mogli neko obdobje tudi ta znanja prakticirati in vaditi. Seveda ne na otrocih, ampak mi, strokovni delavci med sabo.	Utrjevanje znanj skupaj s sodelavci	Utrjevanje kompetenc	Kompetentnost pri opravljanju dela
D59	Da bi meli neke delavnice, na katerih bi imeli možnost izpeljati take pogovore na podlagi teoretičnih znanj.	Izpeljava pogovorov na delavnicah	Utrjevanje kompetenc	Kompetentnost pri opravljanju dela
D60	Seveda to ni načrtovano, zmanjka časa...	Odsotnost izkustvenih delavnic	Omejitve utrjevanju kompetenc pri	Kompetentnost pri opravljanju dela
D61	... in zraven so tu še ostale sistemske težave.	Težave v sistemu	Omejitve utrjevanju kompetenc pri	Kompetentnost pri opravljanju dela
D62	Torej vsaj ta prvi pogovor, v katerem se odkriva sum spolne zlorabe, ne opravimo sami, ampak s kriminalistom.	Prisotnost kriminalista na prvem pogovoru z otrokom	Prvi pogovor z otrokom	Pogovor z otrokom
D63	Potem v nadaljevanju pa tudi sami nadaljujemo pogovore...	Samostojno opravljanje pogovorov v nadaljevanju	Drugi pogovor	Pogovor z otrokom
D64	...gre pa bolj za namen izdelave načrta pomoči in razbremenitve otroka.	Izdelava načrta pomoči in razbremenitev otroka	Drugi pogovor	Pogovor z otrokom
D65	Mi smo imeli zelo kvalitetno izobraževanje z Gordano Buljan Flander, ki nam je dala veliko gradiva in je tudi pripravljena še naprej sodelovati z nami, če bi imeli še kakšne dileme. Vem, da bi se pri zapletenem primeru lahko na njo obrnila...	Kvalitetno izobraževanje s strani strokovnjakinje na področju	Udeležba na izobraževanjih	Izobraževanja
D66	...obrnem se tudi na sodelavke, ki imajo izkušnjo iz tega področja...	Sodelavke izkušnjami z	Podpora pri vodenju pogovora	Pogovor z otrokom

D67	...pa mogoče tudi na druge strokovnjake...	Drugi strokovnjaki	Podpora pri vodenju pogovora	Pogovor otrokom z
D68	...klinično psihologinjo...	Klinična psihologinja	Podpora pri vodenju pogovora	Pogovor otrokom z
D69	...pedopsihiatra...	Pedopsihiater	Podpora pri vodenju pogovora	Pogovor otrokom z
D70	Poglavitno izobraževanje je bilo to od Gordane Buljan Flander, ki se res ukvarja s tem in je prav specializirana za take razgovore z otroci, ki so žrtve spolne zlorabe.	Predavanje strokovnjakinje na področju	Udeležba na izobraževanjih	Izobraževanja
D71	Kar mi je ostalo najbolj v spominu je to, da nam je preko video projekcij prikazala opravljene razgovore z otroci.	Prikaz kvalitetnih pogovorov z otroki preko video projekcij	Udeležba na izobraževanjih	Izobraževanja
D72	Tu smo lahko videli, koliko ene senzibilnosti in znanja je zares potrebnega, da izpelješ kvalitetni razgovor.	Poudarek na senzibilnosti in potrebnem znanju za opravljanje pogovorov	Udeležba na izobraževanjih	Izobraževanja
D73	Hkrati pa nam je pokazala tudi posnetke nekvalitetnih razgovorov.	Prikaz nekvalitetnih pogovorov z otroki preko video projekcij	Udeležba na izobraževanjih	Izobraževanja
D74	Res, do kakšnih pomembnih podatkov je ona prišla s svojim načinom dela in do kakšnih so prišli tisti, ki niso imeli takih znanj.	Kvalitetno opravljeni pogovori pripeljejo do pomembnih podatkov	Udeležba na izobraževanjih	Izobraževanja
D75	Ne, mislim, da nam ni omogočenih dovolj izobraževanj.	Premalo izobraževanj	Udeležba na izobraževanjih	Izobraževanja
D76	Definitivno bi jih potrebovali več, ker vedno rabiš neke osvežitve znanja.	Izobraževanja potrebna za osvežitev znanj	Udeležba na izobraževanjih	Izobraževanja
D77	Dobro bi bilo nadaljevanje, torej, da bi lahko še sami z izkustvenimi delavnicami poskusili pogovore izpeljati, kot so nam predstavljeni na izobraževanjih.	Izkustvene delavnice	Željena izobraževanja	Izobraževanja
D78	Anatomske lutke poznam...	Seznanjena z anatomskimi lutkami	Seznanjenost z anatomskimi lutkami	Anatomske lutke
D79	...ampak nisem usposabljana za njihovo uporabo.	Neizurjenost za uporabo	Uporaba anatomskih lutk	Anatomske lutke

D80	Ne spomnim se konkretno, kje sem prvič slišala zanje, pač vem da se jih lahko uporablja pri delu.	Splošna seznanjenost	Uporaba anatomskih lutk	Anatomske lutke
D81	Drugače sem imela prav izkušnjo videt uporabo teh lutk v konkretnem primeru v vrtcu, ko sva bila s kriminalistom na razgovoru z otrokom.	Prisotnost na pogovoru z lutko	Uporaba anatomskih lutk	Anatomske lutke
D82	Ne lutke nisem uporabljala...	Lutk samostojno ne uporablja	Uporaba anatomskih lutk	Anatomske lutke
D83	... sem pa bila priča pogovoru ja.	Prisotnost na pogovoru z lutko	Uporaba anatomskih lutk	Anatomske lutke
D84	Se mi zdi, da je res potrebno dodatno izobraževanje za uporabo lutk. Sama si jih zdaj ne bi drznila kar tako uporabiti...	Potrebna izurjenost za uporabo anatomskih lutk	Uporaba anatomskih lutk	Anatomske lutke
D85	... ker smatram, da je lahko zelo dober pripomoček...	Lahko zelo dober pripomoček	Prednosti uporabe	Anatomske lutke
D86	... a hkrati lahko tudi slab, če ni dobro oziroma pravilno uporabljen in lahko tako narediš otroku tudi več škode.	Brez znanja o uporabi lahko otroku povzročiš škodo	Slabosti uporabe	Anatomske lutke
D87	Zdi se mi, da je uporaba dobra predvsem pri mlajših otrocih....	Uporaba smiselna pri mlajših otrocih	Smiselnost uporabe	Anatomske lutke
D88	 pri otrocih, ki imajo razne primanjkljaje....	Uporaba smiselna pri otrocih z določenimi primanjkljaji	Smiselnost uporabe	Anatomske lutke
D89	 in pri otrocih, ki imajo zadržke pri poimenovanju spolovil ali česar koli drugega.	Uporaba smiselna pri otrocih z zadržki pri izražanju	Smiselnost uporabe	Anatomske lutke
D90	Na lutki lahko tako tudi vse pokažejo....	Prikaz zlorabe	Prednost uporabe	Anatomske lutke
D91	... in opredelijo točke, kje se je zgodila zloraba...	Opredelitev točk zlorabe	Prednost uporabe	Anatomske lutke
D92	... in na kakšen način.	Opredelitev načina zlorabe	Prednost uporabe	Anatomske lutke
D93	Če otrok ne razume pomena lutke in namena, se lahko iz lutke tudi nočuje...	Norčevanje iz lutke s strani otroka	Slabosti uporabe	Anatomske lutke

D94	... ali ne razume zakaj se jo uporabi.	Nerazumevanje uporabe s strani otroka	Slabosti uporabe	Anatomske lutke
D95	Bolj se mi zdi pomembno to, da mi prepoznamo, da v kolikor zadeva ne bo peljala v pravo smer, to tudi prekinemo.	Pomembno prepoznati, če je uporaba smiselna	Uporaba anatomskih lutk	Anatomske lutke
D96	Primerna se mi zdi uporaba predvsem pri vrtčevskih otrocih....	Uporaba smiselna pri vrtčevskih otrocih	Smiselnost uporabe	Anatomske lutke
D97	 in potem tudi v prvi triadi.	Uporaba smiselna pri otrocih prve triade	Smiselnost uporabe	Anatomske lutke
D98	Ma čisto odvisno, pri otrocih s posebnimi potrebami pomaga pri izražanju tudi starejšim otrokom.	Uporaba smiselna pri starejših otrocih s posebnimi potrebami	Smiselnost uporabe	Anatomske lutke
D99	Spet se vračam na Gordano, ki nam je pokazala primer uporabe lutke pri starejšemu otroku s posebnimi potrebami, ki je bil zlorabljen s strani sovrstnikov. Ta lutka mu je pomagala pri izražanju, bil pa je star 13, 14 let.	Prikaz uporabe anatomske lutke pri otroku s posebnimi potrebami	Udeležba na izobraževanjih	Izobraževanja
D100	Pri najstnikih, ki nimajo težav v duševnem zdravju pa bi bila lahko lutka sredstvo posmehovanja in uporaba ne bi bila primerna.	Lutka je lahko sredstvo posmeha pri najstnikih brez težav v duševnem zdravju	Slabosti uporabe	Anatomske lutke
D101	Ma tukaj si ne upam preveč reč, ker nimam povratnih informacij od ostalih, ki lutko uporabljajo, ali je smiselna ali ne	Nima povratnih informacij od ostalih strokovnjakov, ki lutko uporabljajo	Uporaba prihodnosti v	Anatomske lutke
D102	Jaz mislim, da je pri uporabi potrebno veliko previdnosti...	Potrebno veliko previdnosti pri uporabi	Uporaba anatomskih lutk	Anatomske lutke
D103	...in mislim, da se mora nekdo, ki dobi lutko v roko izobraziti za to, kot za vsak pripomoček.	Potrebna izobrazba za uporabo	Uporaba anatomskih lutk	Anatomske lutke
D104	Kakšna je pa prav prihodnost lutke se ne bi opredelila, ker ne poznam nekega večinskega mnenja pri uporabi	Neopredeljenost o uporabi v prihodnosti	Uporaba prihodnost v	Anatomske lutke

Št. Izjave	Izjava	Pojem	Kategorija	Tema
E1	Prisotna sem bila pri enem pogovoru v katerem se je odkrivalo sum spolne zlorabe otroka.	Prisotnost na enem pogovoru, v katerem se je odkrival sum spolne zlorabe	Prvi pogovor z otrokom	Pogovor z otrokom
E2	Konkretno sem otroka že imela v obravnavi in je do suma zlorabe prišlo tekom postopka urejanja starševskih razmerij.	Otroka poznala že od prej	Prvi stik z otrokom	Pogovor z otrokom
E3	Otroka sem torej poznala in že prej z njim vzpostavila stik pred samim pogovorom v fazi odkrivanja spolne zlorabe.	Stik je bil vzpostavljen že pred pogovorom	Prvi stik z otrokom	Pogovor z otrokom
E4	Na splošno se pogovor z otrokom, za katerega se ugotavlja sum spolne zlorabe, dela v prisotnosti kriminalista SKP.	Prisotnost kriminalista na prvem pogovoru z otrokom	Prvi pogovor z otrokom	Pogovor z otrokom
E5	Pogovor vodi kriminalist...	Pogovor vodi kriminalist	Prvi pogovor z otrokom	Pogovor z otrokom
E6	... jaz sem zraven zaradi postopka...	Prisotna zaradi postopka	Vloga strokovne delavke	Pogovor z otrokom
E7	...kot varna oseba pa je bila prisotna otrokova najljubša vzgojiteljica.	Prisotnost vzgojiteljice kot zaupne osebe	Vzpostavljanje varnega okolja	Pogovor z otrokom
E8	Varno okolje skušam vzpostaviti predvsem tako, da po potrebi pogovor preusmerim na druga vprašanja...	Po potrebi preusmerjanje pogovora na druga vprašanja	Vzpostavljanje varnega okolja	Pogovor z otrokom
E9	...zaključim pogovor z drugo temo.	Zaključevanje pogovora z drugo temo	Vzpostavljanje varnega okolja	Pogovor z otrokom
E10	Seveda v dogovoru s kriminalistom.	Dogovarjanje s kriminalistom	Prvi pogovor	Pogovor z otrokom
E11	Pogovor vodim na razbremenilni način, to je moja vloga, vloga socialnih delavk...	Razbremenitev otroka	Vloga strokovne delavke	Pogovor z otrokom
E12	... da varujemo otrokovo korist...	Varovanje otrokove koristi	Vloga strokovne delavke	Pogovor z otrokom
E13	...in pa tudi, da otroku (na način primeren njegovim letom) ponudimo in ga seznanimo z možnostmi, ki jih	Seznanitev otroka z možnostmi, ki mu jih ponuja postopek	Informiranje otroka	Pogovor z otrokom

	v takih postopkih ima (npr. krizni center).			
E14	Pogovor po navadi poteka v prostorih šole ali vrtca.	Šola, vrtec	Prostor izvedbe	Pogovor otrokom z
E15	V mojem primeru se je pogovor opravil v vrtcu...	Pogovor v konkretnem primeru opravljen v vrtcu	Prostor izvedbe	Pogovor otrokom z
E16	...ob prisotnosti kriminalistke SKP...	Prisotnost kriminalista na prvem pogovoru z otrokom	Prvi pogovor z otrokom	Pogovor otrokom z
E17	... ter otrokove vzgojiteljice.	Prisotnost vzgojiteljice	Prvi pogovor z otrokom	Pogovor otrokom z
E18	Pogovor opravi za to usposobljen kriminalist SKP, ki vprašanja prilagodi otrokovi starosti.	Vprašanja v pogovoru prilagaja kriminalist glede na starost otroka	Prilagajanje pogovora starosti otroka	Pogovor otrokom z
E19	Pogledam zgodovino obravnave družine...	Pregled spisov družine	Priprava na pogovor	Pogovor otrokom z
E20	... pripravim si okvirna vprašanja...	Priprava okvirnih vprašanj	Priprava na pogovor	Pogovor otrokom z
E21	... pogledam kakšno gradivo ipd.	Pregled gradiva	Priprava na pogovor	Pogovor otrokom z
E22	Na znanja, pridobljena na seminarjih in izobraževanjih	Opiranje na znanja pridobljena na izobraževanjih	Znanja	Pogovor otrokom z
E23	Vem, da se lahko z otrokom riše, uporablja lutke...	Poznavanje pogovora preko risbe ali lutk	Kreativni mediji	Pristopi, metode, tehnike uporabljene pri delu
E24	... a tega ne uporabljam.	Lutk in risanja z otrokom se ne poslužuje	Kreativni mediji	Pristopi, metode, tehnike uporabljene pri delu
E25	Do sedaj jih nisem uporabljala.	Ne uporablja posebnih metod, tehnik	Kreativni mediji	Pristopi, metode, tehnike uporabljene pri delu
E26	Občasno uporabljam Karte prijateljstva, ampak pri splošnih razgovorih, ne pri sumu spolne zlorabe.	Uporaba kart prijateljstva v splošnih pogovorih z otroki	Kreativni mediji	Pristopi, metode, tehnike uporabljene pri delu
E27	Oboje, obstajajo tako določena vprašanja, ki se jih večkrat uporabi...	Večkrat zastavljena vprašanja	Prvi pogovor z otrokom	Pogovor otrokom z

E28	... in vprašanja prilagojena otroku.	Vprašanja prilagojena otroku	Prvi pogovor z otrokom	Pogovor z otrokom
E29	Torej, splošna vprašanja...	Vprašanja, ki se vežejo na otroka	Prvi stik z otrokom	Pogovor z otrokom
E30	...ter dodatna, prilagojena konkretni situaciji in otroku.	Vprašanja prilagojena situaciji	Prvi pogovor z otrokom	Pogovor z otrokom
E31	Meni osebno se zdi izziv način postavljanja vprašanj oz. vodenja pogovora na način, da se otroku ne povzroča dodatne stiske	Vodenje pogovora brez povzročanja dodatne stiske otroka	Izzivi pri pogovoru z otrokom	Pogovor z otrokom
E32	Biti dovolj »trden«, da otroku daš potrebno oporo...	Nudjenje potrebne opore otroku	Izzivi pri pogovoru z otrokom	Pogovor z otrokom
E33	 in vedenje, da lahko »preneseš« informacije in zgodbo, ki ti jo pripoveduje.	Sporočilo otroku, da zmoreš slišati zgodbo	Izzivi pri pogovoru z otrokom	Pogovor z otrokom
E34	Pri tem najbolj pomagajo strukturirana vprašanja, pripravljena in prilagojena takšnemu načinu razgovora.	Strukturirana vprašanja oz. vprašanja prilagojena takšnemu pogovoru	Podpora pri premagovanju izzivov pri pogovoru z otrokom	Pogovor z otrokom
E35	Sama sem imela (na srečo) do sedaj samo en primer suma spolne zlorabe.	Do sedaj en primer takega pogovora	Vpliv na kompetence	Kompetentnost pri opravljanju dela
E36	Na podlagi tega in na podlagi dejstva, da razgovore opravljajo kriminalisti SKP, se iskreno povedano, sama ne čutim dovolj kompetentno, za opravljanje takšnih razgovorov.	Ne počuti se dovolj kompetentne	Občutek o kompetentnosti	Kompetentnost pri opravljanju dela
E37	Potrebovala bi čim več izobraževanj in usposabljanj.	Več izobraževanj in usposabljanj	Utrjevanje kompetenc	Kompetentnost pri opravljanju dela
E38	In absolutno delo v dvojicah.	Delo v dvojicah	Utrjevanje kompetenc	Kompetentnost pri opravljanju dela
E39	V takšnih primerih se praviloma pogovori ne opravljajo samostojno, vedno v paru.	Pogovor se opravlja v paru	Prvi pogovor	Pogovor z otrokom
E40	Po mojih izkušnjah v paru s kriminalistom SKP.	Prisotnost kriminalista SKP	Prvi pogovor z otrokom	Pogovor z otrokom
E41	Prisotna je bila tudi otrokova najljubša vzgojiteljica.	Prisotnost otrokove najljubše vzgojiteljice	Prvi pogovor z otrokom	Pogovor z otrokom

E42	Tak pogovor opravimo skupaj predvsem zato, da zasledujemo otrokovo korist...	V dvojicah zaradi zasledovanja otrokovih koristi	Prvi pogovor z otrokom	Pogovor z otrokom
E43	...in ga ne izpostavljamo večkratnim pogovorom o spolni zlorabi.	V dvojicah zaradi izogibanja večkratnim pogovorom o zlorabi	Prvi pogovor z otrokom	Pogovor z otrokom
E44	Čprav v praksi otrok večkrat razlaga o tem, kljub temu, da naj bi se tak pogovor opravil le enkrat.	V praksi otrok večkrat izpostavljen pogovorom o zlorabi	Prvi pogovor z otrokom	Pogovor z otrokom
E45	Obrnem se na SKP...	Sektor kriminalistične policije	Podpora pri vodenju pogovora	Pogovor z otrokom
E46	... druge sodelavke, ki imajo več izkušenj...	Sodelavke izkušnjami z	Podpora pri vodenju pogovora	Pogovor z otrokom
E47	... pregled literature.	Pregled literature	Podpora pri vodenju pogovora	Pogovor z otrokom
E48	Predavanj/izobraževanj dr. Gordane Buljan Flander (Zagreb).	Izobraževanje s strani strokovnjakinje na področju	Udeležba na izobraževanjih	Izobraževanja
E49	Smiselne so bile konkretne usmeritve....	Smiselne konkretne usmeritve	Udeležba na izobraževanjih	Izobraževanja
E50	...konkretni primeri opravljenih razgovor ipd.	Smiselni konkretni primeri opravljenih pogovorov	Udeležba na izobraževanjih	Izobraževanja
E51	Šlo je sicer za predavanja o spolnih zlorabah ne pa za konkretno usposabljanje.	Predavanja	Udeležba na izobraževanjih	Izobraževanja
E52	V našem poklicu in pri našem področju dela, izobraževanj ni nikoli dovolj.	Potrebnih več izobraževanj	Udeležba na izobraževanjih	Izobraževanja
E53	Konkretne usmeritve...	Konkretne usmeritve	Željena izobraževanja	Izobraževanja
E54	 delo na konkretnih primerih...	Delo na konkretnih primerih	Željena izobraževanja	Izobraževanja
E55	... daljša, večdnevna izobraževanj in usposabljanja.	Večdnevna izobraževanja in usposabljanja	Željena izobraževanja	Izobraževanja
E56	Seznanjena sem z njimi...	Seznanjena z anatomskimi lutkami	Seznanjenost z anatomskimi lutkami	Anatomske lutke
E57	... nisem jih še uporabljala...	Lutk samostojno ne uporablja	Uporaba anatomskih lutk	Anatomske lutke

E58	... in tudi pri uporabi anatomskih lutk ob razgovoru, še nisem bila prisotna...	Ni še bila priča pogovoru v katerem so bile lutke uporabljene	Uporaba anatomskih lutk	Anatomske lutke
E59	Prvič sem se srečala z lutkami na predavanju oz. izobraževanju.	Prvo srečanje z lutkami na izobraževanju	Uporaba anatomskih lutk	Anatomske lutke
E60	Ne še, nisem jih ne uporabljala...	Lutk samostojno ne uporablja	Uporaba anatomskih lutk	Anatomske lutke
E61	...in ne bila priča pogovoru, v katerem so se lutke uporabile.	Ni bila še priča pogovoru z anatomsko lutko	Uporaba anatomskih lutk	Anatomske lutke

Št. Izjave	Izjava	Pojem	Kategorija	Tema
F1	Razgovor z otrokom lahko CSD šele sedaj, po Družinskem zakoniku opravlja brez kriminalistov.	Možnost samostojnega opravljanja pogovora po novem Družinskem zakoniku	Prvi pogovor z otrokom	Pogovor z otrokom
F2	Ob vseh sumih nasilja nad otrokom smo bili prej prisotni na razgovoru s kriminalistom...	Prej vedno prisoten kriminalist	Prvi pogovor z otrokom	Pogovor z otrokom
F3	...ter se dopolnjevali.	Dopolnjevanje s kriminalistom	Prvi pogovor z otrokom	Pogovor z otrokom
F4	Nisem pa še imela priložnosti takega pogovora opraviti tudi sama.	Pogovora z otrokom ne opravlja sama	Prvi pogovor z otrokom	Pogovor z otrokom
F5	V pogovoru z otrokom skušam varno okolje vzpostaviti s tem, da se otroku predstavim...	Osebna predstavitev otroku	Prvi stik z otrokom	Pogovor z otrokom
F6	... s pozdravom...	Pozdrav otroka	Prvi stik z otrokom	Pogovor z otrokom
F7	...z budnim spremljanjem odziva...	Pozornost na otrokove odzive v pogovoru	Vloga strokovne delavke	Pogovor z otrokom
F8	... spoštovanjem molka...	Spoštovanje molka otroka	Vloga strokovne delavke	Pogovor z otrokom
F9	Komunikacija z otrokom poteka umirjeno...	Umirjena komunikacija z otrokom	Vloga strokovne delavke	Pogovor z otrokom
F10	...osredotočeno na otrokove odgovore...	Osredotočenost na otrokove odgovore	Vloga strokovne delavke	Pogovor z otrokom

F11	...in neverbalno komunikacijo.	Osredotočenost na otrokovo neverbalno komunikacijo	Vloga strokovne delavke	Pogovor otrokom z
F12	Pogovor poteka od splošnega k bolj specifičnemu.	Potek pogovora od splošnega k specifičnemu	Prvi pogovor z otrokom	Pogovor otrokom z
F13	Torej od pogovora o sošolcih...	Pogovor o sošolcih	Prvi stik z otrokom	Pogovor otrokom z
F14	...šoli, kaj ima v šoli rad...	Pogovor o stvareh, ki jih v šoli ima rad	Prvi stik z otrokom	Pogovor otrokom z
F15	...česa nima rad...	Pogovor o stvareh, ki jih v šoli nima rad	Prvi stik z otrokom	Pogovor otrokom z
F16	... kaj rad počne izven šole (hobiji)...	Pogovor o otrokovih interesih	Prvi stik z otrokom	Pogovor otrokom z
F17	... širše o družinskem okolju...	Pogovor o družinskem okolju	Prvi stik z otrokom	Pogovor otrokom z
F18	... o tem kdo mu je blizu...	Pogovor o bližnjih osebah	Prvi stik z otrokom	Pogovor otrokom z
F19	... kdo se z njim igra...	Pogovor o igri	Prvi stik z otrokom	Pogovor otrokom z
F20	... k bolj specifičnemu. Ožimo vprašanja.	Ožetje vprašanj po sprostitvenih temah	Prvi pogovor z otrokom	Pogovor otrokom z
F21	Pogovor pa navadno poteka v vrtcu ali šoli...	Vrtec, šola	Prostor izvedbe	Pogovor otrokom z
F22	... njegovi starosti pa ga prilagajamo na podlagi poznavanja njegovega starostnega razvoja...	Poznavanje njegovega starostnega razvoja	Prilagajanje pogovora starosti otroka	Pogovor otrokom z
F23	... teorije razvojnih potreb...	Poznavanje teorije razvojnih potreb	Prilagajanje pogovora starosti otroka	Pogovor otrokom z
F24	... poznavanja dinamike nasilja nad otrokom.	Poznavanje dinamike nasilja nad otrokom	Prilagajanje pogovora starosti otroka	Pogovor otrokom z
F25	Pripravim se tako, da spoznam okoliščine...	Spoznavanje okoliščin	Priprava na pogovor	Pogovor otrokom z
F26	... dejanja...	Seznanitev z dejanji	Priprava na pogovor	Pogovor otrokom z
F27	... družinsko situacijo...	Seznanitev z družinsko situacijo	Priprava na pogovor	Pogovor otrokom z

F28	... otrokovo situacijo...	Seznanitev z otrokovo situacijo	Priprava na pogovor	Pogovor otrokom	z
F29	... starost...	Seznanitev s starostjo otroka	Priprava na pogovor	Pogovor otrokom	z
F30	... predhodne informacije o družini oz. otroku, morebitno predhodno delo z družino...	Pregled spisov družine	Priprava na pogovor	Pogovor otrokom	z
F31	... sodelovanje s šolo ali vrtcem.	Sodelovanje s šolo ali vrtcem	Priprava na pogovor	Pogovor otrokom	z
F32	Opiram se na znanja, kot so otrokov starostni razvoj (če je npr. v četrtem razredu osnovne šole, kaj potrebuje, kaj bi naj znal, kdaj je lahko otrok že sam, kdaj ga ni okej še pustiti samega...)...	Starostni razvoj	Znanje	Pogovor otrokom	z
F33	...teorije razvojnih potreb...	Teorije razvojnih potreb	Znanje	Pogovor otrokom	z
F34	... poznavanja dinamike nasilja nad otrokom...	Dinamike nasilja nad otrokom	Znanje	Pogovor otrokom	z
F35	Kot opisujem, sem razgovor opravljala kot »spremljevalka« kriminalista, v razgovoru.	»Spremljevalka« kriminalista v pogovoru	Prvi pogovor z otrokom	Pogovor otrokom	z
F36	Kriminalist raziskuje kaznivo dejanje	Sum spolne zlorabe ugotavljajo kriminalisti	Odkrivanje suma spolne zlorabe	Pogovor otrokom	z
F37	... strokovne delavke pa po navadi boljše poznamo celotno družinsko situacijo...	Strokovne delavke navadno boljše poznajo družino	Vloga strokovne delavke	Pogovor otrokom	z
F38	... kriminalistu s tem pomagamo videti širšo sliko.	SD kriminalistu pomaga videti širšo sliko	Vloga strokovne delavke	Pogovor otrokom	z
F39	Če pride do ovadbe smo pa lahko v postopku ovadbe tudi priče.	Priča v postopku ovadbe	Vloga strokovne delavke	Pogovor otrokom	z
F40	Pri svojem delu uporabljam modele in tehnike iz teorije razvojnih potreb...	Modeli in tehnike iz teorije razvojnih potreb	Znanja iz psihologije	Pristopi, metode, tehnike uporabljene pri delu	
F41	... dinamik nasilja nad otrokom.	Modeli in tehnike iz dinamik nasilja nad otrokom	Znanja iz dinamik nasilja	Pristopi, metode, tehnike uporabljene pri delu	

F42	Na primer psihološke tehnike...	Psihološke tehnike	Znanja iz psihologije	Pristopi, metode, tehnike uporabljene pri delu
F43	... projektivne tehnike...	Projektivne tehnike	Znanja iz psihologije	Pristopi, metode, tehnike uporabljene pri delu
F44	...in vedno verjamem otroku.	Verjeti otroku	Odziv na otrokovo pripoved	Pogovor z otrokom
F45	Popolnoma se moramo osredotočiti na zaščito otroka...	Osredotočenost na zaščito otroka	Vloga strokovne delavke	Pogovor z otrokom
F46	...otroku tudi povem, da za nasilje ni ogovoren sam, na ustrezen način seveda...	Poudarek, da otrok za zlorabo ni kriv	Odziv na otrokovo pripoved	Pogovor z otrokom
F47	... povem mu tudi, da je prav, da je to povedal, da je pogumen.	Pohvala otroka zaradi poguma, ker je spregovoril	Odziv na otrokovo pripoved	Pogovor z otrokom
F48	Seveda obstajajo.	Večkrat uporabljena vprašanja	Prvi pogovor z otrokom	Pogovor z otrokom
F49	Pri obravnavi nasilja se pogovarjamo od splošnega proti specifičnemu.	Pogovor poteka od splošnega k specifičnemu	Prvi pogovor z otrokom	Pogovor z otrokom
F50	Torej, kdo živi z njim..	Vprašanja o družini	Spoznavanje otroka	Pogovor z otrokom
F51	... kako se počuti v šoli/vrtcu...	Vprašanja o počutju v vrtcu ali šoli	Prvi stik z otrokom	Pogovor z otrokom
F52	... kdo so njegovi prijatelji...	Vprašanja o prijateljih	Prvi stik z otrokom	Pogovor z otrokom
F53	... kako mu teče dan...	Vprašanja o poteku dneva	Prvi stik z otrokom	Pogovor z otrokom
F54	... katere predmete ima/nima rad...	Vprašanja o predmetih v šoli	Prvi stik z otrokom	Pogovor z otrokom
F55	... hobiji...	Vprašanja o otrokovih interesih	Prvi stik z otrokom	Pogovor z otrokom
F56	... strahovi...	Vprašanja o strahovih	Prvi stik z otrokom	Pogovor z otrokom
F57	... posebnosti v družini...	Vprašanja o družini	Prvi stik z otrokom	Pogovor z otrokom
F58	...imaš kakšno zaupno osebo...	Vprašanja o zaupni osebi	Prvi stik z otrokom	Pogovor z otrokom

F59	... bi lahko povedal še kaj več, kako je doma..?	Vprašanja »kaj več o tem«	Prvi stik z otrokom	Pogovor z otrokom
F60	Uporabljam tudi odprta vprašanja...	Uporaba odprtih vprašanj	Dialoški pristopi	Pristopi, metode, tehnike uporabljene pri delu
F61	... ki jim sledijo bolj specifična...	Uporaba specifičnih vprašanj	Dialoški pristopi	Pristopi, metode, tehnike uporabljene pri delu
F62	Največji izziv se mi zdi retravmatizacija otroka.	Retravmatizacija otroka	Izzivi pri pogovoru z otrokom	Pogovor z otrokom
F63	Razgovorov ne opravljam sama, ker menim, da morajo biti za to specializirani strokovnjaki...	Za opravljanje pogovora potrebna specializirana znanja	Izzivi pri pogovoru z otrokom	Pogovor z otrokom
F64	...da je razgovorov z otrokom čim manj...	Čim manj pogovorov z otrokom	Izzivi pri pogovoru z otrokom	Pogovor z otrokom
F65	in so informacije takoj uporabne povsod (kazenski postopek,...zaščita otroka...).	Informacije enega pogovora uporabljene povsod	Izzivi pri pogovoru z otrokom	Pogovor z otrokom
F66	Otrok mora tudi vedeti, kaj se bo zgodilo z vsebino pogovora, to je zelo pomembno, da se ne počuti preslišanega, ponovno zlorabljenega in retravmatiziranega vedno znova.	Informiranje otroka o postopku pomembno za občutek varnosti	Informiranje otroka	Pogovor z otrokom
F67	Počutim se osnovno kompetentno.	Počuti se kompetentno	Občutek kompetentnosti o	Kompetentnost pri opravljanju dela
F68	Potrebovala bi specializirano izobraževanje...	Specializirano izobraževanje	Utrjevanje kompetenc	Kompetentnost pri opravljanju dela
F69	... in delo izključno na tem področju	Delo izključno na tem področju	Utrjevanje kompetenc	Kompetentnost pri opravljanju dela
F71	Ne, takih pogovorov nisem še opravljala sama. Do sedaj sem jih opravljala vedno s kriminalistom.	Pogovor opravljen skupaj s kriminalistom	Prvi pogovor z otrokom	Pogovor z otrokom
F72	Pogovora ne opravljam sama, opravljene morajo biti timske zadeve pri takih pogovorih, pomemben je tim.	Strokovni tim	Podpora pri vodenju pogovora	Pogovor z otrokom
F73	Ne vem, če sem se udeležila katerih v zadnjih treh letih.	Neudeležba v zadnjih treh letih	Udeležba na izobraževanjih	Izobraževanja

F74	Ne, menim, da jih ni dovolj.	Premalo izobraževanj	Udeležba na izobraževanjih	Izobraževanja
F75	Kot sem že omenila bi si želela bolj specializirana izobraževanja.	Specializirana izobraževanja	Željena izobraževanja	Izobraževanja
F76	Da, sem seznanjena z anatomskimi lutkami.	Seznanjena je z anatomskimi lutkami	Seznanjenost z anatomskimi lutkami	Anatomske lutke
F77	Prvič sem se z njimi srečala med študijem in kasnejšimi seminarji.	Prvo srečanje med študijem in kasnejšimi seminarji	Uporaba anatomskih lutk	Anatomske lutke
F78	Ne, lutke nisem uporabljala...	Lutk samostojno ne uporablja	Uporaba anatomskih lutk	Anatomske lutke
F79	...ali bila priča pogovoru z otrokom s pomočjo anatomskih lutk.	Ni še bila priča pogovoru v katerem so bile lutke uporabljene	Uporaba anatomskih lutk	Anatomske lutke
F80	Videla sem le on line prikaze uporabe.	On line prikazi uporabe	Uporaba anatomskih lutk	Anatomske lutke
F81	Prednost se mi zdi zmožnost otrokove neverbalne komunikacije s pomočjo lutke.	Neverbalna komunikacija	Prednosti uporabe	Anatomske lutke
F82	Določene stvari lahko namreč otrok pokaže na lutki in jih ne rabi izgovoriti.	Prikaz zlorabe	Prednosti uporabe	Anatomske lutke
F83	Ne smemo jih uporabljati brez drugih diagnostičnih pripomočkov, izvzetih iz konteksta. Menim, da se lutke lahko uporablja kot del širšega pregleda skupaj z drugimi diagnostičnimi pripomočki.	Uporaba le skupaj z drugimi diagnostičnimi pripomočki	Slabosti uporabe	Anatomske lutke
F84	Uporaba se mi zdi smiselna takrat, ko otrok že zna pokazati dele telesa na sebi, najbolj zgodaj.	Z zmožnostjo otroka, da pokaže dele telesa na sebi	Smiselnost uporabe	Anatomske lutke
F85	Po moje najbolj zgodaj pri dveh letih.	Od dveh let dalje	Smiselnost uporabe	Anatomske lutke
F86	Ne bi vedla, kako bo z uporabo v prihodnosti.	Ne bi vedla	Uporaba v prihodnosti	Anatomske lutke
F87	Fajn bi bilo da bi se povečala uporaba tako v terapevtski, kot v diagnostični rabi.	Povečanje v terapevtski in diagnostični uporabi	Uporaba v prihodnosti	Anatomske lutke

Št. Izjave	Izjava	Pojem	Kategorija	Tema
G1	Takega razgovora še nisem izpeljala, bila sem zgolj prisotna, ko je predstavnik sektorja kriminalistične policije opravil razgovor z otrokom...	Pogovora z otrokom ne opravlja sama	Prvi pogovor z otrokom	Pogovor otrokom z
G2	...zato lahko izhajam iz razgovorov, na katerih sem bila prisotna v vlogi predstavnice centra za socialno delo kot zaščita otrokovih koristi pri odkrivanju suma na spolno zlorabo otroka.	Varovanje otrokovih koristi	Vloga strokovne delavke	Pogovor otrokom z
G3	Stik vzpostavim s predstavivijo sebe...	Osebna predstavitev	Prvi stik z otrokom	Pogovor otrokom z
G4	... in institucije...	Predstavitve institucije	Prvi stik z otrokom	Pogovor otrokom z
G5	... poskrbimo za bolj sproščeno ozračje, da otroku ni neprijetno...	Vzpostavljanje sproščenega ozračja	Vzpostavljanje varnega okolja	Pogovor otrokom z
G6	... postavimo nekaj splošnih vprašanj o šoli...	Splošna vprašanja o šoli	Prvi stik z otrokom	Pogovor otrokom z
G7	... družini...	Pogovor o družini	Prvi stik z otrokom	Pogovor otrokom z
G8	... prostem času...	Splošna vprašanja o prostem času	Prvi stik z otrokom	Pogovor otrokom z
G9	... in nato ožja vprašanja o tematiki, ki jo raziskujemo.	Vprašanja o raziskovani tematiki	Prvi pogovor z otrokom	Pogovor otrokom z
G10	Z empatičnim pristopom....	Empatični pristop	Vzpostavljanje varnega okolja	Pogovor otrokom z
G11	...opiranjem na strokovne smernice pri opravljanju razgovora z otrokom...	Opiranje na strokovne smernice	Vzpostavljanje varnega okolja	Pogovor otrokom z
G12	... s tem, da poskušamo sprostiti morebitno napeto ozračje oz. otrokovo stisko...	Sproščanje napetega ozračja, otrokove stiske	Vzpostavljanje varnega okolja	Pogovor otrokom z
G13	otroka pomirimo, v kolikor zaznamo njegovo vznemirjenost.	Pomiritev otroka ob zaznavanju vznemirjenosti	Vzpostavljanje varnega okolja	Pogovor otrokom z

G14	Otroku (glede na starostno obdobje) se predstavimo (sebe, institucijo)...	Predstavitev sebe in institucije	Prvi stik z otrokom	Pogovor z otrokom	z
G15	...opredelimo namen razgovora...	Seznaitvev otroka z namenom obiska	Prvi stik z otrokom	Pogovor z otrokom	z
G16	...postavimo nekaj splošnih vprašanj in nato podrobnejša vprašanja glede tem oz. namena razgovora.	Potek pogovora od splošnega k specifičnemu	Prvi pogovor z otrokom	Pogovor z otrokom	z
G17	Če otrok vprašanja ne razume, ga ponovimo oz. vprašamo drugače.	Ponovitev vprašanja ob otrokovem nerazumevanju	Prvi pogovor z otrokom	Pogovor z otrokom	z
G18	Vedno preverimo, če je vprašanje razumljivo.	Preverjanje razumevanja	Prvi pogovor z otrokom	Pogovor z otrokom	z
G19	Sproti se odzivamo otroku...	Odzivanje na otroka	Vloga strokovne delavke	Pogovor z otrokom	z
G20	...ter glede na potek pogovora prilagajamo vprašanja.	Prilagajanje vprašanj glede na potek pogovora	Prvi pogovor z otrokom	Pogovor z otrokom	z
G21	V nevtralnem okolju, ki je za otroka dovolj varno in v katerem se počuti sproščeno...	Nevtralno, otroku varno okolje	Prostor izvedbe	Pogovor z otrokom	z
G22	...običajno so to prostori šole, vrtca.	Šola, vrtec	Prostor izvedbe	Pogovor z otrokom	z
G23	Omogočena je tudi prisotnost vzgojiteljice, učiteljice, svetovalne delavke, ki jo otrok pozna in ji zaupa. Na takšen način pogovor lažje steče.	Prisotnost vzgojiteljice, učiteljice ali svetovalne delavke	Vzpostavljjanje varnega okolja	Pogovor z otrokom	z
G24	Razgovori se razlikujejo glede na starost otroka...	Razlikovanje pogovora glede na starost	Prvi pogovor z otrokom	Pogovor z otrokom	z
G25	...na način, da se z mlajšimi otroki, ki še dobro ne govorijo, v takih razgovorih predstavniki SKP poslužijo anatomske lutke...	Uporaba anatomske lutke pri otrocih, ki še ne govorijo dobro	Uporaba anatomske lutke	Anatomske lutke	
G26	...postavljajo kratka, razumljiva vprašanja, primerna starosti otroka.	Postavljanje kratkih, razumljivih vprašanj	Prilagajanje pogovora starosti otroka	Pogovor z otrokom	z
G27	S starejšimi otroki, ki razumejo namen razgovora, lahko postavljamo bolj	Postavljanje bolj direktnih vprašanj starejšim otrokom	Prilagajanje pogovora starosti otroka	Pogovor z otrokom	z

	direktna vprašanja glede tematike.			
G28	Na razgovor se pripravimo tako, da se seznanimos se z dokumentacijo družine, v kolikor z njo center za socialno delo razpolaga.	Pregled spisov družine	Priprava na pogovor	Pogovor z otrokom
G29	Opiram se na strokovne smernice pri obravnavi ogroženih otrok.	Strokovne smernice pri obravnavi ogroženih otrok	Znanja	Pogovor z otrokom
G30	Razgovor je vodil predstavnik SKP, delavke centra smo bile zgolj prisotne na razgovorih.	Prisotnost pri pogovoru z otrokom	Prvi pogovor z otrokom	Pogovor z otrokom
G31	Poznavanja razvojne psihologije...	Poznavanje razvojne psihologije	Podpora pri premagovanju izzivov pri pogovoru z otrokom	Pogovor z otrokom
G32	...strokovnih smernic pri vodenju razgovora z otrokom.	Poznavanje strokovnih smernic pri vodenju razgovora z otrokom	Podpora pri premagovanju izzivov pri pogovoru z otrokom	Pogovor z otrokom
G33	Potrebovali bi več teoretičnih znanj in izkustev na tem področju.	Občutek o potrebi po več znanjih	Občutek o kompetentnosti	Kompetentnost pri opravljanju dela
G34	Bolj poglobljene seminarje in predavanja...	Poglobljeni seminarji	Utrjevanje kompetenc	Kompetentnost pri opravljanju dela
G35	... lahko tudi delavnice na to temo.	Delavnice	Utrjevanje kompetenc	Kompetentnost pri opravljanju dela
G36	Do uvedbe novega družinskega zakonika smo razgovore opravljali skupaj s predstavniki sektorja kriminalistične policije, ter jih uporabili tudi v naših postopkih za varstvo otrokovih koristi oz. v okviru drugih nalog centra za socialno delo.	Pogovor opravljen skupaj s kriminalistom	Prvi pogovor z otrokom	Pogovor z otrokom
G37	Po novem družinskem zakoniku, lahko delavke centrov za socialno delo tudi same opravljamo razgovore z otroki.	Možnost samostojnega opravljanja pogovora po novem Družinskem zakoniku	Prvi pogovor z otrokom	Pogovor z otrokom
G38	Se pa ob sumu na spolno zlorabo otroka še vedno vsakič povežemo s sektorjem kriminalistične policije, ki	Povezovanje z SKP-jem	Odkrivanje suma spolne zlorabe	Pogovor z otrokom

	običajno vodi predkazenski postopek.			
G39	Obrnem se na sodelavce, ki imajo na tem področju dela več znanj in izkušenj...	Sodelavci izkušnjami z	Podpora pri vodenju pogovora	Pogovor otrokom z
G40	... na strokovno literaturo...	Strokovna literatura	Podpora pri vodenju pogovora	Pogovor otrokom z
G41	... sektor kriminalistične policije.	Sektor kriminalistične policije	Podpora pri vodenju pogovora	Pogovor otrokom z
G42	Udeležila sem se le dveh izobraževanj (leta 2016 in 2017), ki jih je organizirala Fakulteta za družbene vede v Ljubljani.	Udeležba na dveh izobraževanjih	Udeležba na izobraževanjih	Izobraževanja
G43	Smiselna se mi je zdela predstavitev slovenske prakse na tem področju...	Smiselna predstavitev slovenske prakse	Udeležba na izobraževanjih	Izobraževanja
G44	...in predavanja tujih strokovnjakov ter predstavitev njihove prakse.	Predavanje tujih strokovnjakov	Udeležba na izobraževanjih	Izobraževanja
G45	Glede tematike odkrivanja spolnih zlorab, menim, da je izobraževanj, ki bi bila primerna za zaposlene na centrih za socialno delo, premalo.	Premalo primernih izobraževanj	Udeležba na izobraževanjih	Izobraževanja
G46	Želela bi znanja za konkretno vodenje razgovora z različno starimi otroki, ki so obravnavani zaradi suma na spolno zlorabo.	Konkretna znanja o vodenju takega pogovora	Željena izobraževanja	Izobraževanja
G47	Da, sem seznanjena.	Z anatomsko lutko je seznanjena	Seznanjenost z anatomsko lutko	Anatomske lutke
G48	Anatomsko lutko kot pripomoček uporablja sektor kriminalistične policije v njihovih postopkih odkrivanja sumov na spolno zlorabo otroka.	Anatomske lutke uporablja sektor kriminalistične policije	Uporaba anatomske lutke	Anatomske lutke
G49	Pri svojem delu se poslužujemo strokovnega znanja...	Posluževanje strokovnega znanja	Znanja o vodenju pogovora z otrokom	Pristopi, metode, tehnike uporabljene pri delu
G50	... poznavanja razvojnih potreb otroka v določenih razvojnih obdobjih...	Posluževanje poznavanja razvojnih potreb	Znanja iz psihologije	Pristopi, metode, tehnike

				uporabljene pri delu
G51	... poznavanja smernic pri vodenju razgovora z otrokom, ki je bil priča nasilju oz. sam žrtev nasilja ali na drugi način ogrožen s strani drugih.	Posluževanje poznavanja smernic vodenja pogovora z ogroženimi otroci	Znanja o vodenju pogovora z otrokom	Pristopi, metode, tehnike uporabljene pri delu
G52	Pri opravljanju razgovora z otrokom, ki ga je opravil predstavnik sektorja kriminalistične policije v fazi odkrivanja suma na spolno zlorabo otroka	Prvo srečanje pri pogovoru z otrokom	Uporaba anatomskih lutk	Anatomske lutke
G53	Predstavnica centra je bila v vlogi varovanja otrokovih koristi.	Varovanje otrokovih koristi	Vloga strokovne delavke	Pogovor z otrokom
G54	Bila sem zgolj prisotna pri razgovoru z otrokom s pomočjo anatomske lutke.	Prisotna pri pogovoru z anatomsko lutko	Uporaba anatomskih lutk	Anatomske lutke
G55	Otrok lahko s pomočjo lutke bolje razume vprašanje...	Lažje razumevanje vprašanj	Prednosti uporabe	Anatomske lutke
G56	... in se z lutko lažje vživi v svoje telo.	Lažje vživljanje v svoje telo	Prednosti uporabe	Anatomske lutke
G57	Morebitna neresničnost pridobljenih podatkov.	Morebitna neresničnost pridobljenih podatkov	Slabosti uporabe	Anatomske lutke
G58	Z mlajšimi otroki, saj se s pomočjo lutke lažje vživijo vase in v svoje telo.	Uporaba smiselna pri mlajših otrocih	Smiselnost uporabe	Anatomske lutke
G59	Potrebno bi bilo narediti še več raziskav na tem področju...	Potreba po več raziskavah	Uporaba v prihodnosti	Anatomske lutke
G60	... ter tudi delavke na centrih za socialno delo seznaniti z načini uporabe le-teh.	Morebitna seznanitev strokovnih delavk z uporabo	Uporaba v prihodnosti	Anatomske lutke

Priloga C: Osno kodiranje

1. Pogovor z otrokom

b) Priprava na pogovor

- Predhodna priprava (D2)
- Seznanitev z družinsko situacijo (F27)
- Seznanitev z otrokovo situacijo (F28)
- Pregled spisov družine (E19, F30, G28)
- Seznanitev z dejanji (F26)

- Spoznavanje okoliščin (F25)
- Seznanitev s starostjo otroka (F29)
- Seznanitev z otrokovim besednjakom (C26)
- Priprava okvirnih vprašanj (E20)
- Pregled gradiva (E21)
- Skupna priprava s kriminalistom (A21)
- Izmenjava informacij o otroku s kriminalistom (A22, B6, B21, C24)
- Usklajevanje s kriminalistom (C23)
- Sodelovanje s šolo ali vrtcem (F31)
- Pridobivanje informacij o otroku s strani učiteljic ali vzgojiteljic (B22, C25, D11)
- Informacije o otrokovih odzivih (B23)
- Informacije o otrokovi komunikaciji (B24)
- Informacije o otrokovem razumevanju (B25)
- Informacije o otrokovih karakteristikah (B26)
- Dogovor o prostoru izvedbe pogovora (D3)
- Izogibanje črnim oblačilom na dan pogovora (B5)

c) Znanja

- Opiranje na znanja pridobljena na izobraževanjih (A24, E22, D30)
- Udeležba na seminarjih (B27)
- Sodelovanje v projektih (A25)
- Dodatno izobraževanje za psihoterapevko (A26)
- Prebiranje člankov (B31)
- Starostni razvoj (F32)
- Teorije razvojnih potreb (F33)
- Dinamike nasilja nad otrokom (F34)
- Strokovne smernice pri obravnavi ogroženih otrok (G29)
- Zrcaljenje (C31)
- Parafraziranje (C33)

d) Prostor izvedbe

- Predhodni dogovor o prostoru pogovora (B2)
- Nevtravno, otroku varno okolje (G21)
- Šola, vrtec (A17, B4, C12, D4, E14, F21, G22)
- Prostor v katerem se otrok dobro počuti (D7)
- Pogovor v konkretnem primeru opravljen v vrtcu (E15)

e) Prvi stik z otrokom

- Pozdrav otroka (F6)
- Osebna predstavitev otroku (A1, B7, D15, F5, G3, G14)
- Uvodni del opravi kriminalist (C4)
- Vključitev SD kasneje v pogovoru (C5)
- Seznanitev otroka s tem, kdo so strokovnjaki (A3)

- Seznanitev otroka z namenom obiska (B8, D19, G15)
- Predstavitev institucije (G4, G14)
- Vzpostavljane stika s splošnimi vprašanji (D16)
- Začetek pogovora o lahkotnejših temah (A4)
- Spodbudna, pozitivna vprašanja (C11)
- Splošna vprašanja o prostem času (G8)
- Vprašanja o otrokovih interesih (A5, C6, F16)
- Otrok pove o svojih interesih, spretnostih, izzivih (D17)
- Vprašanja o otrokovih spretnostih (C7)
- Splošna vprašanja o šoli (G6)
- Pogovor o sošolcih (F13)
- Pogovor o stvareh, ki jih v šoli ima rad (F14)
- Pogovor o stvareh, ki jih v šoli nima rad (F15)
- Pogovor o družinskem okolju (F17, G7)
- Pogovor o bližnjih osebah (F18)
- Pogovor o igri (F19)
- Upoštevanje začrtanih smernic za pogovor z otrokom (A2)
- Otroka poznala že od prej (E2)
- Stik je bil vzpostavljen že pred pogovorom (E3)
- Vprašanja za vzpostavljane stika (B38)
- Vprašanja, ki prebijajo led (B40)
- V sproščujočem delu vprašanja, ki se vežejo na otroka (C45, E29)
- Vprašanja o otrokovih interesih (A32, B39, B41, F55)
- Vprašanja o družini (F50, F57)
- Vprašanja o počutju v vrtcu ali šoli (F51)
- Vprašanja o prijateljih (F52)
- Vprašanja o poteku dneva (F53)
- Vprašanja o predmetih v šoli (F54)
- Vprašanja o strahovih (F56)
- Vprašanja o zaupni osebi (F58)
- Vprašanja »kaj več o tem« (F59)
- Preverjanje otrokovega razumevanja in komunikacijskih spretnosti (B42)

f) Prvi pogovor z otrokom

- Napoved in dogovor s svetovalno službo (D6)
- Pogovora z otrokom ne opravlja sama (C1, C69, F4, G1)
- Prisotnost na enem pogovoru, v katerem se je odkrival sum spolne zlorabe (E1)
- Prisotnost pri pogovoru z otrokom (C3, G30)
- Prisotnost kriminalista na prvem pogovoru z otrokom (A18, A45, B1, B57, D1, D62, E4, E16, E40)
- »Spremljevalka« kriminalista v pogovoru (F35)

- Pogovor vodi kriminalist (B36, C70, E5)
- Povezovanje s kriminalistom (C10)
- Pogovor opravljen skupaj s kriminalistom (F71, G36)
- Dogovarjanje s kriminalistom (E10)
- Dopolnjevanje s kriminalistom (F3)
- Možnost samostojnega opravljanja pogovora po novem Družinskem zakoniku (F1, G37)
- Prej vedno prisoten kriminalist (F2)
- Pogovor se opravlja v paru (E39)
- V dvojicah zaradi zasledovanja otrokovih koristi (E42)
- V dvojicah zaradi izogibanja večkratnim pogovorom o zlorabi (E43)
- Izkušnja prvega pogovora z otrokom (C27)
- Prisotnost vzgojiteljice (E17, E41)
- Razlikovanje pogovora glede na starost (G24)
- Večkrat zastavljena vprašanja (B37, D35, E27, F48)
- Vprašanja prilagojena otroku (D36, E28)
- Vprašanja prilagojena situaciji (E30)
- Vprašanja o raziskovani tematiki (G9)
- Neuporabnost zaprtih vprašanj (D54)
- Prilagajanje vprašanj glede na potek pogovora (G20)
- Potek pogovora od splošnega k specifičnemu (F12, F49, G16)
- Ožetje vprašanj po sprostitevni temah (F20)
- Preverjanje razumevanja (G18)
- Ponovitev vprašanja ob otrokovem nerazumevanju (G17)
- Pogovor je za otroka travmatičen (C71)
- Neetično isti pogovor opravljati večkrat (C72)
- Čustvena nestabilnost podporne osebe otroku v škodo (D44)
- V praksi otrok večkrat izpostavljen pogovorom o zlorabi (E44)

g) Prilagajanje pogovora starosti otroka

- Pridobitev informacij o otroku (A19)
- Izdelava načrta pogovora glede na otrokovo starost (A23)
- Poznavanje otrokovega starostnega razvoja (F22)
- Poznavanje teorije razvojnih potreb (F23)
- Poznavanje dinamike nasilja nad otrokom (F24)
- Preverjanje otrokovega razumevanja in komunikacijskih spretnosti (B10)
- Vprašanja v pogovoru prilagaja kriminalist glede na starost otroka (E18)
- Postavljanje kratkih, razumljivih vprašanj (G26)
- Postavljanje bolj direktnih vprašanj starejšim otrokom (G27)
- Različni pripomočki (A20)
- Priprava igrac (D10)

h) Vzpostavljanje varnega okolja

- Pomembno soočanje s tematiko spolne zlorabe otrok (A13)
- Informacije o otrokovem načinu sproščanja (D12)
- Otroku prijazen prostor (B3)
- Pogovor poteka v otroku bolj prijaznemu okolju (D5)
- Okolje poteka pogovora (A35)
- Priprava prostora pred otrokovim prihodom (D9)
- Otrok odmaknjen na samo (D8)
- Vzpostavljanje sproščenega ozračja (G5)
- Prisotnost poznane osebe pri pogovoru (A7)
- Prisotnost zaupne osebe pri pogovoru (A8, D13)
- Prisotnost vzgojiteljice kot zaupne osebe (E7)
- Prisotnost vzgojiteljice, učiteljice ali svetovalne delavke (G23)
- Splošna vprašanja otroka sprostijo (D18)
- Sproščanje napetega ozračja, otrokove stiske (G12)
- Pomiritev otroka ob zaznavanju vznemirjenosti (G13)
- Zrcaljenje (C14)
- Izhajanje iz značilnosti otroka (D14)
- Po potrebi preusmerjanje pogovora na druga vprašanja (E8)
- Empatični pristop (G10)
- Zaključevanje pogovora z drugo temo (E9)
- Opiranje na strokovne smernice (G11)
- Način zastavljanja vprašanj (A33)
- Ton glasu (A34)
- Otroka vpraša po skrbah, dodatnih vprašanjih (C46)

i) Vloga strokovne delavke

- Mirnost strokovne delavke (A9)
- Umirjenost, sproščenost (C13)
- Pomembno soočanje s tematiko spolne zlorabe otrok (A10, D41)
- Zmožnost govoriti o zlorabah (C18)
- Pomembna odsotnost tabujev pri socialnih delavkah (A11)
- Vključevanje v pogovor na podlagi lastnih znanj (B13)
- Pozornost na otrokovo počutje in izražena čustva v pogovoru (B14, B35)
- Prepoznavanje otrokovih občutij (D27)
- Spremljanje otrokovih čustev, občutij (C92)
- Pozornost na otrokove odzive v pogovoru (B15, F7)
- Opažanja na pogovoru pomembna za nadaljnje delo (B16)
- Spremljanje otroka (B18)
- Vključevanje v pogovor (B19, D23)
- Preverjanje razumevanja otroka (B20)
- Aktivno poslušanje (C28)

- Ne zaslišuje/Ne ugotavlja suma (C29, C30, D26)
- Odpiranje prostora za otrokova čustva (C36)
- Odgovornosti za prijavo ne nalaga otroku (C40)
- Izdelava načrta pomoči (C41)
- Empatija (C55)
- Pomembna strokovnost (C56)
- Zagotavljanje varnosti (C57)
- Prepoznavanje otrokovih reakcij (D24)
- Nudenje opore (D25, D29)
- Prepoznavanje kdaj postane pogovor prenaporen za otroka (D28)
- Pridruževanje otroku (D32)
- Odzivanje na otroka (G19)
- Zaznavanje pozabljenega in ne vprašanega v pogovoru (D33)
- Pomembna vloga SD pri odkrivanju spolnih zlorab otrok (D34)
- SD kriminalistu pomaga videti širšo sliko (F38)
- Odprtost in iskrenost (D40)
- Pomembna dobra priprava (D42)
- Prepoznavanje občutkov podporne osebe pri pogovoru (D43)
- Prisotna zaradi postopka (E6)
- Razbremenitev otroka (E11)
- Varovanje otrokovih koristi (E12, G2, G53)
- Spoštovanje molka otroka (F8)
- Umirjena komunikacija z otrokom (F9)
- Osredotočenost na otrokove odgovore (F10)
- Osredotočenost na otrokovo neverbalno komunikacijo (F11)
- Strokovne delavke navadno boljše poznajo družino (F37)
- Osredotočenost na zaščito otroka (F45)
- Prijava suma kriminalistični službi (C2)
- Priča v postopku ovadbe (F39)

j) Podpora pri vodenju pogovora

- Supervizorka (A46)
- Drugi strokovnjaki (A47, B63, D67)
- Sektor kriminalistične policije (E45, G41)
- Kriminalist (A48, B60)
- Sodelavke iz CSD z izkušnjami (B61, D66, E46, G39)
- Bivše sodelavke iz CSD (B62)
- Svetovalna delavka v vrtcu ali šoli (C75)
- Strokovne delavke (C76)
- Klinična psihologinja (D68)
- Pedopsihiater (D69)

- Pregled strokovne literature (E47, G40)
- Strokovni tim (F72)

k) Odkrivanje suma spolne zlorabe

- Povezovanje z SKP-jem (G38)
- Delo prevzame SKP ali policija (D22)
- Sum spolne zlorabe ugotavljajo kriminalisti (B9, F36)
- Preusmeritev pogovora na odkrivanje spolne zlorabe po vzpostavitvi prijetnejšega vzdušja (A6, D20)
- Vprašanja usmerjena v odkrivanje suma postavlja kriminalist (B17)
- Potrebna strokovna znanja (B73)
- Vprašanje o pogostosti zlorabe (D37)
- Vprašanje o povzročitelju (D38)
- Vprašanje o intenzivnosti spolne zlorabe (D39)

l) Odziv na otrokovo pripoved

- Mirnost (C17)
- Sprejemanje otrokovih občutkov (C32)
- Verjeti otroku (A12, C16, C35, C53, F44)
- Pohvala otroka zaradi poguma, ker je spregovoril (A14, C37, F47)
- Poudarek, da otrok za zlorabo ni kriv (C19, C34, F46)
- Nevsiljivost, da otroka ne retravmatiziramo (C20)
- Brez obljub o zaupnosti pogovora (A15)
- Brez obljub (C21)
- Vprašanje o skrbah, strahovih (C22)

m) Informiranje otroka

- Pogovor o dobrih in slabih skrivnostih (A16)
- Seznanitev s koraki pomoči (C38)
- Seznanitev z dolžnostjo prijave (C39)
- Poudarek na vidiku varnosti (C49)
- Seznanitev otroka z možnostmi, ki mu jih ponuja postopek (E13)
- Informiranje otroka o postopku pomembno za občutek varnosti (F66)

n) Izzivi pri pogovoru z otrokom

- Izziv, da se otrok o zlorabi zaupa (A36)
- Čas (B44)
- Nelagodje ob občutku, da bo pogovor potrebno opraviti še enkrat (B45)
- Potreben čas za dobro izpeljan pogovor (B46)
- Premalo informacij, ki bi sum lahko potrdile (B48)
- Dopolnjevanje informacij v naslednjem pogovoru (B49)
- Otroka ne spregledati (C50)
- Težko si je predstavljati, da je spolna zloraba otroka mogoča (C51)
- Soočanje z lastnimi strahovi in prepričanji (C52)

- Zgodba te ne sme prevzeti (C54)
- Strokovna drža (D45)
- Vzpostavljanje zaupanja (B47)
- Zgodba te ne sme čustveno prizadeti (D46)
- Odkrito pogovarjanje o spolni zlorabi brez zadržkov (D47)
- Senzibilnost v pogovoru (D48)
- Občutek otroka, da o zlorabi lahko govori (D49)
- Vodenje pogovora brez povzročanja dodatne stiske otroka (E31)
- Nudenje potrebne opore otroku (E32)
- Sporočilo otroku, da zmoreš slišati zgodbo (E33)
- Retravmatizacija otroka (F62)
- za opravljanje pogovora potrebna specializirana znanja (F63)
- Čim manj pogovorov z otrokom (F64)
- Informacije enega pogovora uporabljene povsod (F65)

o) Podpora pri premagovanju izzivov

- Znanja pridobljena na seminarjih in iz študij (A37)
- Študij psihoterapije (A38)
- Znanja s področja nasilja (C58)
- Znanja s področja razvojnih potreb (C59)
- Znanja s področja spolnih zlorab (C60)
- Znanja s področja otrok in mladostnikov (C61)
- Prisotnost kriminalista (D50)
- Vloga zaščitnice otroka (D51)
- Strukturirana vprašanja oz. vprašanja prilagojena takšnemu pogovoru (D34)
- Poznavanje razvojne psihologije (G31)
- Poznavanje strokovnih smernic pri vodenju razgovora z otrokom (G32)

p) Drugi pogovor z otrokom

- SD opravi sama drugi pogovor (B58)
- Samostojno opravljanje pogovorov v nadaljevanju (D63)
- Pogovor, ki služi postopku zaščite otroka (B59)
- Izdelava načrta pomoči in razbremenitev otroka (D64)
- Razgovorov v smeri razreševanja travme CSD ne počne (C73)

2. Pristopi, metode, tehnike uporabljene pri delu

a) Uporaba elementov delovnega odnosa

- Delo iz perspektive moči (C8, C15)
- Raziskovanje virov moči (C9)
- Delo v sedanjosti (D31)

b) Elementi k rešitvi usmerjenega pristopa

- Uporaba metode čarobne palčke (A31, B34, B43, C44, C47, C91)

c) Dialogski pristopi

- Preverjanje razumevanja otroka (B32)
- Uporaba primerov in prispevkov iz pravljič (B33)
- Uporaba metode parafraziranja (C43)
- Uporaba metode parafraziranja in zrcaljenja (C90)
- Povzemanje (C48)
- Uporaba odprtih vprašanj (F60)
- Uporaba specifičnih vprašanj (F61)

d) Neverbalna komunikacija

- Uporaba metode zrcaljenja (C42)

e) Kreativni mediji

- Lutke, knjige, karte, risalni pribor, igrače (A27)
- Uporaba lutke (A28)
- lutka otroku v pomoč pri pogovoru (A29)
- Uporaba risbe (A30, C93)
- Poznavanje pogovora preko risbe ali lutk (E23)
- Lutk in risanja z otrokom se ne poslužuje (E24)
- Ne uporablja posebnih metod, tehnik (E25)
- Uporaba kart prijateljstva v splošnih pogovorih z otroki (E26)

f) Znanja iz psihologije

- Modeli in tehnike iz teorije razvojnih potreb (F40)
- Posluževanje poznavanja razvojnih potreb (G50)
- Psihološke tehnike (F42)
- Projektivne tehnike (F43)

g) Znanja iz dinamik nasilja

- Modeli in tehnike iz dinamik nasilja nad otrokom (F41)

h) Znanja o vodenju pogovora z otrokom

- Posluževanje strokovnega znanja (G49)
- Posluževanje poznavanja smernic vodenja pogovora z ogroženimi otroci (G51)

i) Smiselnost uporabe metod in tehnik

- Uporaba metod omogoča, da se otroku približaš (C94)
- Vzpostavitev varnega prostora (C95)
- Vzpostavitev stika (C96)
- Otroci se počuti slišane, upoštevane, odpre se prostor za nadaljnji pogovor (C97)
- Odpiranje rešitev, omogoča otroku novo perspektivo, optimističen pogled (C98)

3. Kompetentnost pri opravljanju dela

a) Občutek o kompetentnosti

- Počuti se kompetentno (A39, B50, C62, D56, F67)
- Zmožnost podajanja mnenja o verjetnosti, da je do zlorabe prišlo (B51)

- Ne počuti se kompetentno pri odkrivanju in potrjevanju suma (B52)
- Pomanjkanje znanj za samostojno opravljanje prvega pogovora (B56)
- Uporabnost znanj, pridobljenih na seminarjih (B55)
- Pojavljajo se dvomi (C63)
- Odprtost za izboljšave (D57)
- Ne počuti se dovolj kompetentne (E36)
- Občutek o potrebi po več znanjih (G33)

b) Vpliv na kompetentnost

- Zanimanje za tematiko in pridobivanje novih znanj (A40)
- Samoiniciativnost za poglobljanje kompetenc (A41)
- Malo primerov suma spolnih zlorab (B69)
- Malo izkušenj s spolnimi zlorabami otrok (D21)
- Priprava na take pogovore (C64)
- Brez prakse težko ozvestiti pomembne stvari (D55)
- Do sedaj en primer takega pogovora (E35)

c) Utrjevanje kompetenc

- Potrebno obnavljanje znanj (B70)
- Pomembna samoiniciativnost (B71)
- Dodatna izobraževanja, več prakse (A42)
- Potreba po strokovnem timu (A43)
- Usmerjen trening na temo odkrivanja spolnih zlorab otrok (B53)
- Več poglobljenega znanja za opravljanje tovrstnih pogovorov (C65)
- Praktične vaje (C66)
- Znanja o razvojnih fazah (C67)
- Znanja o specifikah spolne zlorabe (C68)
- Želja po usposobljenosti za razreševanje travme (C74)
- Utrjevanje znanj skupaj s sodelavci (D58)
- Izpeljava pogovorov na delavnicah (D59)
- Delavnice (G35)
- Več izobraževanj in usposabljanj (E37)
- Delo v dvojicah (E38)
- Specializirano izobraževanje (F68)
- Delo izključno na tem področju (F69)
- Poglobljeni seminarji (G34)

d) Omejitve pri utrjevanju kompetenc

- Odsotnost izkustvenih delavnic (D61)
- Težave v sistemu (D62)

e) Mreža pomoči

- Vzpostavitev hiše otrok (A44)

4. Izobraževanja

a) Udeležba na izobraževanjih

- Premalo izobraževanj (A50, C80, D75, F74)
- Premalo primernih izobraževanj (G45)
- Potrebni več izobraževanj (B72, E52)
- Izobraževanja potrebna za osvežitev znanj (D76)
- Neudeležba izobraževanj v zadnjem letu zaradi osebnih okoliščin (A49)
- Neudeležba v zadnjih treh letih (F73)
- Udeležba na dveh izobraževanjih (G42)
- Izobraževanja v lastni režiji (A51)
- Izobraževanje na tematiko spolnih zlorab otrok (C77)
- Izobraževanja s strani raznih strokovnjakov na področju (B28, B64, D70, E48)
- Kvalitetno izobraževanje s strani strokovnjakinje na področju (D65)
- Prikaz kvalitetnih pogovorov z otroki preko video projekcij (D71)
- Prikaz uporabe anatomske lutke pri otroku s posebnimi potrebami (D99)
- Prikaz nekvalitetnih pogovorov z otroki preko video projekcij (D73)
- Poudarek na senzibilnosti in potrebnem znanju za opravljanje pogovorov (D72)
- Kvalitetno opravljeni pogovori pripeljejo do pomembnih podatkov (D74)
- Izobraževanja s strani ministerstva (B29)
- Izobraževanje s strani poliklinike za zaščito otrok mesta Zagreb (B30)
- Teoretična izobraževanja (B54)
- Splošna izobraževanja (B66)
- Predavanja (E51)
- Kako se opravlja pogovore in kako se pristopa do otrok (C79)
- Izobraževanja so smiselna (B65, C78)
- Smiselne konkretne usmeritve (E49)
- Smiselni konkretni primeri opravljenih pogovorov (E50)
- Smiselna predstavitev slovenske prakse (G43)
- Predavanje tujih strokovnjakov (G44)
- Odgovori na vprašanja o trenutnih primerih (B67)
- Uporabnost zapiskov iz seminarjev (B68)
- Plačljiva in draga (C81)
- Potrebno bi bilo najti drugi vir financiranja (C82)

b) Željena izobraževanja

- Izkustvena izobraževanja (A52)
- Izkustvene delavnice (D77)
- Konkretna usmeritve (E53)
- Konkretna znanja o vodenju takega pogovora (G46)
- Delo na konkretnih primerih (E54)
- Učenje raznih tehnik za pogovor z otrokom (A53)

- Praktično naravnana izobraževanja (B74, C83)
- Specializirana izobraževanja (F75)
- Učenje vodenja pogovorov z otroki, pri katerih se ugotavlja sum spolne zlorabe (B75)
- Večdnevna izobraževanja in usposabljanja (E55)

5. Anatomske lutke

a) Prvi pogovor z otrokom

- Pomembna kompetentnost pri vodenju takega pogovora (A71)

b) Seznanjenost z anatomskimi lutkami

- Seznanjena z anatomsko lutko (A54, B76, D78, E56, F76, G48)

c) Uporaba anatomskih lutk

- Prvo srečanje na pogovoru z otrokom (A56, G52)
- Prvo srečanje na seminarju ali pri pogovoru z otrokom (B80)
- Prvo srečanje tekom izobraževanja (C85, E59)
- Prvo srečanje med študijem in kasnejšimi seminarji (F77)
- Splošna seznanjenost (D80)
- Navdušena nad lutkami (C86)
- Lutk samostojno ne uporablja (A57, B77, B81, C88, D82, E57, E60, F78)
- Neizurjenost za uporabo (B78, D79)
- Brez izkušenj pri uporabi (C84)
- Cenovna nedostopnost (A58)
- Nenaklonjenost službe (A59)
- Prisotnost na pogovoru z lutko (A60, B79, B82, D81, D83, G54)
- Ni še bila priča pogovoru v katerem so bile lutke uporabljene (C89, E58, E61, F79)
- On line prikazi uporabe (F80)
- Uporaba lutk s strani kriminalista (A55)
- Anatomske lutke uporablja sektor kriminalistične policije (G48)
- Prebroditev sporazumevalnih izzivov (B11)
- Potrebna izurjenost za uporabo anatomskih lutk (B87, C87, D84)
- Potrebna izobrazba za uporabo (D103)
- Potrebno veliko previdnosti pri uporabi (D102)
- Ujeti drugi trenutek za uporabo ob zavračanju lutke (B89)
- Uporabiti druge tehnike in metode ob zavračanju lutke (B90)
- Pomembne informacije lahko pridobljene že preko igre (B96)
- Pri večjih otrocih bolj usmerjena uporaba (B97)
- Pomen pravilne uporabe (B98)
- Pomembno prepoznati, če je uporaba smiselna (D95)
- Uporaba anatomske lutke pri otrocih, ki še ne govorijo dobro (G25)

d) Prednosti uporabe

- Lutke so otrokom blizu (B83)

- Večja sproščenost otroka pri pogovoru (A61)
- Lažje razumevanje vprašanj (G55)
- Lažje vživljanje v svoje telo (G56)
- Pridobijo se informacije, ki jih otroci ne znajo sami ubesediti zaradi starosti (B84)
- Opis družine in zlorabe preko lutke (A62)
- Prikaz zlorabe (B12, D90, F82)
- Prikaz zlorabe na lutki, tudi če ne razumejo dejanj in jih ne znajo poimenovati (B85)
- Neverbalna komunikacija (F81)
- Opredelitev točk zlorabe (D91)
- Opredelitev načina zlorabe (D92)
- Prebroditev sporazumevalnih izzivov zaradi otrokove starosti (A63)
- Zgradba lutke (A64)
- Več prednosti (A65, B91)
- Lahko zelo dober pripomoček (D85)

e) Slabosti uporabe

- Sram otroka ob slečeni anatomske lutke (A66)
- Dvoumnost informacij (B86)
- Morebitna neresničnost pridobljenih podatkov (G57)
- Zavračanje s strani otroka (B88)
- Brez znanja o uporabi lahko otroku povzroči škodo (D86)
- Norčevanje iz lutke s strani otroka (D93)
- Nerazumevanje uporabe s strani otroka (D94)
- Lutka je lahko sredstvo posmeha pri najstnikih brez težav v duševnem zdravju (D100)
- Uporaba le skupaj z drugimi diagnostičnimi pripomočki (F83)

f) Smiselnost uporabe

- Zanimanje za predmete, razvit govor (A67)
- Uporaba smiselna pri mlajših otrocih (D87, G58)
- Uporaba smiselna pri vrtčevskih otrocih (D96)
- Uporaba smiselna pri otrocih prve triade (D97)
- Smiselna uporaba pri mlajših otrocih, ki še ne znajo ubesediti zlorabe (B94)
- Smiselno od štirih let dalje (A68)
- Smiselno tudi že pri dveh letih (B95, F85)
- Uporaba smiselna do dvanajstega, trinajstega leta (A69)
- Uporaba smiselna do približno 10 let (B92)
- Uporaba smiselna pri starejših otrocih, če o zlorabi ne želijo govoriti (B93)
- Uporaba smiselna pri starejših otrocih s posebnimi potrebami (D98)
- Uporaba smiselna pri otrocih z določenimi primanjkljaji (D88)
- Uporaba smiselna pri otrocih z zadržki pri izražanju (D89)
- Z zmožnostjo otroka, da pokaže dele telesa na sebi (F84)
- Uporaba smiselna le, če si usposobljen (A70)

g) Uporaba v prihodnosti

- Povečanje uporabe v pogovoru z otroki (A72)
- Zbiranje novih informacij, osveščanje o uporabi (A73)
- Povečanje uporabe v specializiranih enotah (A74)
- Tudi socialni delavci bi lahko bili izurjeni za uporabo (B99)
- Socialni delavci velikokrat tisti, ki imajo prvi stik z otrokom (B100)
- Nima povratnih informacij od ostalih strokovnjakov, ki lutko uporabljajo (D101)
- Neopredeljenost o uporabi v prihodnosti (D104)
- Ne bi vedla (F86)
- Povečanje v terapevtski in diagnostični uporabi (F87)
- Potreba po več raziskavah (G59)
- Morebitna seznanitev strokovnih delavk z uporabo (G60)